

DAĞCILARIN GÖZÜNDEN DAĞCILIK: YAYGINLAŞMA, GELİŞMEME VE TİCARİLEŞME

Çağrı ERYILMAZ

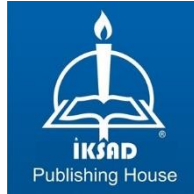

İKSAD
Publishing House

DAĞCILARIN GÖZÜNDEN DAĞCILIK: YAYGINLAŞMA, GELİŞME VE TİCARİLEŞME

Çağrı ERYILMAZ¹

DOI: <https://www.doi.org/10.5281/zenodo.18090173>

¹ Prof. Dr. İzmir Bakırçay Üniversitesi cagri.eryilmaz@bakircay.edu.tr ORCID:0000-0001-9972-9245

Copyright © 2025 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses
permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2025©

ISBN: 978-625-378-498-0

Cover Design: İbrahim KAYA

December / 2025

Ankara / Türkiye

Size: 16x24cm

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde önemli katkıları olan Şenda Kurtoğlu, Esra Yüksel, Doç. Dr. Güçlü Özen ve Prof. Dr. Ahmet Talimciler’e teşekkür ederim. Araştırma boyunca görüşmelere katılan ve görüşme metinlerini deşifre eden Arda Kuru’ya müteşekkirim.

Prof. Dr. Çağrı ERYILMAZ
İzmir Bakırçay Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü

2025 Aralık, İzmir

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
GİRİŞ	1
1. LİTERATÜR.....	3
2. METODOLOJİ.....	20
3. BULGULAR.....	25
3.1. Nasıl başladım?	25
3.2. Dağcılık Anlayışı.....	31
3.3. Dağda ve Şehirde İlişkiler	44
3.4. Kadın-Erkek Farkı.....	49
3.5. Kulüp.....	52
3.6. Ticarileşme	66
3.7. Federasyon	69
3.8. Spor Tırmanış.....	73
3.9. Malzeme	79
3.10. Doğa	84
4. SONUÇ	92
KAYNAKÇA	96

GİRİŞ

Tatil günleri şehirlerdeki milyonlarca insan, geç uyanıp uzun kahvaltılar yaparken aynı şehirlerden binlerce dağcı, güneş doğmadan dağlara doğru yola çıkıyor veya gecelediği dağda uyanıyor. Sıcak ve konforlu evleri yerine soğuk ve uzak dağları seçen şehirlileri diğer şehirlilerden dağlara olan tutkuları ayırıyor. Bunların bir bölümü dağda kamp kurmuş, küçük bir grup kaya tırmanışı yapıyor, daha da küçük bir grup kayakla dağdan iniyor, nihayet yeni ve genç bir grup ise dağa bile gitmeden kapalı bir spor salonunda önceden belirlenmiş rotalarda tırmanıyor. Bir yıllık hazırlık ve de on binlerce dolara mal olan Everest tırmanışı veya günübirlik doğa yürüyüşleri fark etmiyor; binlerce dağcı şehirden kaçıp dağlara gidiyor, bir süre kalıp yine şehre dönmek üzere.

Dağcılıkla 1999 depreminden sonra ODTÜ Dağcılık ve Kış Sporları Kolu'nda (DKSK) tanıştım. Aynı dönemde Doğa Topluluğu'nun ayda bir düzenlediği doğa yürüyüşlerine ve kamplarına düzenli katılıyordum. Ancak 1963'te kurulmuş DKSK'nın üç yıllık eğitim programı ve disiplini bildiğim ve sevdiğim doğa yürüyüşlerinden çok farklıydı. Eğitim etkinliklerinin mühendislik dersleri gibi birbirini bağladığı, etkinlik öncesi toplantıya katılımın zorunlu olduğu, özellikle ileri eğitimlere katılımın başarılı olmayı garantilemediği kırk yıla yaklaşan DKSK geleneği ve disiplininin çok etkilenmiştim. Önceki yıl gelenlerin eğitmen olduğu, gönüllülük ruhuyla işleyen ve paylaşım odaklı bir öğrenci topluluğuydu.

DKSK'da üç yıl boyunca sadece temel eğitimleri aldım ve birkaç günübirlik Kaçkar yürüyüşü haricinde dağlardan koptum, ta ki yirmi yıl sonra Aydın'da ve İzmir'de yeniden doğa yürüyüşlerine başlayıncaya kadar. Aradan geçen yirmi yıldır dağcılıkta çok şey değişmişti. Farklı olan sadece Ankara'nın, Işık ve Ilgaz dağlarının meşhur soğuşunun yerini İzmir'in ılıman kışının alması değildi. Artık dağlarda 20'li yaşlarındaki parasız öğrenciler yerine orta gelirli, orta yaş ve üzeri şehirliler vardı. Öğrenci toplulukları yerine dağcılık kulüpleri vardı ama doğa yürüyüşlerine gitmek için kulübe üye olmak ve eğitim almak zorunlu değildi. E-posta grupları yerini çok aktif kullanılan sosyal medyaya bırakmıştı. Öğrenciyken ilişkinin ve haberinin olmadığı federasyondan sürekli etkinlik izni ve lisans alınıyordu. Dağcılık malzemeleri ucuzlamış, çeşitlenmiş ve

bollaşmıştı; “verilik” yerine satılık ilânlarıyla el değiştiriyorlardı. Gönüllülükle yürütülen öğrenci toplulukları gibi gönüllülükle yürütülen dağcılık kulüpleri vardı, ancak ticarileşmiş dağcılık kulüpleri de etkindi. Dağcılarının ve dağcılık etkinliklerinin sayısı çok artmıştı, ama niteliksel artış aynı seviyede değildi. Yirmi yıl sonra katıldığım doğa yürüyüşleri ve kamplarda karşılaştığım farklı dağcılık deneyimlerini ve anlayışlarını ilginç buldum; bir nitel araştırma yapmaya karar verdim.

Ortak noktaları 1990’lardan itibaren gelişen dağcılık camiasında yer almaları, dağcılık tutkuları ve şehirli olmaları olan bir grup dağcının deneyimleri, anlayışları ve görüşleri bu kitabın araştırma konusunu oluşturuyor. Nasıl başladıkları, dağcılık anlayışları, aile ve arkadaşların etkisi, spor tırmanış, kadın-erkek farkı, çevrecilik, rekabetçilik, kulüp işleri ve federasyonla ilişkiler gibi konularda dağcılarının deneyimleri, düşündükleri ve hissettikleri bu kitapta incelendi. Binlerce dağcının her konu hakkındaki görüşünü, anlayışını ve deneyimini herhangi bir araştırmada yansıtmak mümkün değil. Bu kapsamda, bu araştırma dağcılık deneyimlerinin ve anlayışlarının bir bölümünü aktarmayı hedefledi.

Kitabın devamında uluslararası ve yerel dağcılık literatürünün bir özeti yapıldı. Metodoloji bölümünde araştırma tekniği, örnekleme, görüşülen listesi ve görüşme süreci nitel araştırma adımları çerçevesinde açıklandı. Bulgular bölümünde görüşmelerden çıkan veriler kategoriler halinde sunuldu: Nasıl başladım, dağcılık anlayışı, dağda ve şehirde ilişkiler, kadın-erkek farkı, kulüp, ticarileşme, federasyon, spor tırmanış, malzeme ve doğa. Her bir kategori görüşülenlerden alt başlıklar içinde doğrudan alıntılar ve yorumlarıyla oluşturuldu. Nihayet sonuç bölümünde ise nitel araştırma değerlendirildi ve sonraki çalışmalara dair öneriler yapıldı.

1. LİTERATÜR

Alp Dağları'nda başlayan dağcılık sporu, bugün insanların modern yaşamın sorunlarından uzaklaşıp dağlara yönelmesi nedeniyle “kitlesel bir turizm hareketi” niteliğini kazanmıştır (Somuncu 2004). Türkiye’de İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde özellikle hafta sonları doğa yürüyüşleri geniş katılımla gerçekleşmektedir. Orta sınıfın genişlemesi, kent yaşamının karmaşasından kaçış ihtiyacıyla birleştiğinde hafta sonunda şehir dışı etkinliklerinin çoğalması şaşırtıcı değildir. Dağcılığın ilk adımı sayılan doğa yürüyüşlerini çoğunlukla dağcılık kulüpleri gerçekleştirmektedir.

Türkiye Dağcılık Federasyonu’na göre Türkiye’de 592 dağcılık kulübü² ve 20.000’e yakın aktif sporcu³ bulunmaktadır. Her hafta binlerce “sporcu” Türkiye’nin farklı dağlarında doğa yürüyüşünden yüksek irtifa tırmanışlarına kadar farklı nitelikte etkinlikler yapmaktadır. Bu etkinliklerle ilgili olarak dağcılığın yaygınlaşması, etkinliklere katılımcıların dağılımı, dağcılarının motivasyonları, dağcılığın sporculara etkileri, dağcılık kulüplerinin yapısı, dağcılık ile toplumsal cinsiyet, turizm ve çevre kaygılarının ilişkisi gibi konular literatürde incelenmiştir.

Fotoğraf 1: 1851’de dağcılığın altın çağının başladığı Mont Blanc

<https://www.bbc.com/news/world-67017736>

² https://www.dys.org.tr/Kulup_Listesi.aspx (29.07.2025)

³ <https://tdf.tr/istatistikler/> (29.07.2025)

Dağcılığın yaygınlaşması

Bugünkü anlamda dağcılığın gelişimi 19. yüzyılın ortalarına dayanmaktadır. Zira endüstriyel kapitalizmin burjuva değerlerini paylaşan üst ve orta sınıfın ortaya çıkması bu dönemde gerçekleşmiştir. Hansen (1995), değerli çalışmasında İngiltere’de dağcılığın yaygınlaşmasını Victoria dönemindeki orta sınıf temelinde açıklamıştır. Gazeteci Albert Smith ve arkadaşlarının 1851 yılında gerçekleştirdiği Mont Blanc tırmanışı, sonraki yıllarda dağcılığın “altın çağı” olarak adlandırılacak dönemi başlatmıştır. Smith ve orta sınıf dağcılardan oluşan Alpine Kulübü’nün dağcılık faaliyetleri, zamanla “Victoria döneminin emperyal dağcılığı”na dönüşmüştür. İsviçre’ye ulaşımında tren yollarının kullanılabilmesi, dağların romantik ve dini çerçevede imgenmesi, İngiliz orta ve üst sınıfların dağcılığı bir karakter gelişimi olarak görmeleri ve gelişen burjuva kültürünün eski aristokrat kültürden farklı etkinlikler geliştirme ihtiyacı bu dönemde dağcılığın yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

19. yüzyılda orta ve üst sınıf sporu olarak yaygınlaşan dağcılık, 20. yüzyılın geç kapitalizm koşullarında gelişen tüketim kültürü, bireycilik ve çevrecilikten nasibini almıştır. Berg (2015), 1970’lerde Appalachian yürüyüş rotasında yaşanan popülerleşmeyi incelemiştir. 3200 km’den uzun olan yolu baştan sona bitirmeye çalışan yürüyüşlerin motivasyonlarını toplumsal ve kültürel çerçevede ortaya koymuştur. 1960’larda savaş karşıtı gösterileri; kadınların ve siyahların özgürlük hareketlerinin karşıt-kültür hareketi ile çakışmıştı. 1970’lerde ise topluma olan inancın azalması sonucunda toplumdan uzaklaşmalar gerçekleşti. Dönemin popüler yazarı Tom Wolfe’un ‘Ben Onyıllı’ (me decade) olarak adlandırdığı 1970’lerde, odak toplumdan bireye döndü. 1971’de *New York Times* gazetesi tarafından “Sırt çantalı seyahat patlaması, Amerikan açık hava yaşamında devrim yarattı” haberi, bireyciliğin dağlara tezahürüne işaret ediyordu. Aynı dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler doğaya zarar vermeden, ateş yakmadan, balta kullanmadan doğada yaşanabileceğini göstermiştir. Hafif uyku tulumları ve naylon çadırlarla doğada iz bırakmadan ve çevreye zarar vermeyen doğa yürüyüşleri yaygınlaşmıştır. Bu çerçevede 1970’lerde Appalachian yürüyüş rotası örneğinde “kendini gerçekleştirme, gelişen bir tüketim kültürü ve teknoloji, ‘yeni gayret’ popüler ideolojisi” ve doğa yürüyüşü öne çıkmıştır.

Fotoğraf 2: Appalachian Yürüyüş Rotası

<https://www.britannica.com/place/Appalachian-National-Scenic-Trail>

20. yüzyılda geç kapitalizm döneminde bireyselleşen dağcılık, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki soğuk savaş dönemindeki rekabette ise aracı role soyunmuştur. Flynn (2024) dağcılığın politikaya etkisini, soğuk savaş dönemindeki Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler arasındaki mücadele üzerinden incelemiştir. 1974 ile 1989 yılları arasında ABD ve Sovyetler dağcılar arasında gerçekleşen değişim programı, iki taraf arasındaki kültürel değişimi mümkün kılmıştır. Bu dönemde bir yandan dağlar “diplomasi ve değişim arenası”na dönüşürken diğer yandan dağcılar arasında teknik iş birliği

ve arkadaşlık gelişmiştir. Dağcılar, aralarındaki dil, ideoloji, risk algısı ve malzeme farklılıklarını aşabilmiştir. Böylece soğuk savaş ortamında dağcılık, karşı taraflar arasında “rekreasyon ve doğa” aracılığıyla ilişki kurulmasını sağlamıştır. Devletler arası ilişkiler kişiler arası ilişkilere dönüşebilmiştir. Zira “devlet dışı aktörler” olan dağcılar “gayri resmi diplomatlar” olarak etkinlik gösterebilmişlerdir.

Türkiye’de dağcılarının özellikleri

Türkiye’deki dağcılık kulüplerine bakıldığında dağcılık etkinliklerine katılanların çoğunluğunun öğrenci ve kamu çalışanı olduğu görülmektedir. Çuhadar ve Meydan (2012), Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından 2012’de verilen yaz gelişim eğitimlerine katılan 166 dağcıya yönelik anket çalışması gerçekleştirmiştir. Katılımcıların hepsi kulüp üyesidir, yarıya yakını öğrencidir ve üçte biri ise kamu çalışanıdır. Özel sektör çalışanlarının %10’luk katılımı diğerlerine göre yıllık izin almalarının daha zor olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında orta yaş öne çıkmakta; bölgesel dağılımına bakıldığında ise ülkenin batı bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Benzer sonuçlar Gürer, Alıncak ve Öçalan (2016) 2012-2013’te Türkiye’de faaliyet gösteren 338 kulüp içinden 49 dağcılık ve doğa sporları kulübüne yönelik yaptıkları araştırmada da görülmüştür. Kulüplerin ortalama üye sayısı 21-40 arasındadır, Ege Bölgesi ile Marmara Bölgesi’ndeki yoğunlaşmaktadırlar. Eğitimci sayısı, eğitim verme, kaya tırmanışı ile doğa yürüyüşüne katılım açısından Ege Bölgesi kulüpleri öne çıkmaktadır.

Dağcılığa yönelen sporcuların yeniliğe açık, dışa dönük ve düşük kaygılı olduğu görülmektedir. Erkek dağcılarının risk yatkınlığı dikkat çekicidir. Kural (2012) aktif olarak kaya tırmanışı yapan 113 erkek ve 62 kadın olmak üzere toplam 175 sporcuya heyecan arama, kişilik özellikleri ve özyeterlik konusunda anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sporcularda yaratıcılık, duyarlılık, yeni deneyimlere açık olma ve merak özellikleri dikkat çekmektedir. Sinir, kaygı ve endişe az da olsa görülmüştür, Sporcular çoğunlukla dışa dönük ve yeniliğe açıktır. Nevrotik kişilik özelliği ise çok azdır. Erkek sporcuların rutin deneyimler yerine heyecan, risk ve macera içeren etkinliklere daha fazla yöneldiği görülmüştür.

Toplum tarafından tehlikeli ve zorlu görülen dağcılık etkinliklerine katılan sporcuların heyecan arayışında olduğu görülmektedir. Ancak kış etkinliklerinde ölüm kaygısı belirginleşmektedir. Gürer (2022) 376 erkek ve 140 kadın olmak üzere toplam 516 dağcıya ölüm kaygısı ve heyecan arayışı üzerine ölçek uygulamıştır. Anketlerin 319'u online ve 197'si yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre dağcılarda heyecan arayışı yüksek ve ölüm kaygısı düşük düzeydedir. Kış tırmanışçıları ve kadınların ölüm kaygısı daha yüksektir. Araştırma sonuçlarına göre yaş önemli bir değişkendir; 42 yaş ve üzeri dağcılarda hem ölüm kaygısı hem de heyecan arayışı en az çıkmıştır. Ölüm kaygısının deneyim arttıkça azaldığı görülmüştür. Ölüm kaygısı ve heyecan arayışının en yüksek gözlemlendiği grup ise kış tırmanışçılarıdır. Gençlerde ölüm kaygısı ve heyecan arayışının yüksek olmasının sebebi ise malzeme ve deneyim eksikliğinin yanı sıra dağcılık etkinliklerindeki risklerden haberdar olmamalarıdır.

Heyecanlı ve tehlikeli etkinliklere katılmayı seven dağcılarının özgüven seviyelerine bakıldığında 55 yaş üzeri görülen yükselme dikkat çekicidir. Bostancı, Karaduman ve Şebin (2018) dağcılık yapan sporcuların özgüven seviyelerini araştırmak için 390'ı erkek ve 160'ı kadın toplam 550 sporcuya 2016 yılında yüz yüze anket yapmışlardır. Bulgularda yaş, tırmanış türü, cinsiyet ve sakatlanma durumlarına göre özgüven, anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Yine de 55 yaş ve üzeri yetişkinlerin özgüvenlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Dağcılarının özgüveni dağa hazırlıklı olmalarından kaynaklanabilir. Zira Özdaşlı ve Kandemir (2016) dağcılarının “planlama, uygulama ve neticelendirme” açısından stratejik bilinç düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmektedirler. Bir tırmanış senaryosu üzerinden yaptıkları değerlendirmede, tehlikeli bir spor olan dağcılığın gerektirdiği mental ve fiziksel yeterlilik ve hazırlığın etkisinin önemli olduğunu vurgulamaktadırlar.

Dağcılarının kaygı düzeyi, etkinliğin zorluğuna göre değişiklik göstermektedir. Gürer ve Kılıç (2022) 34 sporcuyu içeren deneysel bir araştırma yapmışlardır. Dağcılığın günümüzde popüler bir kolu olan spor tırmanışta zor ve kolay rotaların zihinsel dayanıklılığı ve kaygıya etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda rota zorlaştıkça kaygının arttığı ancak zihinsel dayanıklılıkta önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Dağcılık sporunda kaygılanma gibi

olumsuz duygular kadar pozitif duygular da yaşanmaktadır. Ardahan (2012) dağcılık ve bisiklet sporuyla uğraşan toplam 1.181 sporcu üzerinde yaptığı anket çalışmasında dağcılık, bisiklet ve doğa yürüyüşünün duygusal zekâ ve yaşam doyumlarına etkisini incelemiştir. Örneklemde 987 erkek ve 244 kadın sporcu yer almıştır. Araştırma sonucunda dağcılık, bisiklet ve doğa yürüyüşü etkinliklerine katılan sporcularda “duyguların olumlu kullanımı, pozitif duygusal yönetim, empatik duyarlılık” ile yaşam doyumu değişkenlerinde olumlu bir fark görülmüştür.

Neden dağcılık?

Tehlikeli ve zorlu bir spor olan dağcılığa yönelme nedenlerine bakıldığında, dağcıların zorluklarla başa çıkma, doğayla baş başa kalma ve belirli bir hedefe doğru ilerleme ve başarma hissi öne çıkmaktadır. Crockett, Murray ve Kime (2022) doğa yürüyüşleri, kamçılar ve tırmanışçıların motivasyonları üzerine bir nitel araştırma yapmıştır. Araştırmada ABD’nin Colorado bölgesinde 4.000 metrenin üstündeki dağlara çıkan 54 sporcuyla yarı-yapılandırılmış görüşme yapmışlardır. Ayrıca dağcılar için değerli dağcılık eşyalarını ve Colorado Dağcılık Kulübü mektuplarını içeren arşivi incelemişlerdir. İyi bir metodolojik çerçevesi olan araştırmanın bulgularının analizinde dört tema ortaya çıkmıştır: Birinci temada bir hedef belirlenmesi, hedefe doğru sürekli ilerleme ve bu ilerlemenin takip edilmesi yer alır. İkinci temada ise deneyim, uzmanlık ve güven neticesinde dağlarda başa çıkılan zorluklar öne çıkar. Üçüncü temada, dağcılarının insanlarla ve doğayla kurduğu bağlar yer alır. Bir gruba dahil olan dağcılar öğrenme ve güvenlik gibi avantajların yanında dikkatin dağılması ve rahatsız edilme gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Tek başına dağlara çıkan sporcular ise bitkilere, hayvanlara, manzaraya, jeolojik özelliklere ve nihayetinde doğayla baş başa kalmaya yönelmektedirler. Dördüncü ve son kategoride ise dağcılarının tırmanışların planlaması ve gerçekleşmesi süreçlerinde hissettikleri tatmin olma, başarma gibi pozitif duygular açıklanmaktadır.

Kanada dağcılık geleneğinde de fiziksel zorluk ile doğa deneyimi bir aradadır. Brown (2003), 1906 ile 1940 yılları arasındaki Kanada dağcılığını araştırmıştır. Bu amaçla Kanada Alpin Kulübü’nün çıkardığı *Canada Alpine Dergisi*’ni söylem analizi ile incelemiştir. Dergi, kulübün başarılı tırmanışlarını

anlatmanın ötesinde dağcılık kültürünün bir parçasını ve gösterimini de sunmaktadır. Zira dağcılık başarılarının metne dönüşüp diğer dağcılara aktarılması gerekir. Anlatılara bakıldığında dağcılıkta fiziksel beceri ve zindeliğin yanında romantik bir dağ manzarasına tanık olmanın, zirveye çıkan yeni bir rota bulmanın ve zirveye çıkan ilk kişi olmak kadar bu deneyimlerin dergi yoluyla şiirsel anlatımının da dağcılık kültürünün önemli bir parçası olduğunu göstermektedir.

Dağcılığa yönelme nedenlerine dair Türkiye’deki araştırmalara bakıldığında ise eğlence, doğayla bütünleşme, sağlık, özgüven artışı ve sosyal iletişim öne çıkmaktadır. Ekici, Çolkoğlu ve Bayraktar (2011), 2006-2007 yıllarında Ege bölgesinde dağcılık eğitimleri alan 149 sporcuya anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre dağcılığa daha çok üniversitelilerin ve kentlilerin yöneldiği belirtilmiştir. Sporcuların yarıya yakını dağcılığa arkadaş aracılığıyla yönelmekte ve etkinlikler sporcuların ruh haline olumlu yansımaktadır. Dağcılığa yönelme nedenleri arasında “sporun eğlence boyutu, ruhsal iyilik hali, mutlu olmak isteği ve sosyal iletişim” öne çıkmaktadır. Kaplan ve Ardahan (2012), 2010-2011 yıllarında Antalya ve çevresinde doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yapan 420 sporcuyla anket çalışması yürütmüştür. Araştırmaya göre sporcuların çoğunluğunun erkek, emekli ve bekar; yaş ortalamasının ise 44 olduğu ortaya çıkmıştır. Çoğunluğu üniversite mezunu olan sporcular doğayla bütünleşme, sağlıklı olma, yeni beceriler edinme, yeni insanlarla tanışma ve özgüven artışı amacıyla dağcılık faaliyetlerine yönelmektedirler. Almanya’daki dağcılarda da benzer motivasyon nedenleri görülmektedir. Geiger ve arkadaşları (2023) Almanya’nın Kara Orman bölgesinde 113 “doğa yürüyüşü turisti”ne anket uygulamıştır. Katılımcıların yarıya kadın ve yarıya yakını üniversite mezunudur. Araştırmada “doğa deneyimi, sağlık, dikkat dağıtma, sporda sosyal temas, fizik ve rekabet” motivasyonları öne çıkmıştır.

Koba ve Alkan’ın (2023) İzmir’de bir dağcılık kulübüne üye 27 dağcıyla gerçekleştirdikleri yarı-yapılandırılmış görüşmelerinin bulgularına göre, sporcular “doğada zaman geçirmek, spor yapmak, sosyalleşmek, risk, macera, heyecan, mutluluk, mücadele, adrenalin” amacıyla dağcılık yapmaktadırlar. Dağcılar sosyalleşme, huzur bulma, yaşam doyumuna ulaşma ve kendini

dinleme faydalarına ulaşmışlardır. Ertaş (2022) 12 dağcıyla yürüttüğü yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda dağcıların “gündelik hayattan kaçma, yeni insanlarla tanışma, sosyalleşme, deneyim kazanma ve paylaşma, doğada olma, özgürlük ve kaçış” amacıyla dağcılık etkinliklerine katıldığını ortaya koymaktadır. Şimşek’in (2019) 9 dağcıyla gerçekleştirdiği yarı-yapılandırılmış görüşmelere göre dağcılar için anı yaşama, kontrol, uzaklaşma, doğada bulunma ve keşfetme gibi temalar öne çıkmıştır.

Dağcılık üzerine Türkiye’deki en kapsamlı ve nitelikli çalışmalardan biri Akcan’ın (2011) dağcılık alt kültürü üzerine ve doktora tezi çerçevesinde gerçekleştirdiği araştırmadır. Katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme ve sözlü tarih görüşme tekniklerinin kullanıldığı araştırmada toplam 62 görüşme yapılmıştır. İçerik analiziyle incelenen bulgulara bakıldığında, üniversite topluluklarında, toplumdaki hâkim kültüre karşı dayanışmacı ve paylaşımcı bir alt kültür dikkat çekmektedir. Bu çerçevede dağcılık, toplumdan kaçışa olanak veren bir yaşam tarzı ve kimlik sunmaktadır (Akcan 2011:v).

Dağcılıkta kadınlar

Dağcılık 19. yüzyıldaki başlangıcından beri erkeklerin egemenliğindedir. Bunda dönemin erkeklik algısı ve ilk dağcıların erkek olmasının etkisi önemlidir. Reidy’e göre (2015) 1800’lerin ikinci yarısında dağcılıkta yükseklik erkeklik ile ilişkilendiriyordu. Örneğin yüksek Alp dağlarına kadınlar çıkana kadar erkekliğin simgesiydi. Fleetwood (2024), Himalaya örneğinde dağcılıkta erkek egemenliğini ve rekor kırma odaklı yaklaşımı incelemiştir. 19. yüzyıl boyunca Himalaya dağlarına tırmanan “araştırmacılar, doğa bilimcileri, maceracılar, diplomatlar, sanatçılar, avcılar ve nihayetinde dağcılar” erkek niteliklerini yansıtıyorlardı. İngiliz imparatorluğuna sadakat ile erkeksi kahramanlık özellikleri birlikteydi. 20. yüzyılda ise yüksek dağlar medeniyetten kaçış ve doğaya karşı erkeksi bir mücadele mekânı olarak görüldü. Disiplin, cesaret, özgüven, güç ve hatta “iyi mizah” özellikle erkekliğe atfediliyordu. Bu karşın turistler ve kadınlar tarafından “istila edildiği” düşünülen Alpler için erkeksi kaygılar yaygındı.

20. yüzyılda kadınlar belirgin biçimde dağcılığa katılmaya başladılar. Ancak erkek egemen dağcılık nezdinde kadınların varlıkları ve emekleri hak ettikleri

ilgiyi ve takdiri görmedi. Harper (2019) bir dağcılık kulübü örneğinde, kadınların varlıklarının ve katkılarının görünmezliğini incelemiştir. Bu çerçevede, 1930’larda büyük depresyon döneminde Amerika Birleşik Devletleri’nde kurulan Smoky Dağları Yürüyüş Kulübü’ne odaklanmıştır. Kulübün amacı Büyük Dumanlı Dağlar Milli Parkı aracılığıyla doğayı ve yaban alanları korumaktır. Kadınlar yabanıl doğa alanlarının korunması için çalışmış, kulübün başkanı olmasalar da sürekli olarak sekreterliğini yapmış, yürüyüşlerin çoğunluğuna liderlik etmiş, toplantıları organize etmiş ancak yeterli ilgi ve takdiri görmemişlerdir. Zira kadınların rolleri arka planda kalmış ve destekçi olarak tanımlanmıştır.

Erkeklerin egemen olduğu dağcılık alanına katılan kadınlar “doğal” olarak zayıf görülmektedir. Bu önyargıları aşmak ve dağcılığa kabul edilmek için kadın dağcılar kadınsılıktan uzak durup erkek gibi görünmeye çalışmaktadırlar. Akcan (2016) dağcılığa içeriden ve kadınların gözünden bakmak için yedi dağcı kadınla etnografik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Akcan’a göre dağcılık “hâkim geleneksel spor kültüründen” farklı olma ve hatta “bir direnişi” sembolize etme potansiyeline sahiptir. Ancak toplumsal cinsiyet örneğinde olduğu gibi hâkim kültürün değerleri dağcılık ortamında yeniden üretebilir. Buna örnek olarak dağcılık eğitiminde yapılan bir öneriyi vermektedir:

“Çadır ekibini sakın sadece kadınlardan oluşturma, çadırında mutlaka en az bir erkek olsun. O kadar uzun yolda çok ağır yük taşıyacaksınız, eğer ekipte erkek olursa ağır yükleri o taşıyabilir, yoksa zorlanırsınız.”

Akcan’ın değerli etnografik çalışmasının bulgularına göre, kadınlar yeni başladıkları dağcılık etkinliklerinde kendilerini erkeklere göre daha fazla kanıtlamak zorunda hissetmektedirler. Görüşülen kadınlar, dağcılıkta kadınların sayısının az olmasının nedenleri arasında dağcılığın diğer ataerkil sporlar gibi olması, “ailelerin kız çocuklarına yaklaşımları” ve kadınların “doğal olarak” daha zayıf görülmesini vurgulamaktadır. Kadınların zayıf olduğu düşüncesini erkekler kadar dağcılığa yeni başlayan kadınlar da pekiştirmektedirler. Görüşmeciler “aslında cinsiyetsiz bir ortam” olarak görülen dağcılıkta, kadınların ancak erkek gibi görünüp güçlü olduğu, şikâyet etmediği ve küfredebildiği zaman kabul edildiğini vurgulamaktadırlar. Erkek

egemen ortamda gördükleri tepki nedeniyle, makyaj yapmaya ve süslenmeye çekinen kadın dağcılar zamanla erkekleştiklerini belirtmektedirler.

Erkeklerin yoğun ve egemen olduğu dağcılık etkinliklerine kadınların katılımının artması, bu eşitsiz yapının değişmesi için gereklidir. Bu çerçevede dağcılık dışından da kadınların dağcılığa katılması desteklenmekte ve topluma bunun mümkün olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Lodes (2022), kadınların buzulda tırmanış ve kampçılık yapmasını destekleyen “Girls on Ice” adlı organizasyonun bir dağcılık etkinliğini incelemiştir. Katılımın ücretsiz olduğu organizasyonun amacı, genç kadınların zorlu dağcılık ortamında kendi potansiyellerini fark etmeleridir. Aralarında bilim insanı, sanatçı ve profesyonel bir rehberin de bulunduğu İtalya, Almanya ve Avusturya’dan dokuz kadın, Avusturya-İtalya sınırındaki Bachfakkerer buzuluna tırmanmışlardır. Kampın amacı, erkek egemen alanlar olarak görülen dağcılık ve buzul biliminde kadınların etkinliğinin artırılmasıdır. Rehber hariç olmak üzere kadınlar, ilk kez kaya ve buzul tırmanışı yapmış, bir hafta çadırda kalmışlardır. Avusturya’dan katılanların arasında Afganistan’a etkinlikten sekiz ay önce göç etmiş bir kadın öğrenci yer almaktadır. Bu göçmen ve öğrenci kadın, yaşadığı bir haftalık dağcılık ve bilimsel araştırma deneyimini özgüven gelişiminde faydalı olmuştur. Günümüzde kadınların bilim ve dağcılık alanlarındaki katılımı, geçmişe göre fazla da olsa yeterli değildir. “Girls on Ice” gibi organizasyonların varlığı ve faydaları bu eksikliği göstermektedir.

Erkek egemen ortamın getirdiği zorluklara rağmen dağcılık etkinliklerine katılan kadın sporcular olumlu sonuçlar almaktadırlar. Doran, Schofield ve Low (2020), 321 kadın dağcıya uyguladıkları anket çalışmasında kadınların dağcılık etkinliklerine katılım süreçlerini araştırmıştır. Literatürdeki çalışmalara göre kadınlar, engelleri aşmak için müzakere stratejileri uygulamaktadır. Etkinliklere kararlılıkla hazırlanma, planlama, dağcılığı hayatının önüne koyma ve fedakârlık yapma stratejilerini uygulamaktadırlar. Bunun karşılığında özgürlük, öz gelişim, yeni toplumsal ilişkiler kurma, bedenlerini geliştirme ve kadınlarla ortaklıklar kurma imkânlarına erişmektedirler. Anket sonuçlarına göre, 321 kadın dağcının çoğunluğu, kadın olmayı dağcılık yapmalarına engel görmemekte, eğitim, hazırlık ve dağcılık tutkusuyla engelleri aşabilmekte, zorlu dağ şartlarında

hayatta kalmak için gerekli arkadaşlıkları kurabilmektedirler. Ankete cevap veren kadınların çoğunluğu, dağcılık etkinlikleri sonucunda başarılı olma, fiziksel olarak güçlü olma, günlük hayattan kaçma, doğayla bağlantı kurma, kendine yönelme, özgüvenin artışı, rahatlama, dağcılık yeteneklerine güvenme, bağımsız olma, kendini tanıma, farklı kültürlerden ve ülkelerden insanlarla arkadaş olabilme faydalarını gözlemlemişlerdir.

Kadınların dağdaki azınlık durumuna rağmen dağcılık araştırmalarında kadın ve erkek araştırmacılar arasındaki fark azalmaktadır. Apollo (2021) dağcılıkta görülen erkek egemenliğinin dağcılık turizmi üzerine yapılan akademik çalışmalara yansımaları incelemiştir. Web of Science kaynağı üzerindeki 866 makeden 42 ilgili makaleyi analiz etmiştir. Bu makalelere göre dağcılık ve dağ turizminde kadınlar daha az yer kaplamasına rağmen araştırmalarda kadın araştırmacıların oranı erkek araştırmacılara yakındır. Böylece kadın araştırmacılar dağcılıktaki erkek egemen yaklaşımı ortaya çıkarma ve eleştirme imkânı bulabilmektedirler.

Dağcılık turizmi ve riskler

Dağcılık ile turizmi birbirinden ayırmak zordur. Bir spor olan dağcılık, dünyanın en zorlu şartlarına sahip olan ve insanların ayak basmadığı dağları, turizm etkisiyle dönüştürebilmektedir. Schut (2013) Fransız Alplerinde yer alan Pelvoux Dağları'ndaki dağcılık etkinliklerinin, turizmin gelişmesindeki etkisine dikkat çekmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Pelvoux Dağları, özellikle İngiliz dağcılarının dikkatini çekmiş ve bir nevi hac bölgesine dönüşmüştür. İngiliz dağcılar kurdukları Alpler kulüpleri aracılığıyla Fransız Alplerine çıkışlar yapmaya başlamışlardır. Ardından diğer ülkelerde de Alpler kulüpleri kurulmaya başlamıştır. Bu dönemde yayınlanan *Alpler Dergisi* ve kulüplerin yayınları yaygın biçimde okunmaktadır. Bu gelişmeleri takiben bölge, turist rehberlerine dahil edilmiştir. Böylece daha geniş kitleler Pelvoux Dağları'nın çekimine kapılmıştır. Artan ilgi neticesinde alana gelen dağcılara ve turistlere gerekli rehberlik hizmetleri sağlanmıştır. Bu hizmetlerin gereğince yerine getirilmesi için rehberlerde bulunması gereken gerekli kriterler (ana rotaları izleme, sarhoş olmama, hırsızlık yapmama vb.) belirlenmiştir. Bu çerçevede rehberlerin listesi yapılmış ve yeterlilikleri değerlendirilmiştir. 1900'lerin başına gelindiğinde alanla ilgili bilginin artması, turist akımının

artmasına neden olmuştur. Bölgede üst orta sınıf turist akımına cevap verecek otel ve yol altyapısı gelişmeye başlamıştır. Sonunda bölgenin yerel sakinleri de turizme yatırım yapmış ve konaklama için pansiyonlar açmıştır.

Fotoğraf 3: Pelvoux Dağları'nda turizm yapılaşması

<https://www.mountvacation.co.uk/france/pelvoux>

Dağcılık turizmi, tehlikeli doğa şartlarında bir macera turizmine dönüşmüştür. Mackenzie ve Kerr (2012), maceracı turizm deneyimi konusunda Bolivya'da bir "etoetnografik analiz" gerçekleştirmiştir. Maceracı turizm deneyimini daha derinden anlamayı amaçlayan katılımcı ve nitel bir araştırma için 2010 yılında üç günlük rehberli bir tırmanışa katılmışlardır. Araştırmada maceracı turizm deneyimi, dağcılarının psikolojik mekanizmaları, turizmin kalitesi, risk ve güvenlik arasındaki ilişki konuları öne çıkmıştır. Dağlardaki macera turizminin en ileri noktası, dünyanın en yüksek olduğu kadar en riskli dağlarını içeren Himalaya sıradağları ve en popüler noktası olan Everest Dağı olduğunu vurgulamaktadırlar. Ortner (1997), Himalaya Dağları'ndaki dağcı ölümlerini incelemiştir. 1920'lerde Everest'te hayatını kaybeden ünlü dağcı George Leigh Mallory'den sonra en çok dikkat çeken ölümün 1996'da gerçekleştiğini

vurgulamıştır. Zira 1996’da Himalayalar’da üç farklı dağcı grubundan toplam sekiz kişi ölmüştür.⁴

Bu ölümlerin çok dikkat çekmesinin nedenlerinden biri iletişim teknolojilerindeki gelişmelerdir. Zira Himalaya Dağları telefon veya bilgisayar yoluyla dünyanın her yerine bağlanmıştır. Örneğin ünlü dağcılardan Rob Hall, ölmeden önce birkaç kere Yeni Zelanda’daki karısıyla görüşebilmiştir.⁵ 1996 yılındaki ölümlerin dikkat çekmesinin ikinci nedeni ise “macera turizmi”nin yaygınlığıdır. Himalayalara tırmanabilmek için yeterince eğitimi ve deneyimi olmayan amatör dağcılar, çok yüksek ücretler vererek dünyanın en zorlu ve tehlikeli dağlarının zirvelerine çıkmaya çalışmaktadırlar. 1996 yılındaki ölümlerin yaşandığı üç gruptan ikisi, katılımın kişi başı 65.000 ABD doları olduğu ticari tur gruplarıdır. Aynı yıl dağcılarının yanı sıra yerel halktan bir Şerpa da hayatını kaybetmiştir. Şerpalar yüksek ücret veren macera turizmi müşterilerinin ve diğer profesyonel dağcılarının yüklerini taşımakta, yemeklerini pişirmekte, kamplarını kurmakta, hayatlarını kurtarmakta ve bazen de hayatlarını kaybetmektedir.

Her yıl dünyanın en yüksek noktasına çıkmak için dünyanın her yerinden gelen ve yüz bin dolara yakın harcama yapan dağcılar, zirveye ancak yerel rehberlerin yardımıyla çıkabilmektedir. Batılı dağcılarının ölümleri daha çok dikkat çekmekte, gündem olmakta ve nihayet Hollywood filmlerine konu olmaktadır. Bu zorlu süreçte sadece dağcılar değil yerel rehberler de hayatını kaybetmektedir; ancak bir Hollywood filminin konusu olmamakta ve gündeme gelmemektedir. Macera turistlerine hizmet veren Şerpaların ölümleri yeterince ilgi görmemekte ve ancak belgesellere konu olabilmektedir.

⁴ Everest’te yaşanan felaket 2015 yılında filme aktarılmıştır. <https://www.imdb.com/title/tt2719848/> (Erişim: 10.11.2025).

⁵ Rob Hall’ın trajik ölümü 2015 yapımı filmine konu olmuştur. <https://www.imdb.com/title/tt2719848/> (Erişim 28.11.2025).

Fotoğraf 4 ve 5: Rob Hall ve trajik hikâyesini anlatan film

<https://adventureconsultants.com/world-renowned/about-us/history>

<https://www.imdb.com/de/title/tt2719848/>

Miller ve Hair (2020) dağcılıkta risk ve ölüm konusunu Şerpa dağcılar üzerinden tartışmıştır. Bir endüstriye dönüşen Everest dağı tırmanışlarında Şerpaların durumlarına eleştirel yaklaşmaktadırlar. On binlerce dolar ödeyerek dünyanın en yüksek dağına tırmanan ve dünyanın her tarafından gelen dağcılar ile bunların rehber olarak kiraladıkları Tibet'in yerel halkı olan Şerpalar arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedirler. Tehlikenin ve ölümün sınırında yaşayan yerel Şerpalar, sürekli çığ ve donma gibi hayati tehlikelerle karşı karşıyadır; buna rağmen sürekli zirveye çıkmaları beklenmektedir. Hayatlarını kazanmak için sürekli tırmanmak zorunda oldukları Everest Dağı “dünya ve cennet arasında son sınırı temsil etmektedir”. Örneğin 2014 yılındaki Everest tırmanışlarında toplam 16 Şerpa ve Nepalli yerel rehber hayatını kaybetmiştir; sonuçta yerel rehberler Everest Dağı’nı tırmanışa kapatmışlardır. Miller ve Hair’in anlatı bulgularına dayandırdıkları çalışmada, Şerpaların zorluklar ve tehlikeler karşısında bireysel özgürlük ve kolektif eylemliğe yöneldiği görülmektedir. Zira “statik, savunmasız ve güçsüz” olduğu düşünülen Şerpalar, ölüm tehlikesi durumunda finansal açıdan zayıf durumda oldukları dağcılık endüstrisini karşısına almış ve tırmanışları durdurabilmişlerdir.

Fotoğraf 6: 2014'te hayatını kaybeden 16 Şerpa'yı anlatan belgesel film
<https://www.imdb.com/title/tt3746250/>

Dağlara verilen zarar

Dağcılık yaygınlaştıkça tehdit altında olduğu görülen yaban doğanın korunması düşüncesi de gelişmiştir. Turner'a (2002) göre 20. yüzyılın başlarında ABD'de çoğunluğu erkek olan kampçılar, doğada avlanıp ateş yakmaktaydılar. Ancak yüzyılın sonlarına doğru, kadınlar da önemli oranda kampçılara katıldı; doğaya herhangi bir çöp bırakmadan ve olabildiğince müdahale etmeden dönme fikri yaygınlaştı. Bu değişimin nedeni, geçen yüzyılda tüketim toplumunun ve kültürünün gelişimi ile yaban alanları ve çevre koruma arasındaki etkileşimdir. Zira 20. yüzyılın ikinci yarısında koruma biyologları, yaban alanların önemini ve korunması gereğini vurguladılar. Diğer yandan gelişen tüketim kültürü de yaban alanları "erişilebilir ve arzu edilir turistik yerler" olarak tanımladı. Yaban alanların turistik alanlara dönüşmesine karşı bir tepki olarak doğada hiçbir iz bırakmamayı vurgulayan çevreci akım ortaya çıktı. Ancak bu yeni akım da teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan dağcılık malzemelerinin büyümesine kapıldı ve tüketim kültürüne teslim oldu. Üretimi çevreye kaçınılmaz bir biçimde zarar veren yüksek teknoloji malzemeleri kullanarak doğada iz bırakmadan gezinme iddiası ise ironikti.

Günümüzde dağların kirletilmesinde dağcılığın etkisi dikkat çekicidir. Buna karşın dağcılık deneyimi, bireyleri günlük hayatta çevre korumaya

yönlendirebilmektedir. Choi ve Kim'in (2024) Güney Kore'de 361 doğa yürüyüşçüsüne yönelik doğal çevrenin çevreci davranışlara yönlendirilmesi konusunda bir anket yapmıştır. Katılımcıların üçte ikisi erkek, üçte ikisi evli ve yarıdan fazlası ofis çalışanıdır. Doğal alanlarda yürüyüş yapan katılımcılar, şehir hayatlarından uzakta kalmakta ve doğaya dair olumlu duygular geliştirebilmektedir. Yürüyüşçülerin günlük hayatta da çevreci davranışlara yönelmesi örneğin geri dönüşüm kutuları kullanması beklenebilir.

Çevre, doğa, organik, doğal

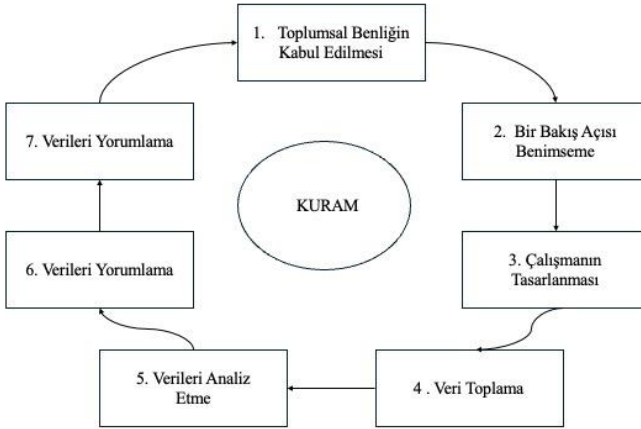
Günümüzde dağcılık kitleleşmiştir ve dağcılarının büyük çoğunluğunun doğaya yaklaşımı ekolojik ve doğacı nitelikte değildir, “çevreci”dir. Çünkü doğa, modern, şehirli, orta sınıf kültürü tarafından “insanmerkezli” bir bakış açısıyla “çevre” olarak tanımlanır. Doğa insanların da bir parçası olduğu büyük bir ekosistem olarak değil, insan toplumunun çevresi olarak algılanmaktadır. Doğa fidan dikilecek, meyve çekirdeği ekilecek ve manzara fotoğrafı çekilecek bir çevrecilik mekânıdır. Doğanın insan müdahalesinden uzak ve kendi başına anlamlı bir yaşamının olabileceği düşüncesi çok azınlıktadır. İnsana muhtaç olmadan geçen yüz milyonlarca yıllık evrim sürecinin ürünü olan yaban ormanları, meyve bahçeleriyle bir tutulur. Zira, dağcılarının bir bölümü şehre götürmeye üşendikleri muz kabuklarıyla bu yaban ormanları gübrelemeyi “çevrecilik” olarak sunar. Onlara göre muz kabukları doğada yok olur ve doğaya dönüşür, çünkü “organik”tir. Endüstriyel tarımdan kaynaklanan ve kaçınılmaz olan kimyasal katkıları saymazsak muz kabukları “organik” olabilir, ancak “doğal” değildir. Zira çam ormanı muz bahçesi değil, kendine has dengesi ve bütünlüğü olan bir “ekosistem”dir; muz kabuğu gübresine ihtiyacı yoktur. Muz ve diğer meyve kabuklarıyla beslenen “yaban” hayvanlarının doğal dengesinin bozulmasından kaygı duyulmaz. Benzer durum “pet”leştirilerek insanlara muhtaç edilen evcil hayvanlar için de geçerlidir. “Doğada sadece ayak izimizi bırakalım” sloganı lafta kalır.

Modern şehir kültürü doğaya akıl vermeye ve çevreci bir gururla yaban dağları, ormanları ve bozkırlar ıslah etmeye çalışır. Bu “çevreci” anlayışa karşın Bookchin, doğanın insanın öncesindeki ve ötesindeki varlığını çarpıcı bir biçimde tanımlamaktadır:

“Doğa bir resim çerçevesinde görüp beğendiğimiz bir görüntü, dondurulmuş bir manzara ya da durağan bir panorama değildir. Doğayı böylesi ‘manzaralar’ olarak görmek tinsel olarak yüceltici olabilir, ancak ekolojik olarak düş kırıcıdır. Sabit bir zamana ve yere mihlanan bu tahayyül, doğanın statik bir yaşam görüntüsü değil, uzun süreli gelişiminin uzun, kümülatif tarihi olduğunu unuttur. Bu tarih hem organik hem inorganik görüngü alanlarının evrimini içerir. İster bir ovada ister bir ormanda ya da bir dağın zirvesinde olalım, ayağımızın bastığı yerde çağlar sürmüş bir gelişmenin izleri olan yer katmanları, uzun süre önce tükenmiş canlı türlerinin fosilleri, yeni ölmüş canlıların çürüyen kalıntıları ya da dünyaya yeni gelen bir yaşamın başlangıçları vardır. Doğa bir ‘kişi’, bir ‘ihtimamlı ana’ ya da geçen yüzyılın kaba maddeci diliyle söylersek, ‘madde ve hareket’ değildir. Ya da kimi ‘süreç felsefeleri’nin savunduklarının aksine, doğa yalnızca mevsim değişiklikleri gibi yinelenen döngüleri, oluşan ve çözünen metabolik etkinlik süreçlerini içeren toplam bir ‘süreç’ değildir. Doğal tarih, çeşitlenmiş, farklılaşmış karmaşık oluşumlara ve ilişkilere doğru ilerleyen kümülatif bir evrimdir” (1999:47-48).

2. METODOLOJİ

Nitel araştırma yedi adımda gerçekleşir. Araştırmacı öncelikle “öz değerlendirme” yapar, toplumdaki yerinin farkında olur. İkinci adımda “bir bakış açısı benimser,” araştırmaya hâkim olacak bir paradigma seçer. Üçüncü adımda araştırma çerçevesini tasarlar, araştırma tekniğini ve örneklemini seçer. Dördüncü adımda veriyi toplar. Beşinci adımda verileri analiz eder. Altıncı adımda verileri yorumlar ve nihayet yedinci adımda araştırmanın sonuçlarını okuyuculara ve/veya dinleyicilere bilimsel bir formatta sunar (Denzin ve Lincoln 2003b:31-38’den akt. Neuman 2010:22-23).

Şekil 1: Nitel Araştırma Sürecinin Adımları (Neuman 2010:22)

Birinci adımdaki öz değerlendirme çerçevesinde, bu kitabın yazarı kendini doğa yürüyüşlerini seven bir doğacı olarak tanımlamaktadır. 1999-2003 yılları arasında ODTÜ Dağcılık ve Kış Sporları Kolu’nda (DKSK) temel eğitimleri almıştır. 1963’te kurulmuş ve Türkiye’nin en köklü dağcılık kulüplerinden biri olan DKSK’nın dağcılık geleneğini benimsemiştir. Dağcılığa 20 yıl ara verdikten sonra Aydın ve çevresinde faaliyet gösteren EKODOSD derneğinin doğa yürüyüşlerine katılmıştır. 2023 Mart ayından bu yana İzmir’de dağcılık kulüplerinin pazar günleri düzenlediği ve üye dışı katılıma da açık olan doğa yürüyüşlerine katılmaktadır. 2024 Ocak ayından itibaren bir dağcılık kulübüne üyedir.

Nitel araştırmanın ikinci adımındaki paradigma seçimi çerçevesinde, bu araştırmada yorumlayıcı sosyal bilim yaklaşımı tercih edilmiştir. Yorumlayıcı yaklaşım insanlar için “neyin anlamlı ya da önemli olduğunu” öğrenmeye çalışır. Buna göre bireyler, “anlamlı toplumsal eylem”lerinden oluşan etkileşimlerle toplumu inşa eder. İnsanların eylemlerini anlamak için sağduyularını; insanların gündelik hayatlarına dair açıklamalarını anlamak elzemdir (Neuman 2010:131-136). Bu araştırmada benimsenen yorumlayıcı paradigma çerçevesinde, ortak noktaları 1990’lardan itibaren gelişen dağcılık camiasında yer almaları, dağcılık tutkuları ve şehirde yaşamaları olan bir grup dağcının deneyimlerinin, anlayışlarının ve görüşlerinin anlatılması amaçlanmıştır. Zira, 20 yıl sonra dağcılığa dönen araştırmacı, DKSK geleneğine dayanan dağcılık anlayışından çok farklı bir dağcılık kültürü ve camiası ile karşılaşmıştır. 2000’lerin başında Ankara’da dağcılarının 20 yaş civarı, dar gelirli ve öğrenci olduğu, öğrenci topluluğu üzerinden örgütlendiği üniversite ortamından sonra 2023 yılında, İzmir’de yaş ortalamasının 35 ve üzeri olduğu orta sınıftan insanların dağcılık kulüpleri ile dağlara gittiği bir dağcılık camiasıyla karşılaşmıştır. Başka bir zamandan ve gelenekten gelen araştırmacı, karşılaştığı farklılığı ve çeşitliliği anlamak ve anlatmak amacıyla bu araştırmada yorumlayıcı paradigmayı seçmiştir.

Nitel araştırmanın üçüncü adımı olan çalışmanın tasarlanmasında, araştırma tekniği olarak derinlemesine görüşme tercih edildi. Derinlemesine görüşmede az kişiyle görüşülür, çok detaylı bilgi toplanır. Kişilerin “görüş, düşünce, fikir, bakış açısı ve deneyimleri”ne ulaşmak amaçlanır (Kümbetoğlu 2015:82). Bu çerçevede görüşmeler için bir konu başlıkları listesi hazırlandı. Dağcılığa başlama, ailenin ve yakın arkadaşların bakışı, dağdaki arkadaşlar, dağcılığın şehirdeki hayata etkisi, dağda rekabet, dağcılığın spor, turizm, hobi veya macera niteliği, risk alma ve ölümlü kazalar, teknolojinin gelişmesi, dağda ne hissedildiği, doğayla ilişki, kadın ve erkek farkı, kulüp işleri, federasyonla ilişkiler gibi konu başlıkları listede yer aldı.

Literatüre bakıldığında Türkiye’de dağcılara yönelik nitel araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Akcan (2011), doktora tezinde farklı nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Ankara’daki iki üniversitenin dağcılık topluluğu

üyelerine yönelik katılımlı gözlem, 39 faal dağcıyla derinlemesine görüşme ve 23 “eski dağcı” ile sözlü tarih görüşmesi gerçekleştirmiştir. Alpaslan, Tanrısever ve Tütüncü (2018) 7 dağcılık antrenörüyle yarı-yapılandırılmış form kullanarak görüşme yapmışlardır. Şimşek (2019), yüksek lisans tezinde 9 amatör dağcı ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Koba ve Alkan (2023), 27 dağcıyla yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirmiştir. Ertaş (2022), dağcılık etkinliklerine katılan 12 kişiyle 15-20 dakika süren yarı-yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Türkiye’de dağcılık kulüpleri üzerine yapılan nadir araştırmalarından birinde Yakut ve Met (2012), merkez ve şubeleri arasındaki etkileşimi incelemiştir. Nicel araştırma yapılmış, devamında nitel araştırma önerilmiştir.

Bu araştırmada kartopu örnekleme uygulandı. Kartopu örnekleme bir kişiden ilgili diğer kişilere ulaşarak ve rastlantısal olmayan biçimde gerçekleşir (Neuman 2010:324-325). Araştırmada öncelikle doğa yürüyüşlerinden tanınan deneyimli dağcılarla görüşüldü. Sonra onların aracılığıyla konuyla ilgili yeni dağcılara ulaşıldı. Böylece araştırma için yeterli dağcıyla görüşme sağlanabildi. Nitel araştırmalarda örneklem için net bir sayı yoktur. Görüşmeler sonucunda yeni konuların gündeme gelmemesi, görüşmelerin bir doygunluğa ulaştığını ve sona erebileceğini gösterir. Bu araştırmada da 15 görüşmeciyeye ulaşıldığında başka bir görüşme yapma ihtiyacı kalmamıştı.

Dördüncü adım olan veri toplama iki ay sürdü. Görüşmeler tercihen yüz yüze yapıldı, görüşülen üç dağcı şehir dışında olduğu için görüşme online gerçekleştirildi. Görüşmeler ortalama 2,5 saat sürdü. En uzun 5 saat, en kısısı 1,5 saat olarak gerçekleşti. Görüşmelerde ses kaydı görüşülenin bilgisi ve onayı dahilinde alındı. Her görüşmede aynı anda iki ses kaydı yapıldı. Zira görüşme sürecinde nadir de olsa kayıt sorunu yaşandı ve diğer kayıt kullanıldı.

Bazı görüşmeler konu başlıklarına ihtiyaç duymadan kendiliğinden başladı. Bazen görüşülenin anlatmak istediği konularla devam etti bazen de karşılıklı sorularla sohbet niteliğinde gelişti. Sonra konu başlıklarına geçildi. Konu başlıklarına dönme kaygısı bazı görüşmelerde yeni konuların konuşulmasını engelledi. Diğer yandan, derinlemesine görüşmenin doğasına uygun bir

biçimde konu başlıkları dışında ortaya çıkan kulüp işleri ve federasyon gibi konular, bulgular bölümünde ayrı bir kategoriye dönüştü.

Görüşülen No	Yaş aralığı	Dağcılık Deneyimi (yıl)	Cinsiyet	Çalışma durumu
G-1	35-49	29	Kadın	Çalışıyor
G-2	65-74	13	Erkek	Çalışıyor
G-3	50-64	31	Kadın	Emekli
G-4	50-64	16	Kadın	Emekli
G-5	50-64	31	Erkek	Çalışıyor
G-6	65-74	33	Erkek	Emekli
G-7	50-64	36	Erkek	Çalışıyor
G-8	50-64	37	Erkek	Çalışıyor
G-9	35-49	28	Erkek	Çalışıyor
G-10	50-64	38	Erkek	Çalışıyor
G-11	35-49	18	Erkek	Çalışıyor
G-12	65-74	36	Erkek	Çalışıyor
G-13	50-64	13	Erkek	Emekli
G-14	65-74	25	Erkek	Emekli
G-15	35-49	8	Erkek	Çalışıyor

Tablo 1: Görüşülen Listesi

Nitel araştırmanın beşinci adımında görüşme verileri analiz edildi. Bunun için öncelikle ses kayıtları deşifre edildi. Görüşmelere katılan araştırma asistanı tarafından deşifre süreci bilgisayardaki dikte uygulaması ile görüşme sırasında başlatıldı. Sonra araştırma asistanı, bilgisayarın oluşturduğu deşifre metnini ses kaydını dinleyerek düzeltti. Deşifre edilen 15 görüşmenin metni toplamda 1.500 sayfaya yaklaştı. Bütün görüşme metinleri, görüşmede kullanılan konu başlıkları çerçevesinde okundu ve ilgili konulara uyan bölümler (cümle, paragraf, sayfa) renkli olarak işaretlendi ve etiketlendi.

Altıncı adımda veriler yorumlandı. Etiketlenen görüşme metinleri konularına göre ayrı toplam 16 Word belgesinde toplandı, böylece kategorilere göre

ayrıldı. İşaretli ve kategorilere ayrılmış metinler tekrar okundu ve kategoriyle ilgisi çerçevesinde ayıklandı ve görüşme verileri 10 kategoriye düştü. Her bir kategori kendi içinde alt başlıklar halinde ayrıldı ve bir kurgu içinde bütünün parçası olmak üzere düzenlendi ve yorumlandı.

Son adımda, literatür ve bulgu bölümlerini takiben sırasıyla metodoloji, sonuç ve giriş bölümleri eklendi. Neuman’a göre (2010:136) yorumlayıcı sosyal bilimi yaklaşımında “araştırma raporu bir roman ya da biyografi gibi okunabilir” olmalıdır. Zira araştırma raporu insanların günlük yaşamlarını anlatmalı, “sınırlı soyutlama” içermeli ve zengin betimlemeler içeren “idiyografik” yaklaşıma uygun olmalıdır. Bu çerçevede kitaba dönüşen bu nitel araştırma raporunda soyut kavramlar az kullanıldı ve dağcıların perspektifleri doğrudan görüşme alıntılarıyla kendi dillerinden sunuldu. Neuman’a göre (2010:137) yorumlayıcı bir araştırma incelenenlere anlamlı gelmeli ve okuyucuların da “incelenenlerin gerçekliğine girmesine izin” vermelidir. Öncelikle dağcılar ve sonra da diğer okuyucular nezdinde kitabın bu hedefe ulaşmasını umuyorum.

Araştırmanın sınırlılıkları

Çalışmanın sınırlılıkları arasında görüşülenlerin 12’sinin İzmir’de yaşıyor olması yer almaktadır. Görüşmeler Bursa ve İstanbul deneyimini içerse de Ankara ve diğer iller dışarıda kalmıştır. Diğer bir sınırlılık 15 görüşülen dağcıdan yalnızca üçünün kadın olmasıdır. Her ne kadar dağlarda kadın ve erkek sayısı eşit olmasa da görüşülen kadın dağcı sayısının daha fazla olması faydalı olurdu. Son olarak, görüşülenlerin büyük çoğunluğu dağcılıkla üniversite dışında tanışmıştır. Türkiye’nin köklü üniversite dağcılık toplulukları araştırmanın odağı dışındadır.

3. BULGULAR

“Kendimi halâ dağcı değil de ‘dağlarda gezen biri’ olarak nitelendiriyorum. Bu süreçte ne kadar istersem isteyeyim, dağ bana izin verdiği sürece dağın zirvesine çıktım. Önceleri dağla, doğayla, havayla, rüzgârla mücadele çabasındaydım. ‘Yapacağım, edeceğim, üşümeyeceğim, yeneceğim, ne olursa olsun yürüyeceğim!’ Sonra bunun çok beyhude bir çaba olduğunu fark ettim ve uyum sağlamayı öğrendim. Havaya, rüzgâra, dağ, geceye, gündüze, yıldıza her şeye uyum sağlamayı öğrendim. Bu beni daha da rahatlattı. Olgunlaştım, büyüdüm ve çok sakinleştim. Çok gergin bir tavrım vardı benim. İş hayatında olsun, bazen ilişkilerde zaman zaman gerginleşebilen birisiydim. Çok sakinleştim.”

G-4’ün yalın bir biçimde ifade ettiği şekilde bu araştırma, dağcılarının deneyim, görüş ve anlayışlarını yansıtmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede nitel araştırma bulguları toplam on kategoride toplanmıştır: Nasıl başladım, dağcılık anlayışı, dağda ve şehirde ilişkiler, kadın-erkek farkı, kulüp, ticarileşme, federasyon, spor tırmanış, malzeme ve doğa.

Nitel bir araştırmada, bulguların dağcılığın her konusuna değinmesi beklenemez. Farklı ve benzer deneyimlere sahip dağcılarının anlatılarının tamamını bir kitaba sığdırmak mümkün değildir. Veri sunumu görüşülenler kadar araştırmacının da ham veriyi belirli kategorilere ayırma, eleme ve sunma biçiminden etkilenmektedir.

3.1. Nasıl başladım?

Dağlara doğru ilk adım ailenin teşviki, üniversite ortamını, federasyon desteği ve izcilik gibi farklı rotalardan başlayabiliyor. Federasyon, kulüpler, üniversite ortamı ve öğrenci toplulukları dağcılığa başlamada çok etkili olabiliyor. Ailenin bir ferдинin dağcı olması süreci kolaylaştırabiliyor. İzcilik de çocuklukta doğayla ilk teması sağlıyor ve büyüyen çocuk dağcılığa yönelebiliyor.

Türkiye’de dağcılığa yönelmede üniversitelerin rolü önemli. Zira en eski ve önemli dağcılık kulüpleri arasında üniversitelerdeki dağcılık toplulukları geliyor. Sadece üniversite çağına gelen öğrenciler için değil çocukluk

çağındakilere de ilham olabiliyorlar. Örneğin doğaya ve spora meraklı G-11, köyde gördüğü üniversiteleri dağcılarını takip etmiş ve üniversitede dağcılığa başlamış:

“Doğa sporlarına çok küçük yaşta başladım. Sanırım orta bire gidiyordum. Okulumuzda bir din kültürü öğretmeni vardı, oymak beyiydi, izcilik yapıyordu. Okula izcilik sporunu getirdi. Dağcılığa yönelmem ise tırmanışçıları görmemle oldu. Temmuz ve Ağustos ayları fındık aylarıdır. Biz de fındıkçıyız, bütün aile, sülâle toplanır köyde. 10-11 yaşlarındayım, Ballıkayalar’da tırmanıcıları gördüm. Biz çocuğuz zaten çok bir şey bilmiyoruz ama kayada tırmanan saçları böyle uzun, taytlı, üniversiteli abiler ablalar vardı. O dönemde İstanbul’da bu işi yapanlar sanırım. Ne yaptıklarını bilmiyorduk, turist sandık hepsini, Türklere benzemiyorlardı. Sarışın, güzel erkekler, uzun kıvrırcık saçlı insanlar. Kafamda o zamanlardan yer edinmişti aslında. ‘Ben bu sporu nasıl yaparım, bu sporun içinde nasıl var olurum?’ diye düşünüyordum. Üniversiteye gireceğim seneydi, 2006 yılı olması lazım. TRT’de Tunç Fındık ile Anıl Şarkoğlu’nun Ballıkayalar’da çekilmiş bir belgeseline denk geldim. Spor tırmanışı anlatıyorlar, Tunç Fındık geleneksel tırmanıyor, biraz malzemelerden bahsediyor. Üniversite topluluklarından da bahsettiler. ‘Dedim’ tamam, ‘Bunun yolu sanırım buradan geçiyor’. O yıl üniversiteye giriyordum zaten. Dedim ki ‘Üniversiteye gittiğimde bir dağcılık topluluğu vardır. Bunları bulacağım ve bu spora başlayacağım.’ Öncesinde mukavemet sporlarıyla uğraştım. 5.000-10.000 koştum çok uzun yıllar. Mukavemet sporlarında iyiydim, dağcılıkta da iyi olabileceğimi düşündüm. Hazırlıktayken dağcılık kulübü ile tanıştım diyebilirim... Bu sporu yapmak istiyorsan iki seçeneğin vardı o dönemde: Ya dağcılık federasyonu ya üniversite toplulukları... İyi ki dağcılık topluluğunda, üniversitede bu işe başlamışım. Öğrendim, gerçekten öğrendim. Başka bir yerde olsa o kadar üstüne düşmezdim.” (G-11)

Bireyin dağcılığa yönelmesinde, çocuklukta spora yatkın olmasının yanı sıra dağcılığa başlayabilecek bir ortama erişimin olması da önemli. Türkiye’de yaşayan bir kadın için erişim imkânı daha da önemli. Dağcılık topluluğu olmasa bile üniversite ortamı, öğrencilere bu erişimi sağlayabiliyor. G-1 çocukluğunda diğer kız çocuklarının aksine ve de kıran kırana futbol oynamış. Dağcılığı öğrenme ve başlama fikrini ise üniversitedeki bir araştırma gezisinde hocası vermiş:

“Üniversiteden hocalar ve arkadaşlarla Kızlar Sivrisi’ne yakın bir yerde arazi çalışmasına gittik. Ben orada bir dağın olduğunu da bilmiyorum, sadece arazi

çalışması olarak gittik. Avlan Gölü'nü inceliyoruz; çevre sorunları vardı, göl kurumuştur, kuşlar gitmişti. Bey Dağları'nda Toros Sediri tehdit altındaydı. Bir gün çalışmalarımızı erken bitirdik, 'Ne yapalım?' 'Futbol oynayalım' dedik. Ben de futbolu çok severim çünkü çok eril bir sülalede büyüdüm. Kuzenlerimin çoğu da erkektir. Çok fazla erkek vardı çevremde, hep böyle sokak oyunları oynardım o dönem, bir kıza göre iyi oynardım. Sokakta hep vardım, iyi atak yapardım. Gezide de erkek arkadaşlarımla takımdayım ancak hocalar bizi izliyormuş. Ancak biz kendi aramızda oynuyoruz, ben çelme atıyorum, dalıyorum. Sonra Mehmet Hoca maçtan sonra bana 'Bence sen kaya tırmanmalısın' dedi. Ben dedim ki 'O ne?' Hiç duymamışım o zamana dek. Tamam köyde Ballıkayalar'a iner çıkardık ancak kaya tırmanışı ne demek? 'Ama nasıl?' dedim, 'Zaten kayalara inip çıkıyorum.' 'Öyle değil' dedi, 'Bu bir spor, dağcılık.' 'Ne yapılması gerek hocam?' dedim. 'Lisans çıkaracaksın, bunun belli bir disiplini var, o disiplinin içine gireceksin, eğitim alacaksın' dedi." (G-1)

Taşradan büyük şehre gelmiş öğrenci için üniversite ortamı dağcılık fikrini aşılsa da öğrenci toplulukları tek seçenek olmayabiliyor. Bugünkü gibi dağcılık kulüplerinin yaygın olmadığı 1990'larda, dağcılığa başlamak için federasyon geçerli bir seçenekmiş:

"Üniversitedeydim ama dağcılık topluluğuyla hiç ilgim yoktu. O zaman şimdiki gibi kulüpler yoktu, herkes ferdi sporcuydu. Hatta 2010'lara dek herkes ferdi sporcu olarak başvururdu. Sonra kulüp furyası çıktı, dernekler kulübe çevrildi. Sonra hatta şirketleşme oldu. Şimdi de kulüpler şirket gibi hatta fatura bile kesebiliyorlar. Ben direkt federasyon ile başladım. 18 yaşında federasyonun Elazığ'daki kampına beş arkadaşla gittik. Sonuna kadar devam ettirdim, diğerleri çeşitli aşamalarda bıraktılar. Kampları geçemediler, elenenler oldu, çünkü sınavlar çok zordu." (G-1)

Dağcılığa yeni başlayan öğrenciler için dağcılık malzemeleri pahalıdır. 1990'larda ise malzemeler sadece öğrenciler için herkes için çok daha pahalıydı. Daha da önemlisi, malzemenin bugünkü çeşitliliği ve erişim kolaylığının aksine çeşit çok daha azdı ve erişim kısıtlıydı:

"Çadırım, uyku tulumum yok, çok pahalı şeylerdi. Ben tulumu dördüncü sınıfta edindim, ilk iki yıl federasyonun tulumu kullandım. Federasyon tulum ve bot veriyordu. Hatta Elazığ'a gideceğim diye bana para verdiler. İlk kez uçağa, federasyonun verdiği parayla bindim. Yoksa öğrenciyim, nerede uçağa

bineceğim? Sonra ilk çantamı da başbakanlık bursu paramı biriktirip 200 marka alabildim. Hatta ilk burs paramı milli kütüphanede düşürmüş ve kaybetmiştim; ne üzülüm ne ağlamışım günlerce. Çanta alacaktım, 1-2 ay daha bekledim, sonraki burs paramla alabildim.” (G-1)

Dağcılar genellikle aile içinde aykırı görülürler; şehir hayatına göre zorlu ve tehlikeli olan dağlara gitmeleri takdir görmez ve yadırganır. Yine de dağcılığa başlamada aile üyelerinin de olumlu etkisi görülebiliyor. Özellikle kadınların dağa gitmelerinde aile üyelerinin desteği ve eşlik etmesi çok önemli:

“Sağ olsun, kardeşime bu konuda çok teşekkür ediyorum. Babamız vefat etmişti 93 Eylül’de. Ben çalışıyordum, kız kardeşim de biraz daha rahatlasın diye bir işe girmişti. Hani biraz kafa dağılsın, depresyona girmesin diye. İşte çalışırken dağcılık il temsilcisi ile tanıştı. ‘Yürüyüşler var, faaliyetler var. Sen de gel, işin içine de girmiş olursun’ demiş. Annem de ‘Birlikte yaparsanız, tamam’ dedi. O yüzden beraber başladık. O zamanlar devlet memuruydum. Yeri geldi, haftanın 6 günü çalışıyordum, 7. günde doğa yürüyüşüne gidiyordum. Sonra pazartesi günü tekrar işe gidiyordum. Hiç ara vermedim, yıllarca bu şekilde sürdü.” (G-3)

1990’lı yıllarda dağcılığa kurumsal çerçevede başlamak için üniversite toplulukları ve federasyon imkân sağlıyordu. Üniversite için öğrenci olmak, federasyon için de bu imkândan haberdar olmak ve federasyona erişim gerekliydi. Bu iki seçeneğin dışında dönemin spor kulüpleri nadiren de olsa yeterli imkânı sunuyordu. Bugünkü dağcılık kulüpleri gibi belli bir alana odaklanmamış ve futbol, basketbol, voleybol gibi popüler branşların yanı sıra dağcılık branşında etkinlik gösteren spor kulüpleri vardı:

“1994’te kardeşimle birlikte normal bir spor kulübünde başladık dağcılığa. Farklı branşların yanı sıra dağcılık branşı olan bir spor kulübüydü. İlk lisansımızı orada aldık. Pazar günleri doğa yürüyüşü yapıyorduk. 15 günde birdi, şimdilerde olduğu gibi her hafta değildi, bu kadar sık değildi. Yürüyüşler dışarıya değil sadece kendi üyelerine açıktı. Bugünkü gibi A-B grupları yoktu, tek gruptu.” (G-3)

Türkiye’de izcilik özellikle kasaba ve kentlerde büyüyen çocuklara doğa ile temas etmelerine imkân sağlar. İzciliğin yanı sıra ailenin de tatil amaçlı kamp yapması, çocukların gelecekte dağlara yönelmeleri için temel olabiliyor:

“Dağcılık noktasına gelene kadar temelim izcilikti. Doğaya izcilikle başladım yani kamp kurarak. 15 yaşlarında ailemden ayrı bir izci grubuyla önce doğayı tanıyarak. Çok küçükten beri ailece çadırılı kamp yapmayı çok severdik. Çok zor koşullarda yani arabamızın olmadığı koşullarda, çadırların bugünkü gibi minimal olmadığı, böyle direkli kocaman ağır burçlar halindeyken giderdik. Kendimi bildim bileli hep kamp yapardık. Yani tatil anlayışımız çok kapalı mekân değildi. Daha sonra tabi bu evrildi, aslında bu evrilme beni şaşırtmıyor. İşte ortaokul yıllarında izcilik hayatıma girdi. Yine hep ormanda ve çadırda geçti hayatım. O zamanlardan beri hep böyle kendimi çok ayrıcalıklı hissettim. Gökyüzünde binlerce yıldız. İstediğim zaman dışarı çıkabileceğim, karanlıkta dolaşabileceğim bir ortam. Hiçbir korku ya da kaygı olmadan kendimi bir ormanla bütünleştirdim o yaşlarda. Uzun süre böyleydi. Daha sonra meslek hayatı, üniversite vesaire kısa aralıklarla da olsa izcilik devam etti. Daha sonra evlilik, annelik vesaire; yine bir bütünlüğü bozuldu bu hayat tarzının. Daha sonra yaşadığım yerde bir trekking kulübüyle yollarım kesişti. Yine hepimizin olduğu gibi hikinglerle, sonra trekkinglerle ilerledik. Kendimi doğayla çok bütünleşmiş buldum her seferinde. Hiç yabancılık çekmedim, hiç kaygı duymadım. Keyif aldım, bitmesini istemedim, tekrarlamak istedim. Çok içinde hissettim kendimi. Deniz değil beni hep kara yani vadi, orman, yamaç çekti beni. Denize o kadar yakınlık duymadım.” (G-4)

Dağcıların büyük çoğunluğu günübirlik doğa yürüyüşleri ile dağcılığa başlıyor. Çoğunluk olmasa da bir bölümü için zamanla yürüyüşler yetmeyebiliyor; yüksek dağlarda tırmanış ve kış dağcılığı tercih ediliyor. Çocukluğunda izci ve tatil kampçısı olan G-4, yürüyüşçü olarak başladığı dağcılıkta yüksek irtifa dağcılığına geçmiş:

“Trekkingler sırasında daha fazlasını istedim, önümdeki örnekleri takip ettim. Doğal olarak daha çok okumaya, doğayla, trekkingle ilgili daha çok araştırmaya ve örnekleri izlemeye başladım. Daha fazlası benim için ‘daha yüksek’ değildi. Yani yükseklerle çıkmak anlamında değildi de daha uzun süreli etkinliklerdi. Günübirlik faaliyetler yetmiyordu. İşte kamp da olsun içinde, birkaç gün olsun. Şanslıydım, Marmaris’te yaşıyordum ve içinde bulunduğum grup çok aktifti. Teknik olmayan, kamp yapabileceğimiz, Aladağlar’da dokuz günlük bir dağcılık faaliyeti yaptık. 3 bin metrelerde geçen dokuz günün sonunda bana bulaştı, kalbimi orada bıraktım. Neydi orada en çok hissettiğim duygu? Benim için iç yolculuktu. Sekiz-dokuz kişi bile olsak o yürüdüğümüz yollarda tamamen yalnızdım. Çok düşündüm, bir sorunla gitmedim, çözümlenmeyen konularım yoktu. Biraz mücadele, aslında çokça mücadele

vardı dağda. Çünkü çok yoruldum, çok zorlandım ama kendi sınırlarımı görmek istedim. İç yolculuğumda eskiler aklıma geldi, yeni planlar yaptım. Zirvede de mutluluk tabii, zirveye çıkabilmiş olmanın başarısı, başarının mutluluğu vardı. Ve sevdiğim insanlarla olmak. Beni en çok çeken de zaten gittiğimiz yerlerde sevdiğim insanlar. Çünkü bir yere dört kere, beş kere gittiğim de oldu. Hep farklı insanlarla farklı anılar yerleşti o faaliyete. ‘Artık hayat tarzım bu, ben dağcıyım’ diye hiçbir zaman demedim ama bu faaliyetleri tekrarladım, sıklaştırdım, daha başka yerlere gittim. Her seferinde biraz daha doyuma ulaştırdı beni. Daha sonra teknik kısmına geçtim, kaya tırmanışı ve kış dağcılığı eğitimlerini aldım. Bu doğal bir süreçti, yol beni oraya götürdü. Hayatımdaki öncelikleri değiştirmesem de zaman ayırdım, bazı fedakarlıklar yaptım ve eğitimleri tamamladım. Daha çok yeterli hissettikçe daha çok gitmek ve daha zor yerlere gitmek istedim. Halâ da kendime ‘Daha çok niye yapmadım?’ gibi yüklendiğim zamanlar oluyor. Ama sonuçta çok güzel yerlere gittim.” (G-4)

3.2. Dağcılık Anlayışı

Hayatı boyunca ip kullanmayacak ve kaya tırmanmayacak olan ama her hafta sonu doğa yürüyüşü yapanlar da dağcı mıdır? Dağa gitmeyen ve hiç kayaya dokunmadan her gün kapalı salonda spor tırmanış yapanlar dağcı mı? Zirveye yürüyerek ulaşmak çıkış sayılır mı? Bu sorulara farklı cevaplar veriliyor. Spor tırmanış ve tur kayağı gibi farklı branşların gelişmesi sonucunda dağcılığın geleneksel tanımı yetersiz kalıyor. Yaygınlaşmayla birlikte ticarileşen ve tüketim kültürünün hakimiyetine giren dağcılık tanım kargaşası yaşıyor. Bir yanda dağda, kayada ve buzda geleneksel tırmanış yapan çok az dağcılık kulübü var. Diğer yanda iki senede Erciyes, Süphan ve Ağrı Dağlarını çıkıp dağcılığı tüketmiş yüzlerce lisanslı sporcu var. 1990'lardan bu yana dağcılığın seyrine bakıldığında baş döndürücü nicel artış, nitel bir gelişime dönüşmemiş. Dağcılık yaygınlaşmış, ticarileşmiş ama gelişmemiş. Zira 7.000-8.000 metre üzerindeki dağları çıkan ve ciddi kaya tırmanışı yapan çok küçük bir azınlık var. Bu farklılık dağcılığın hızlı kitleselleşmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortada duruyor.

Binlerce dağcı her hafta sonu dağlara gidiyor; herkesin kendi nedenleri ve beklentileri var. Dağcılar dağda olmak, şehri düşünmemek, huzur bulmak, paylaşmak, olgunlaşmak, kendini bulmak, zirveye çıkmanın hazzını yaşamak için dağcılığın zorluklarına katlanıyor. Ekip ruhunu koruma ile rekabet etme sarkacında salınarak birlikte dağlara gidiyorlar. Dağcılığa emeklilikte başlayanlar olduğu gibi dağlara gidebilmek için uygun mesleği seçenler de var.

Dağcılığın tanım kargaşası

Zirve amacı gütmeyen yapılan günübirlik doğa yürüyüşleri, zirveyi hedefleyen kaya ve buzul tırmanışları, kapalı bir salonda yapılan spor tırmanış, tur kayağı ve nihayet Everest tırmanışları dağcılık şemsiyesi altında toplanmakta. Alpinizm, klasik dağcılık, iple tırmanış veya yüksek irtifa dağcılığı gibi birçok kavram var. Bu tanımların farklılığını ve değişimini G-5 güzel bir biçimde açıklamakta:

“Önceden dağcılık tırmanış odaklıydı. Şimdi, Uluslararası Dağcılar Birliği bile kavramı genişletiyor. O zaman dağcılık diye biliniyordu ve net bir tanımı yoktu. En kabul görmüş tanımı ise ‘Kaya, kayada, buzda zirveye varma amacıyla

yapılan etkinlik'ti. Örneğin biz buradan çıktık ve deniz kenarında 60 kilometre yürüdük. Kilometrenin uzunluğu ya da yürüdüğümüz parkurun başka zorlukları olabilir, yol engebeli olabilir, yabani hayvanlar olabilir. Ama bir zirve hedefi yoksa dağcılık değildir. Diğer yandan çobanın çıktığı bir zirveye 'dağcılık değildir' demiyorum fakat şu anda yapılan her şey dağcılık şemsiyesi altında tanımlanıyor. Buna istinaden Uluslararası Dağcılar Birliği de klasik dağcılık ve alpinizm diye bir ayrım yaptı. En temelinde bu işlerin raconu Alplerde başladığı için ismi Alpinizm. Küçük, kendine yeter ve zirve hedefi olan ekipler ile ilgili. Ve Himalayalar'da yapılan uzun ekspedisyonlardan ayırmak için kullanılır. Bugün ise 'klasik dağcılık' diye bir kavram var. Dağlarda gezen, bu arada yüksek geçitlerden geçtiğinde zirve de yapmanı kastediyor. Bu da olması gereken bir şey aslında. Bir şeyler gelişirken sizin tanımlamalarınız o şeyi açıklamaya yetmeyebilir. Dolayısıyla tanımları esnetirsiniz, genişletirsiniz ya da işte bir alt başlık koyup başka bir isim de koyabilirsiniz." (G-5)

Dağcılık çok yaygınlaştıkça eski kavramlar yetersiz kalıp yüzeyselleşiyor. Artık dağa giden herkes kendini dağcı ve lisanslı sporcu olarak tanımlıyor. Ama küçük bir azınlık antrenman yapıyor. Herkes Erciyes ve Ağrı Dağlarına çıkıyor; ama ip kullanmadan ve yürüyerek. Anlam karmaşasının hâkim olduğu dağcılık camiasında yüksek dağlarda yapılan ve ip kullanarak yapılan tırmanışları içeren klasik dağcılık geleneği zayıflıyor:

"Ülkemiz için tanımlamaları doğru yapmadığımızda, ne yaptığımızı doğru isimlendirmedığımızda bir şeylerin gelişmesinin önüne ket vurmuş oluyoruz. Bunun farkında değiliz. Bizim camiada hep çok tartışılır. İşte 'Kaya tırmananlar yürüyeni beğenmez, yürüyeni yüksek dağlara gidenleri beğenmez' gibi. Burada beğenip beğenmemek diye bir şey söz konusu değil. Çünkü insanlar serbest zamanlarını istedikleri gibi değerlendirirler. Kimi balık tutar, kimi denize bakar. Ama ne yaptığımızı doğru isimlendirmezseniz sorun olur. Ya siz serbest zaman etkinliği olarak yapıyorsunuz ya da gerçekten spor olarak yapıyorsunuz. 'Lisansı olan herkes sporcu mu?' O en temel sorudur mesela. Ya da siz eğer düzenli antrenman yapmıyorsanız, sporcu değilsiniz. Yaşam boyu spor kavramının içine girilmiştir orada. Aslında eskiden beden eğitimi kavramıydı. Ben şurada sahilde bisiklete biniyorum, sporcu değilim. Ama yaşam boyu spor yapıyorum, hareket ediyorum, ne kadar sağlıklı bir bireyim. O yüzden yaptığımızı doğru isimlendiremezsek, 'doğru isimlendirme yapanlar görünür olamayacağı' için gelişme durur. Bence yirmi yılda, mesela yüksek irtifa dağcılığında sürekli geri gidiyoruz. Temel sebebi de bu." (G-5)

Dağcılığın popülerleşmesinin, topluma yayılmasının, her isteyenin antrenman yapmadan ve kolayca lisanslı sporcu olmasının altında ekonomik süreçlerin önemli rolü var. 20. yüzyılın ikinci yarısında tüketim ekonomisi ortaya çıktı. Geliştirdiği bireycilik çerçevesinde ‘doğayı, dağcı adı altında tüketecek yüz milyonlarca yeni müşteri’ kazandı:

“Ne kadar sistemin dışındaki bir spor gibi görünse de değil. Ki zamanında Uluslararası Dağcılar Birliği'nin as başkanının bir sözü var: ‘Zaten iyi dağcılar anarşistlerden çıkar’ diye. Bunu ‘toplumla çok barışık olmayan yaşamlar’ olarak anlamak lazım. Sonuçta bir sistemin içindesiniz: Kapitalizm, satmak zorundadır. Bu en temel kural. Satış için tüketim olması lazım. Yaygın bir kitle olmadıktan sonra tüketim olmaz. Düşünün ki sadece on kişi dağcılık yapıyor. On kişi için çadır üretilir mi? On kişi için turmanış ayakkabısı üretilir mi? Bu sayının artması gerekiyordu. Sayıyı arttırmanın yollarından biri de buydu: Kavramı esnettiler, genişlettiler. Burada da hiçbir beis yok bence. Çok güzel bir durum.” (G-5)

Dağcı, hiker, trekker

Dağcılık tüketim ekonomisinde kitleselleşti. Kulüplerin günübirlik yürüyüşlerine düzenli katılan binlerce kişi kendini dağcı ve sporcu olarak tanımlıyor. Ancak bu tanıma G-1 katılmamakta:

“Buna çok şaşıyorum; botu ve batonu var diye kendini dağcı zannediyor. Bu algıyı oluşturan aslında ticari zemin. Kendilerine dağcı demelerinden usandım. O zaman bir kavram kargaşası oluyor. Dağcı kimdir? Trekking diye bir tabir niye çıkmış? Hiking diye bir alan niye çıkmış? Alanları oluşturmuşuz ve o alanları isimlendirmede bir kavram kargaşası yaşıyoruz. Bizler yani bu işin içinde olan insanlar, belli bir disiplini almış insanlar için Türkiye’de, her zaman bir kavram kargaşası sorunu olmuştur. Kavram kargaşası halinde yaşayan bir toplumuz, her şeyi birbirine karıştırıp ‘Bunun adı bu değil, o zaman onun adı o olurdu’ demiyoruz. Dağcılık başkadır, trekking başkadır, hiking başkadır, kampçılık başkadır. Dağcılığın içinde de spor turmanış başkadır, klasik turmanış, alpinizm başkadır. Bunlar farklı farklı disiplinlerdir.” (G-1)

Tüketim ekonomisi çerçevesinde geçmiş yıllara göre ucuzlayan, çeşitlenen ve erişimi kolaylaşan dağcılık malzemelerine sahip olma ile dağa kolayca gidilebiliyor. Sonuçta her isteyenin kolayca, hazırlanmadan, gerekli eğitimleri almadan dağlara çıkıp bilmediği risklere girdiği bir dağcılık gerçekliği ortaya çıkıyor. Örneğin Kasım ayında yürüyüşlere başlayan bir birey, “Ocak ayında

kulübe üye olup lisans çıkartırım, Nisan’da temel dağcılık eğitimi alırım, Temmuz’da da Ağrı Dağına çıkarım” hesabını yapabiliyor. 1990’lardan bu yana dağcılığın içinde olan G-1, malzeme almak ile kullanma arasındaki farka dikkat çekiyor:

“Siz bir adama bir anda dağcısın dersiniz, sırtına yükleyip Everest’e tırmanacağını zanneder bir sonraki aşamada. ‘Benim çadırım var, çantam var, tamam, yeterli’ diyor. ‘Ben iki kere yürüdüm, yürüyebiliyorum’ diyor, artık her yere gidebileceğini zann ediyor. Bir malzemeyi nasıl kullanacağını bilmiyorsa bir anlamı yok o malzemeyi almanın. Malzeme edinmek yeterli değildir, nasıl kullanacağını bilmek ve eğitimini almak da gereklidir. Aslında bizim uluslararası ve Türkiye’deki gerçek dağcılık camiasında verilen en büyük mücadele de bu. Biz bir disiplin olarak bunu kabul ettiremiyoruz insanlara, herkes her şeyi yapabileceğini düşünüyor, bence bu alanda asıl sorun bu.” (G-1)

Dağcılığın kitlelere yayılırken çeşitlenmesine rağmen aynı federasyon ve aynı semsiye terim altında toplanması günümüzde dağcılıktaki anlam kargaşasını büyütüyor:

“Evet, trekking federasyonu diye bir federasyon yok. Kanyoning, trekking, dağ koşusu, hiking, yüksek irtifa dağcılığı, ondan sonra tur kayağı aynı şekilde dağcılık federasyonunun altında, alt kolları olarak geçiyor. Hepsinin isimleri var, alt başlıklar olarak. Bir bilim dalının altındaki anabilim dalı başlıkları gibi. Nasıl coğrafya disiplini beşeri ve fiziki diye ayrılıyor; burada da dağcılık federasyonu altında bir sürü ad var. Aynı federasyon altındalar ama trekkingçiye dağcı diyemezsin, kanyoning yapana da trekkingçi de diyemezsin. Çünkü kanyoning çok başka bir şeydir, suyun içerisinde suyla, ıslak zeminde, kayalarda çok başkadır. Kaya tırmanışı gerektirir, trekking kaya tırmanmıyor ki! Ama kanyondaysan kaya tırmanman gerekiyor. Bunları biliyor olmamız, kitlelere duyuruyor, kitleyi eğitiyor olmamız gerekir. Seyircisi olmayan bir spor olduğu için bu ayrımı yapmak çok zor. Tek federasyonun çatısı altında olduğu için herkes kendini dağcı zann ediyor. Ama gerçekten işin içine girdiğinde hepsinin birbirinden çok başka alanlar olduğunu görüyorsun, asıl sınıflandırmaya o zaman başlıyorsun. Hiç kimseye müdahale etmiyorum, ‘Ben de dağcıyım’ diyene ‘Evet’ diyorum, kabul ediyorum. Ama değil işte! Hepsi aynı değil.” (G-1)

Türkiye’de hemen her lisanslı sporcunun kendi dağcı olarak tanımlamasına rağmen ip kullanılarak yapılan geleneksel tırmanış yapan sporcu ve kulüp sayısı üniversite toplulukları dışında azınlıkta. Bu duruma dikkat çeken ve 1990’lardan beri dağlarda olan G-6, kendini dağcı değil yürüyüşçü olarak tanımlıyor:

“Bana sorsanız ‘Dağcı mısın?’ diye. ‘Ben dağcıyım’ bile demem. Çünkü ben klasik yürüyüş yapıyorum. İpli tırmanışı pek yapmıyorum. Ama biliyorum yaşım ve tecrübelerim gereği. 60 yaşındayım, biz zamanında çok fazla ipli, geleneksel tırmanış yapmış olsaydık keşke. Bugün üniversite kulüpleri genelde geleneksel tırmanıyor. Ama Türkiye’deki dağcılık kulüplerinin de geleneksel bakış açısı olmasını istiyorum. Ama şu anda geleneksel tırmanan 3-5 tane kulüp var, eskiden hiç yoktu. Spor tırmanış yapanlar var, o yarışma kültürüyle oraya girenler var. Kulüpte geleneksel tırmanış için de ciddi bir mücadele veriyorum. Bu sürü de malzeme aldık, kulüpte yavaş yavaş ipli tırmanış başladı. Neden geleneksel tırmanış istiyorum? Dünyadaki asıl dağcılık geleneksel yapılıyor. Biz yükseklerde trekking yapıyoruz. Spor tırmanışın ruhunu sevmiyorum. Genelde yarışma kültürüne dayalı ve herkes birbirinin daha üstüne çıkmak için bireyselleşiyor. Halbuki dağcılık sporu biraz takım sporu olmalı. Çünkü o zaman kazanımları artıyor. Öbür türlü bireyselleşiyor, adam sadece orayı düşünebiliyor. Gelenekselde ise bir partnerle gidiyoruz, o olmazsa başka birini alıyoruz, güvenli bir insan seçiyoruz. Problem çözerek duvar çıkmak çok güzel. Malzemeyi döşeyerek çıkmak çok güzel. Ve her an riski de var tabi ki.” (G-6)

Dağcılığın tüketilmesi

Dağcılığın yaygınlaşması ve lisanslı veya lisanssız olarak dağcılık etkinliklerine katılanların artması, Türkiye’de nicel bir büyümeyi gösteriyor. Zorlu kaya tırmanışlarını yapan sporcu ve kulüp sayısı azınlıkta. Alplere göre daha çürük yapıdaki dağlara yönelik bir strateji de geliştirilmemiştir:

“99’da sanırım kuzey duvarı çıkıldı, kışın. Senesini yanlış söylemiş olmayayım. Sonra da Aykutlar tekrardan yaptı. Çok risklidir ve Türkiye için dağcılığın zirve noktasıdır. Bakın, 30 yıl geçti, totalde iki ekip çıktı. Bugün dağcılık yapan insan sayısı, lisanslı insan sayısının artması önemli. Ama dağcılık gelişiyor mu? Şimdi nitel-nicel kavramları var; sayıyı arttırırsınız ama nitelik olarak bir üst performans gösteriliyor mu? Buna biraz sportif olarak bakıyorum. Ama basketbolda şut atmak gibi değil. Şutu kaçırdığımızda içsel bir kırıklık yaşarsınız. Dağda öyle değil, özellikle bizim dağlarımızda. Alplerle de kıyaslamıyorum. Çünkü kuzey duvarı Alplerde olsaydı çok daha güvenli olurdu,

buz tuttuğundan dolayı. Sağlam malzeme atabilirdiniz. Bizim dağlarımız çok çürük ve toz kar var, buz vidası atamıyorsunuz. O hususlarda çok iyi geliştiremedik kendimizi. Tabi bunun altında 7-8 tane sebep sayabiliriz. Ülkenin ekonomisinden tut da spora bakış açısına kadar. Spora başlangıçtaki temel sebeplerden biri de sayılır: Toplumda saygın bir yer edinmek. Olimpiyat şampiyonu olursunuz, herkes sizi alkışlar. Bu ülkede burnunuzdan slime çıkarsanız, internette koysanız, binlerce kişi alkışlar. Ama korkunç turmanış yapın, üç kişi alkışlar. 'Bu işi alkış için yapıyoruz' demiyorum. Ama 7-8 tane motivasyonunuz varsa insanın en temel güdüsüdür, kabul görmek, onaylanmak. 8.000'lik çıkış yaptık ve dağcılığın küçük çevresinde konuşuldu. 'Bu durum, benim gururumu okşamadı' demiyorum. Biraz alkışa hepimizin ihtiyacı var. Eğer hiç kimse beğenilmek istemiyorsa, niye kıyafetleri giyiyoruz yani?' (G-5)

Uzun yıllardır dağlarda olan ve yüksek irtifa dağcılığını başarıyla yapan G-5, Türkiye'de dağcılığın nitel anlamda gelişmediği vurguluyor. Benzer şekilde, uzun yıllardır dağlarda olan G-6 da kulüplerde görülen nicel talep artışının nitel bir gelişime değil hızlı bir tüketime yöneldiğine dikkat çekiyor:

"İnsanlar çabuk tüketiyor. Buraya gelen ilk eğitim almaya başladığında, 'Ben Ağrı'ya ne zaman çıkarım?' diyor. Ağrı o kadar klasik, o kadar basit bir dağ ki! Erciyes'e çıksın, fotoğraf çektirsin, sonra Ağrı'ya çıksın. Ondan sonra bitiriyor dağcılığı." (G-6)

Neden dağdayım?

Şehrin konforunu bırakıp zaman ve para harcayarak sürekli zorlu dağlara gidenleri anlamak dağcı olmayanlar için kolay değil. 30 yıldır dağcılık yapan G-1, dağcılıkta kariyer yapmanın ötesinde dağda olmayı istediğini vurguluyor:

"Ben dağlara gitmeyi seviyorum, gidebildiğim sürece bu bana yeterli. Bunun ötesinde 'Antrenör olayım, birilerini yetiştireyim, bunun üzerinden bir şeyler yapayım' gibi bir hedefim yok. Yürüyüş liderliği yapmayı da çok seviyorum ama ben dağda olayım, kendim için olayım, yeter. Birilerini götürmesem, birilerine eğitim vermesem de olur. Gidebildiğim kadar gideyim." (G-1)

Dağcılık şehirden ve rutin hayattan kısa da olsa uzaklaşmayı sağlıyor. Dağcılar da şehirden geliyor ama günlük hayatının dışındaki insanlarla karşılaşıyorsun. Dağ hem şehirden uzaklaşma hem de şehrin görmediğin taraflarının farkına varma imkânını sunuyor:

“Birinci etken, dağcılığı seviyorsun. İkincisi zaten hakikaten de kafa dağıtmak için gidiyorsun dağa. Teniste de kafa dağıtıyorsun ama tenisi şehirde yapıyorsun. Dağda ise tamamen uzaklaşıyorsun şehirden. İşle ilgili hiçbir şey düşünmüyorsun. Teniste iki saat oynuyorum mesela. Ama dağda günün tamamında, tamamıyla şehirden tamamıyla uzaklaşıyorsun ve sohbetin işle ilgili olmuyor. Çünkü farklı sektörlerden insanlarla karşılaşıyorsun.” (G-15)

Dağlar, dağcılarının hayatında çok önemli bir yer tutuyor ve sağlık elverdiğince vazgeçilemiyor:

“Artık benim miadım doldu. Dizlerim çok ağrıyor, daha kötü olursa yürüyemem. O zaman da sıkılırım ve göbeklenirim, kötü olurum, hiç istemem. Yürümek isterim kesinlikle. Yürüyemezsem kesin hıçkırma hıçkırma ağlarım ya! O kadar bağılıyım, seviyorum. Ama işte maalesef çok geç başladık. O kadar geç başladım ki hiç bıkmadım. 60 yaşına kadar yürürüm diye başladım, ama artık 65 oldum, yüksek dağlar bitti, artık bitmeli.” (G-2)

Dağdaki izolasyon ve sakinlikten sonra şehir hayatına dönmek dağcıları ilk anda huzursuz ediyor:

“Kargaşalı geliyor. Mesela dağa gittiğinde 3-5 kişi, belki 10 kişiyle birliktesin. Bir hafta boyunca öyle kalıyorsun. Ondan sonra şehre geliyorsun, ne yapıyorsun? Şehir ortamına, o kalabalığa, o trafik keşmekeşine, kargaşanın içine girmiş oluyorsun. Dağda yaşadığım huzur şehre geldikten sonra biraz idare ediyor, sonra etmemeye başlıyor.” (G-1)

Uzun yıllardır dağcılık yapan G-4, dağa ve doğaya uyum sağlayarak olgunlaştığını; dağın kendisini değiştirdiğini vurguluyor:

“Kendimi halâ dağcı değil de ‘dağlarda gezen biri’ olarak nitelendiriyorum. Bu süreçte ne kadar istersem isteyeyim, dağ bana izin verdiği sürece dağın zirvesine çıktım. Önceleri dağla, doğayla, havayla, rüzgârla mücadele çabasındaydım. ‘Yapacağım, edeceğim, üşümeyeceğim, yeneceğim, ne olursa olsun yürüyeceğim!’ Sonra bunun çok beyhude bir çaba olduğunu fark ettim ve uyum sağlamayı öğrendim. Havaya, rüzgâra, dağ, geceye, gündüze, yıldıza her şeye uyum sağlamayı öğrendim. Bu beni daha da rahatlattı. Olgunlaştım, büyüdüm ve çok sakinleştim. Çok gergin bir tavrım vardı benim. İş hayatında olsun, bazen ilişkilerde zaman zaman gerginleşebilen birisiydim. Çok sakinleştim.” (G-4)

Aynı dağa tekrar gidilebilir, farklı rotalardan çıkılabilir. Dahası dağdaki zorluğu, başarıma tatmini ve doğanın güzelliğini başkalarıyla paylaşmak önemlidir. Zira dağlar, şehirdeki ilişkilerden çok daha gerçek ve derin bağlar kurma imkânı sunuyor dağcılara:

“Dağda olmak ayrı bir şey. Bazen böyle muhabbet esnasında soruyorlar: ‘Nereye gidiyorsun?’ ‘Dağa gidiyorum.’ ‘Nereye gidiyorsun?’ ‘Ağrı’ diyorum. ‘Daha önce gitmedin mi?’ ‘Gittim.’ ‘Yine aynı yere niye gidiyorsun?’ ‘Ben dağa gidiyorum, dağda olmak istiyorum.’ Ağrı’ya gitmek çok büyük bir keyif. Ne bileyim, Doğu Beyazıt rotasından gidersiniz, Iğdır’dan gidersiniz, başka yerden gidersiniz. Her tarafın keyfi ayrı. Aynı rotadan bile gitseniz, o insanlarla beraber orada olmak keyifli. Dağda olmak; uyumlu bir ekiple beraber dağda olmak, paylaşmak, muhabbet etmek benim için ayrı bir keyif. Çünkü yürüyüşlere başladığımda dikkatimi çekmişti. Yürüyüşe gidiyorsunuz hafta sonu. Herkesin bir tek derdi var, doğada olmak, pazar gününü doğada geçirmek. Bunu da keyifle geçirmek. Bizim yürüyüşlere gelen çok saygıdeğer bir emekli general abimiz vardı. Yanında emekli astsubayı da yürüyordu. Yürüyüşte taksici vardı, doktor vardı, mühendis vardı, öğretmen vardı. Yani bütün rütbeler sökülmişti orada. Herkes dağ için orada, o keyfi yaşamak için orada. Aynı sofraya oturuyorsunuz. Kimin çantasında ne varsa hep beraber yürüyorsunuz. Yüksek irtifaya gittiğinizde beraber ipi paylaştığınız, ip arkadaşınızın, yol arkadaşınızın her şeyiyle sizi bilmesi, tanınması; sizin onu bilmeniz, tanımanız yani şu anki dünyada çok bulunur şeyler değil. Onlar bana ayrı bir keyif veriyor.” (G-10)

G-7 ise aynı rotadan aynı dağa tırmanmak yerine farklı rotaları denemekten yana:

“Bazıları yürüyüşte dağların aynı klasik rotalarına devam ediyor, enteresan bir şekilde. Bu topraklarda bu durum benim garibime gidiyor. Mesela adamın yüzüncü Kaçkar çıkışı vardır, yüzüncü! Sallıyorum ama gerçekten hep aynı şeyi yapıyor. Ama bunun bir sonu olması lazım. Bir yere tırmanmaya iki defa gittin, sonra oradaki zirveleri hiç mi canın çekmiyor? O da galiba ruhla ilgili veyahut da kişinin tercihleriyle ilgili. O işlerde çok yargılayıcı da değilim.” (G-7)

Özellikle geleneksel tırmanış yapan yüksek irtifa dağcılarında partner çok önemli. Tehlikeli tırmanışlarda birbirine güvenmek kadar daracık çadır ortamında uyumlu olabilmek de gerekiyor:

“Yapacağınız etkinliğe, tırmanışa bağlı olarak değişebiliyor. Çoğunlukla da gittiğiniz kişi, o ip arkadaşları çok önemli. Ve aynı çadırı paylaşmak, o dar

dünyayı paylaşmak, o dar dünya içerisinde birbirinizi iyi bilmek önemli. Yürürken, turmanırken, arkadaşınızın attığı adımdan sonraki adımını bile tahmin edebilmemiz lazım ki siz de güvende yürüyebilesiniz. O kadar iyi bir ilişkinin olması lazım. Yıllarca aynı arkadaşlarla uzun süre beraber dağlara gittik.” (G-10)

Fotoğraf 7: Parmakkaya Güney Yüzü 1971 Rotası

<https://ytudak.org/2020/08/22/parmakkaya-guney-yuzu-1971-rotasi-tirmanis-raporu-2020/>

Geleneksel tırmanış gibi dağcılık etkinliklerinde gereken planlama ve programlama dağcılarının işine ve hayatına da sirayet ediyor:

“Ben insanın bedeninin sınırlarında gezme hikâyesini çok seviyorum. Çünkü orada gezdikçe esnetme payın artıyor. Riski de her şeyle birlikte hesaplayıp hareket etmeyi çok seviyorum. Ama bu hesaplama orada tırmanırken olmuyor; başlamaya karar verdiğinden bir sene sonra oraya tırmanıyorsun. Oraya giderken yolculuğu, her şeyi programlıyorsun. Orada öğrendiğin bedenini programlamayı hayatına da taşıyorsun. Programlı olunca hep işin de programlı oluyor, hayatın da programlı oluyor. Dağda adımları, riski hesaplıyorsun. Bunu işine de aktarabiliyorsun. O zaman çözümlerin daha sonuç verici oluyor... Hiçbir şey bana zor gelmiyor. Parmakkaya 1971 rotası, benim ilk çok ipli tırmanışımı, duvar anlamında ilk oraya çıkmıştım. Ondan önce bir, iki ip boyu çıkmıştım ama ciddi anlamda ilkti orası. ‘Buraya çıkıyorsam’ dedim, ‘bana engel yok yani.’ O zaman öyle hissetmişim. Sonra ertesi sene doğu duvarına çıktık. Sonra birkaç tane daha duvar çıktık. Onları çıktıkça, yaptıkça zaten yapabilme kapasiten artıyor; ‘Yapabilirim’ diyorsun. ‘Bunun daha maceralı olan hangisi?’ diye sırayla programlayıp ilerliyorsun. Ve bu iş sana artık dışarıdan görüldüğü kadar zor gelmemeye başlıyor.” (G-7)

Dağda olmanın ve paylaşmanın yanında yeni dağlar ve zirveleri düşlemek ve hedeflemek de dağcılarının motivasyonları arasında yer alıyor. Uzun yıllara yayılan hedefler dağcılık deneyimini anlamlandırıyor:

“Ağrı’ya ilk çıkışım 2003’teydi. Hava şartları uygun, her şey uygundu. Ağrı’ya gidip de çıkmak, bir de ilk seferde çıkmak, zirve yapmak, başarmış olmak büyük bir mutluluk. Ağrı’ya dört kez daha çıktım ama daha yüksek dağlara gitmek istedim. Belli birkaç hedefim vardı ama daha bazılarını gerçekleştiremedim. Elbrus, Kazbek ve Alpler. Hem yüksek olduğu için hem de gidilebilecek, benim kendi açımdan gidebileceğim dağlar. Hem teknik hem malzeme olarak yapabileceğimi düşünüyorum. Kazbek veya Elbrus gibi dağlara çıkabilmek ve başarmış olmak istiyorum.” (G-3)

Özellikle dijital fotoğrafçılık ile sosyal medyanın yaygınlaşması neticesinde dağcılarının şehre uzak dağlardaki etkinliklerini herkes görüp özeniyor, dağcılığa niyet ediyor. Ancak özenmek ve niyetlenmenin ötesinde zaman ayırmak, çok emek ve ödün vermek gerekiyor. Şehir konforundan ve hatta aile hayatından biraz da olsa ödün vermeden dağcılık mümkün olmuyor:

“Arkadaşlar gittiğim dağların fotoğraflarını gördükleri zaman acayip etkileniyorlar. Hepsi ‘Çok güzel yerleri dolaşıyorsun, doğa muhteşem gözüküyor, güzel şeyler yapıyorsun, rahatlatıyorsun kendini’ diyor. ‘İşin sadece buzdağını görüyorsunuz’ diyorum. Bir görünen kısmı bir de görünmeyen kısım var. İşin diğer kısmından bahsedince gelmek isterler mi? Doğa yürüyüşü günü sabah altıda kalkmak çoğu insan zordur, ‘Ne gerek var?’ diyen çok oluyor. ‘Aklımı mı yitirdin? Pazar günü zaten dinlenme zamanı. Niye pazar sabahı erken kakalım? Bütün gün yürüyüşe mi gitsin?’ ” (G-15)

G-3 dağcılık için ödün vermenin gerekliliğini vurguluyor:

“İşteki arkadaşlar dağcılık etkinliklerimi çok beğeniyorlardı. Herkes ‘Emekli olunca yapacağız’ diyordu ama hiçbiri yapmadı. Herkes yapmak istiyor aslında, gelmek istiyor, yürümek istiyor. ‘Emekli olunca’ diyor herkes ama ne emekli olduktan sonra ne de onun öncesinde bir şey yapmıyorlar. Biraz sevmek gerekiyor, severek yapmak gerekiyor, ödün vermek gerekiyor. Bir de benim avantajım bekâr olmam. Biraz daha rahat yapıyorum. Evli olsaydım, zaman ayırmak sıkıntılı olabilirdi.” (G-3)

Dağcılığı emekliliğe erteleyip vaz geçenler ile dağcılığa göre mesleğini, hayatını belirleyenler arasındaki dikkate değer bir fark var. Bu fark yüksek irtifa dağcılığının ve geleneksel tırmanışın verdiği haz kadar talep ettiği hayat tarzını da gösteriyor:

“Okul bitince ne olacak diye düşünüyorum. İşte önümde abim var, aynı okuldan mezunuz. Yengem var, aynı okuldan mezunuz, babam var; hepsi bankacı, hepsi kravatlı. Diyordum ki ‘Kravat taktığım bir iş olmamalı, yapamam ve rahat olabileceğim bir iş olsun.’ Şans eseri 1999’da federasyonun bir dağcılık faaliyeti oldu, bizi Süleyman Demirel gönderdi. Yedi kişilik ekipte, sadece biz iki kişi çıkmıştık. Çıkışta aksilikler oldu, zaman çok azdı, şansımız da yaver gitti. Ama siz hazırsanız, şans kapıyı çalar. Ben o kısa zamanda o işi yapabilme yeterliliğini Türkiye’deki dağlarda kazanmışım. Ve de arzusunu. Yoksa fiziksel olarak bizden çok daha iyi bir arkadaş vardı. Devam etmemesi sebebi arzusunun eksikliği. Dağcılık isteğim ve bakış açım benim aslında mesleğimi de belirledi. Akademisyenlik dağcılık uğraşıma zaman ayırmama imkân verdi.” (G-5)

Ekip uyumu

Dağcılık bireysel gözükmese de rağmen çok sosyal bir etkinlik niteliğinde. Birlikte dağa gittiğiniz ekibin verimi, sizi çok etkiliyor. Özellikle geleneksel tırmanış içeren tehlikeli dağcılık etkinliklerinde ekip uyumu öne çıkıyor:

“Ekipte uyum çok önemli. Bunun için öncelikle ekiptekilerin dağa bakışının doğru olması, benzer olması lazım. Ben dağa gidiyorum, dağı yaşamaya gidiyorum. Başkasının ‘İlla dağda bu zirveye çıkacağım, bu dağı alt edeceğim’ düşüncesinin olmaması lazım. İkincisi, yediğinizle içtiğinizle her şeyiyle paylaşabileceğiniz birisinin olması lazım. Üçüncüsü, deneyim anlamında, eğitim anlamında eş seviyede, en azından birbirinize yakın seviyede olmanız lazım. Eğer Erciyes kuzey buzuluna tırmanıyorsanız, birlikte gittiğiniz insanların da hepsinin de bu kapasitede, bu eğitimde, bu deneyimde olup olmadığını bilmeniz lazım. Çünkü aynı ipe giriyorsunuz. O ipteki bir yanlış, bir hata zincirin tamamını aşağıya alır götürür. Aynı performansta olmanız lazım. Ben yüksek dağa gideceğim diye antrenman yapıyorsam diğer arkadaşımın da bu antrenmanı yapıp kendini o dağa hazır etmesi lazım. Yoksa 5 kişi birlikte gitmişsiniz, 2 kişi gayet güzel performansla çıkışa devam ederken 2 kişi bunu aksatıyorsa, sizin o günkü hedefinize ulaşmanıza mâni oluyorsa, burada bir uyum yok demektir. O zaman keyifsizlik başlıyor, huzursuzluk başlıyor. Bunları hep yaşadık çünkü. Özellikle il dışındaki birtakım faaliyetlerde yaşadık.” (G-10)

Dağcılığın başlangıç aşaması olan günübirlik yürüyüşlerde de ekibin düzenine uyum ve gerekli malzemenin kullanılması önemli ve gerekli oluyor:

“Günübirlik yürüyüşlerde de ekip önemli. Performans anlamındaki uyumu sağlayabilmek için öyle bir çözüm bulmuştuk: A grubu günde 8 kilometre yürüsün, maksimum 10 kilometre. B grubu işte 14-16 kilometre yürürsün. C grubu da özellikle yüksek irtifaya giden arkadaşlar performans kazansın diye Allah ne verdiyse, en az 30-35 kilometre yürüsün. Onun dışında doğada yürüyüş yaparken birisi sigara içtiğinde birileri de rahatsız oluyor, bu doğru değil yani. İçeni uyardığımızda ‘Kardeşim açık hava değil mi, içelim’ diyen insanlar da oluyor. Sonuçta gittiğimiz doğaya sahip çıkmamız lazım, onu korumamız lazım. Hep diyoruz ki ‘Sadece ayak izimizi bırakacağız.’ Ama ben canımın her istediği yerde oturup bir ateş yakıp oradaki o yeşil dokuyu yok edeksem, yakacaksam bu da doğru değil. Farklı gruplar bir araya geldiğinde bunlar yaşanıyor. Ayrıca performansından, giydiği ayakkabısına uygun olmayan kadar bu tür davranışlar zaman zaman huzursuzluğa, tartışmaya sebep olabiliyor.” (G-10)

Dağda çok önemli ve zorunlu olan ekip uyumunu sağlayabilmek için şehirde olduğundan çok daha fazla emek vermek ve sabretmek gerekebiliyor:

“Dağda insanlara karşı biraz daha sabırlı olmanız gerekiyor. İnsanlara karşı daha hoşgörülü olmanız gerekiyor. Çünkü özellikle 5.000 metrenin üstüne çıkmaya başladıktan sonra biraz düşünsel problemler de ortaya çıkabiliyor. Burada şehirde çok iyi tanıdığımız birisi, dağda belki farklı davranışlara bürünebiliyor irtifadan ötürü. Her zaman daha sakın olmak gerekiyor, daha alttan almak gerekiyor. Burada, şehirde herhangi bir konuda, küçük bir şeyde bile tartışabiliriz, kavga edebiliriz. Ama dağda genelde daha alttan almayı tercih ediyorsun. Çok sinir olsan, çok uyuz olsan da sonunda ölmüyorsun ya! Ama şehre dönünce ‘Bir daha senle gitmem’ diyorsun.” (G-14)

Rekabet

Yeni gelişen spor tırmanış dışında dağcılık, seyircisi olmayan bir spor dalı durumunda. Eskiden dağcılıkta rekabet birbirlerinin performanslarını görmeyen sporcular arasındaydı. Ancak sosyal medyanın yayılması sonucunda performansların anında dünyayla paylaşılması, rekabeti dönüştürdü:

“Orada bir yarış var. ‘Kim yedi binlik yaptı, kaç yedi binlik yaptı? Şu dağa solo çıktı, oksijensiz çıktı’ diye. Mesela bunların hepsi kendi içinde birer seviye. Evet, biz seyircisi olmayan bir spor yapıyoruz aslında. Gerçekten bunu yapanlar, ‘Birileri izlesin’ diye de yapmıyor. Bakma, sosyal medya; internet ortamının

yaygınlaşması olayın reklâm yönünü açığa çıkardı. Bazen ben de sosyal medya hesabıma girdiğimde soruyorum kendime: ‘Niye bu resmi koydum? Sen bir başkası görsün diye gitmedin, aslında oraya kendin için gittin.’ Bak, bu ikilemi, bu duyguyu kendi içinde çok yaşayan biriyim. Ama işte insanız, egomuz da var herhalde. Burada da kendimi eleştireyim, ‘Evet, görünmek de istiyorum galiba’. Evet, çok keyif alıyorum ama ben görünmek de istiyorum, böyle bir yanımda var. Aslında dağcılarının çoğunda bu yoktur, ‘Belli bir kitle beni alkışlasın’ diye yapılmaz. Fakat dağcılık yine de egoyu çok barındırır çünkü orada bir mücadele vardır, kendi sınırlarınla mücadele ediyorsun. Hep daha sonrasını, daha yüksek limitini, daha soğuşunu, daha sıcaklığı hedefliyorsun. Her şekilde kendinle bir yarış halindesin. Bireysel bir spor da olduğu için bazı dağcılarda ‘ben ve bencillik’, çok daha fazla oluşabiliyor. Mesela çok bencil bir dağcı arkadaşım var, aslında dağcılıkla bağdaşmayan bir şey ama bu da oluşabiliyor. Dağcılıkta seyircilik konumunu biz, sonradan sportif tırmanışla elde ettik. Yapay duvar tırmanışları seyircili yapıyor. En hızlı çıkan, en kısa sürede rotanın sonunda düğmeye basanlar yarışıyor. Bu tırmanışlar seyircili, onlarda ölçüt var, hakem var, gözlemci var, hepsi bir arada. Diğer branşlarda pek yok.” (G-1)

Sporcular arasında -diğerini daha iyi performansla yönetecek bir rekabet yerine- kıskançlığın olması, Türkiye’de dağcılığın gelişimini engelleyebiliyor:

“Aslında rekabet yok. Kıskançlık var, çekememek var. Bu, insanın fitratından kaynaklı. Yoksa rekabet olsa dağlara çıkmakla ilgili, özellikle geleneksel tırmanışta rotalarını bitirmekle ilgili yarış olurdu. Aslında birbirlerinden daha iyisini yapabilme gayreti içerisinde olabilirler. Meselâ buraya geliyor, ‘Ben Erciyes’e çıktım’ diyor. ‘Nereden çıktım?’ diyorum. ‘Otellerden’ diyor. Benim için bir hükmü yok. Kuzey Karbuz ya da Tarakkayalar’ı içeren asıl rotadan çıkmışsa, o zaman alkışlarım onu. Haziran’da bile çıksa alkışlarım. Yazın bile çıkışlar, çok ciddi bir şekilde buzul tırmanışıdır. Ama oteller bölgesinden 200 kişiyle basamak açarak gittiğin zaman, en arkadan yürü, basamaklara bas çık, hiçbir zorluğu yok. 2,5-3 saatte zirveye çıkarsın.” (G-6)

3.3. Dağda ve Şehirde İlişkiler

Uzun süredir dağcılık yapanlar dağda, şehirde ve kırsalda farklı arkadaşlıklar edinebiliyor. Dağda şehirdekinden çok daha farklı meslek ve ortamlardan gelen ve tek ortak noktanın dağcılık olduğu insanlarla tanışma imkânı oluyor. Zorlu ve tehlikeli tırmanışlarda hayatını emanet ettiğin ve daracık çadırı paylaştığın insanlarla çok yakın ve ömürlük arkadaşlıklar, çok kısa bir sürede kurulabiliyor. Dağcılar dağda kendilerinin dışında dağın insanlarıyla da karşılaşılıyor. Dağcılar ancak küçük bir bölümü kentten uzak dağ kırsalındaki insanlarla yakınlık kurabiliyor, farklı hayat deneyimleriyle tanışıyor. Dağdan şehre dönenlerin bir kısmı arkadaşlarını yine dağcılık veya spor camiasından seçebiliyor. Zira konuşacak ve paylaşacak; diğerlerinin anlamadığı ve ilgilenmediği ortak deneyimleri ve paydaları olan dağlar, onları bir araya getirebiliyor. Diğer taraftan şehirdeki aile ve diğer arkadaşlar dağcılık tutkusunu çoğu zaman anlamıyor ve kaygıyla izliyor.

Farklı insanlarla tanışma

Doğa yürüyüşünde bir gün içinde tanışılan insanlar, dağcılara yeni arkadaşlıklar sağlıyor:

“Dağda bütün gün şehirden tamamıyla uzaklaşıyorsun ve sohbetin işle ilgili olmuyor. Çünkü farklı sektörlerden insanlarla karşılaşıyorsun. Mesela doktorla karşılaşıyorsun, akademisyen var, öğrenci var. Hepsisiyle farklı muhabbet edebiliyorsun. Mesela işten bir arkadaşım olsa, konuşmaya başlasak yarım saat sonra işle ilgili dedikodu olur, iş ortamı olur. Bankacı, banka muhabbeti yapar.”

(G-15)

Günümüzde kulüp etkinliklerinde dağcılar çoğunlukla tek kişilik çadırlarında kalıyor, paylaşım sınırlı oluyor. Üniversitede dağa gittiğimizde, örneğin iki gece Ilgaz’da, bel boyu karda kaldığım insanlarla çok samimi olurduk. Çünkü o soğuğu, zorluğu birlikte yaşamıştık. -15 derecede bir küçük çadır içindeydik ve ateş yakmadan geceyi atlatmaya çalışıyorduk. Ya sıcak sıvı içiyorduk ya da tulumun içine termos koyuyorduk. Üniversitedeki 20.000 öğrenci arasındaki ilişkilerin çoğu yüzeyseldi ama dağda geceyi ve soğuğu birlikte atlattığın arkadaşın artık kampüste de kardeşindi. Aramızda teklifsiz ve çok daha sağlam bir arkadaşlık geliyordu. Benzer durumu G-3 de tarif etmektedir:

“İlk kulübümde çok güzeldi, hafta sonları yaptığımız yürüyüşten sonra belli bir grup olurdu. Doğum günü grubu ya da görüşme günü grubu, o şekilde hafta içinde de görüşüyorduk, belli bir yerde toplanıyorduk. Halâ görüştüğümüz arkadaşlar var. Bazılarıyla şehirde değil de dağlarda karşılaşırız. Onlar hiçbir zaman unutulmuyor. Gitmişsin Ağrı Dağı'na, hiç kimse yok, kamptasın, o kişilerlesin. Çadır arkadaşı ise zaten bambaşka oluyor. Grupsa da belli bir paylaşım ve birliktelik oluyor. Orada yaşananlar, paylaşılanlar unutulmuyor. Güveniyorsun insanlara, en büyük şey bu, güvenmek. Bugün de kulüpte yürüyüş sezonu bitince çimlerde toplanıyoruz. Ya da kendi arkadaş grubumuzla belli bir yerlerde buluşuyoruz.” (G-3)

G-1 de dağda kurulan arkadaşlığın şehirdekinden çok farklı, hatta ruhani olduğunu vurguluyor. Dağın başında ve küçücük çadırda kurulan dostluk hayat boyu ve dünyanın her yerinde geçerli oluyor:

“Dağda arkadaşlık daha yakın, daha samimi oluyor. Dağda olmanın kendi içerisinde bir iletişim şekli var. Örneğin kış dağcılığına gidiyorsun, her taraf kar. Tuvalet gitmek istiyorsun, arkadaşın arkasını dönüyor. Sen ona güveniyorsun. Mahremiyet dediğimiz şey biraz değişiyor. Ve birbirinin en zor anına tanık oluyorsun. Çünkü orada mücadele ediyorsun soğukla, havayla, dizlerinle, kendinle. Ve grubun içinde herkes birbirini destekliyor, birbirini kontrol ediyor; diğerlerinin ne ihtiyacı var diye. İşte eldivenini çıkarıyor, sana veriyor. Dağda yapılan sohbetlerin de ayrıca kendine göre bence bir aurası var. Mesela o çadırın içine girdin, küçücük bir ışıktan anlatıyorsun. Sanki Alaaddin'in sihirli lambasının içinde bir yerdesin, bir masal dünyasındasın. O kişiyle gel, burada böyle aynı sohbeti yap, o hava yok, o ambiyans yok. Biraz ruhani bir şey hissediyorsun ve evet, biriyle çok sağlam dostluk kurabilirsin, bunun başlangıcı olabilir, Daha dağda başlayıp devam eden dostluklar çok var. Böyle bir arkadaşım var, onunla dünyanın her yerine gidebilirim. Çok net söylüyorum.” (G-1)

Zorlu dağ şartlarında kurulan arkadaşlık, şehirdekilerden farklı olarak kardeşliğe benziyor ve hayat boyu kalıcı oluyor:

“Mesela biz çadır arkadaşımınla ‘badi’ deriz birbirimize. Askerlikte, komandolarda birbirine destek veren askerler gibi. Badim benim ipimi o tutar, ben kendimi ona emanet ederim, onun ipini ben tutarım. Dağda gerçekten aranda inanılmaz güzel bir bağ ve kardeşten öte bir şey oluşuyor ve bu halâ devam ediyor. Yıllar sonra halâ İstanbul'da da görüşüyorduk. Biz ne zaman

badimle bir araya gelsek, nerede bıraktıysak oradan devam ediyor, hiçbir şey değişmiyor. Bundan sonra da hiçbir şeyin değişmeyeceğini biliyoruz. Böyle bir bağ kuruyorsunuz aranızda, çok başka. Sanki boyut değiştirmişsin, başka bir gezegene gitmişsin, orada 'yeni arkadaşlık' denilen bir şey var. Ama bu yeni bir şey daha önce şehirdeki arkadaşlıklara benzemiyor. Yeni bir şeyi tatmışsın ve artık ona sahipsin, hayat boyu sahipsin, o seni bırakmıyor.” (G-1)

Dağcılık dışında kalanlar

Hayatlarını dağcılığa göre düzenleyen dağcılarının bir bölümü, şehirde de dağdaki arkadaşlarını ve dağcılıkla ilgili insanları arıyor:

“İzmir’de dağcılığın dışında yüz yüze görüştüğüm insan çok az. Belki şu an dağcılık yapmıyordur ama bizim tanışmamıza vesile olan şey dağcılık. Otuz yıldır ben bu işle iştigal ediyorum, bunun dışından insanla tanışma ihtimalim az. Siz dağcılıkla ilgili araştırma yapmıyor olsaydınız, biz tanışamazdık. Görüştüklerimin hepsiyle beraber dağcılık yapmıyorum ama tanışmamıza vesile olan platform dağcılık işte. Diyelim ki dağcılıkla ilgili bir söyleşiye gitmiş oluyorum veya bir kampta karşılaşmış oluyoruz, beraber tırmanmış oluyoruz. Hani varyasyonu çok arttırabilirsiniz ama tanışmama olanak sağlayan şey muhtemelen o kavram olduğu için, dağcılıktan dolayı tanışıyoruz.” (G-5)

Dağcılık yapan ve yapmayan arkadaşlarla paylaşım da farklı oluyor. Dağcılık birbirini tanımayan insanlar arasında iletişimi geliştirecek birçok ortak sağlıyor:

“Şimdi dağcı arkadaşınla mesela dağlardan bahsediyorsun, doğadan bahsedebiliyorsun. Benim gibi dağcılık yapmasına da gerek yok. Trekking yapması fark etmiyor. Genel olarak hepsi dağcılık olarak geçtiği için, doğa sporu yapan bir insanla ortaklık daha fazla oluyor. Daha fazla sohbet edebiliyorum, konu konuyu açıyor. Spor olarak geniş bir alan. Ama diğer insanlarla bir yerde bitiyor konuşma, ister istemez. Çünkü o insan bilmiyor, dağcılık yapmamış. Teknik bir şeyler konuşsan da olmuyor. Ne oluyor? Bir yerde konu kapanıyor, bitiyor.” (G-15)

Dağcılarının bir bölümünün sosyal hayatı dağcılarla sınırlıyken başka bir grup dağcı da sosyal hayatına dağcılık dışında hobiler ve başka arkadaşlıklar sığdırabiliyor:

“Hayatımızda sadece dağcılık yok. Benim bir iş hayatım var, dağcılık dışında başka bir sosyal hayatım var. Dolayısıyla insanlarla ortak bir şeyleri ne kadar

fazla paylaşıyorsanız o dostluk da öyle geliyor. Sosyal hayatımda meslektaşlarım da var ya da iş yerinde birçok şeyi paylaştığımız arkadaşlarımız var. Samimiyet anlamında hangisi daha güçlü dersiniz? Her alandan var arkadaşlarım. Üniversite arkadaşlarım var, spor yapmayanlar var, dağa gitmeyenler var. Onlarda da çok şey paylaşıyorum. Örneğin ben 1981'den beri halk oyunları ile ilgileniyorum, cuma günü de gösterimiz vardı. İşten fırsat oldukça zaman ayırmaya çalışıyorum.” (G-10)

Şehirdeki arkadaşları dağlarla buluşturmak pek mümkün olmuyor, şehirdeki arkadaşlık dağdaki arkadaşlığa dönüşemiyor. Zira dağcılık, arkadaş tavsiyesinin ötesinde spor geçmişi ve disiplin isteyebiliyor:

“Şehirden arkadaşlar dağa gelmek istiyor ama işte istemekle kalıyor. Biraz gaza getiriyorum onları. İki-üç kişi bir kez geldi ama devam etmedi. Demek ilgi alanlarına girmiyor. Bir de sporu sevmeyen insanın dağa gelmesi biraz zor oluyor, o daha etkili açıkçası. Bir kişinin spor geçmişi varsa başka. Çünkü spor, disiplin demektir. Sabah erken kalkarsın, her türlü sporunu yaparsın. Ama spor geçmişi sıfır olan insanın dağlara gelmesi biraz zor oluyor. O yüzden çok üstelemiyorum.” (G-15)

Dağın insanları

Şehirdeki arkadaşlar ve dağda zor şartlarda oluşan güvene dayalı yeni arkadaşlıkların yanında dağın insanları da dağcılarının hayatına dokunabiliyor. Kırsal bölgedeki yerel insanlarla dağcılık etkinliklerinde yardım almanın ötesinde insani bir ilişki kurulduğunda yeni bir tanışıklık ve hatta arkadaşlık gelişebiliyor:

“20 kişiyle, 30 kişiyle dağa gittiğinizde oradaki insanlarla direkt muhatap olmak zorunda değilsiniz. Ama bir katırcıdan öğreneceğimiz, bir çadırcıdan öğreneceğimiz, bize yemek yapan, oradaki öküzlere bakan koyunlar güden kişilerden öğreneceğimiz çok şeyler de var. Bazen bir ayran içmek için bir köylüyle oturuyorsunuz, orada hayvancılık yapan. Oradaki kadının size söylediği birkaç cümle belki hayatınıza yeni bir bakış açısı kazandırabiliyor. O yüzden ben ve kız arkadaşım uzun zamandır şunu kullanıyoruz: ‘Konuşan kütüphanelerin içindeyiz biz.’ Bizim kütüphanemiz, konuşan bir kütüphane. Artık kitap okumamıza bile çok fazla gerek kalmıyor. Gezip gördükçe oradaki insanları dinledikçe ama gerçekten dinledikçe, laf olsun diye değil, o zaman dağarcığımıza o kadar farklı bir bilgi yüklüyoruz ki bunu kitaplardan falan almanız mümkün değil. Mesela Ağrı Dağı'nda farklı bir insan potansiyeli var,

genelde bölge halkından, Kürt bir nüfus, orada öğrendiklerimiz çok farklı. Ama Kaçkar yaylalarına gittiğimizde oradaki Karadeniz insanlarının üstün zekasıyla size söyledikleri, anlattıkları çok farklı. Türkiye çok güzel bir ülke. Çok farklı cevaplarla, çok farklı bilgilerle donanıp gelmiş oluyoruz. Oradaki dostlarımızla bilgi alışverişlerimiz veya görüşmelerimiz etkinlikten sonra da devam ediyor. Yedigöller’de tanıştığımız hayvancılık yapan bir arkadaş var. 2-3 ayda bir mutlaka telefonlarız onunla; sağlıklarını, sıhhatlerini, çocuklarını sorarız. Yani dostluklar baki.” (G-6)

Şehirdeki aile

Dağcılığa ayrılan zamanın artması aile ilişkilerini etkileyebiliyor:

“Üniversiteye başladığımda evli değildim, sonra evlendim. Bir örnek vereyim. Kızım oldu, 2 -3 aylıktı, Kırgızistan'a bir tırmanışa gittim. Döndüğümüzde biraz stresliydi, tanımadı beni mesela.” (G-5)

Yüksek seviye dağcılık yapanların, ömrünü dağlarda geçirmiş dağcılarının çocukları dağcılığa yönelmeyebiliyor. Yurt dışında aksi yaşanan bu durumu, G-5 aile çerçevesinde açıklıyor:

“Kızım dağcılık yapmak istemiyor. Çok ilginç bir şekilde çocuklarımin spora ilgileri çok yok. ‘Mum dibine ışık vermez’ diyorum. Birkaç arkadaşım var, çocuğu olan ve tırmanışla çok iç içe yaşayan. Ama çocukları hiç ilgilenmiyor! Diğer yandan dağcılığı çok erken bırakan ve akademik kariyer yapan bir arkadaşım var, çok hayallerimiz vardı. Ama onların çocukları daha çok spor yapıyor. Sadece gözlem yapıyorum: Acaba hayatta yapamadığımız şeyler nedeniyle çocukların üzerinden biraz içimizi mi tatmin ediyoruz? Büyük bir soru işaretidir bu. Ama yurt dışındaki gözlemim böyle değil. Çok iyi tırmanıcıların çocukları da çok iyi tırmanıcı oluyor çünkü ailecek oradalar. Türkiye’de genelde öyle olmuyor. Geyikbayırı, Antalya’da, dünyaca ünlü bir tırmanış bölgesi. Yurt dışından bir sürü insan geliyor, çok iyi yarışmacılar geliyor tırmanmaya. Ama ailecek geliyorlar; bizde öyle olmuyor. Bizim çocuklar gelse bile sıkılıyor. Çünkü yaşıtları yok.” (G-5)

Ailelerin endişelenmesi karşısında dağcılar, katıldıkları etkinliklere dair çok az bilgi vermeyi tercih edebiliyor. Böylece iki taraf da rahat ediyor:

“Bilmiyorlar birçoğunu gittiğim dağların. Hiç haberleri olmadı bile! Hiç bahsetmiyorum. Annem, babam ne yaptığının çok farkında değiller bence. Ayrı şehirde yaşıyoruz zaten. Babam arada işte TRT’de, NTV’de belgeselleri

görüyor; yurt dışında çekilen ekstrem dağcılık belgesellerini. ‘Aklıma bir soru işareti düşüyor ama’ diyor. Ama annem yıllarca çok üzülmüştür, ‘Oğlum, dağda ne yapıyorsun? Ne yapıyorsun?’ (G-11)

3.4. Kadın-Erkek Farkı

Erkek egemen bir faaliyet olarak gelişen dağcılık kitleleştikçe, kadınların kulüplere ve kolaydan zora tüm dağcılık etkinliklerine katılımları gözle görülür biçimde arttı. Katılımın artmasında kadınların kendilerini güven içinde hissetmeleri çok önemli. Bu konuda kulüpler yeterli güvenli ortamı sağlamaya dikkat ediyorlar. Güvenli ortamdaki ikinci konu ise ev ve aile sorumluluklarının dağcılığa zaman ayıracak seviyede olması. Güven ve zaman engellerini aşan kadınlar, çoğunlukla erkeklere göre daha az performans isteyen ancak doğanın ve dağcılığın keyfini daha çok çıkaran etkinlikleri tercih ediyor.

Güven ve güvenlik

Dağcılığın gelişip yaygınlaştığı 1990’lı yıllardan itibaren kadınların dağcılık etkinliklerine ve kulüplere katılımı artış gösterdi. Bunun için gerekli güven ortamının sağlanması çok önemli:

“İlk zamanlarda erkekler daha fazlaydı, sonradan kadınlar daha fazlalaştı gibi geliyor. Çünkü ilk biz başladığında rehberler de erkekti, kadın hemen hemen yoktu. Ben de kendimi yeterli görmüyordum çünkü hiçbir bilgim, fikrim yoktu ilk başladığımda. ‘Nasıl olsa yürüyüşümü yapıyorum, niye rehberlik yapmıyorum?’ diye ilk etapta düşünmedim. Zamanla kadınlar daha çok işin içine girdi, tecrübe elde ettiler. Kadınların katılabilmesi için güven ortamının oluşması lazım. Mesela bir kadın tek başına gelebiliyor, hiç kimseyi tanımadığı doğa yürüyüşüne de. Nasıl bir ortama geldiğini bilmiyor. Sadece doğa yürüyüşü olarak gelecek ama nasıl geleceğini bilmiyor. Ya da nasıl bir ortamla karşılaşacağını bilmiyor. Kulüp olarak o güveni sağlamak zorundayız. Kimisi arkadaşın önerisiyle geliyor kimi de tesadüf eseri geliyor. Mesela o gün bazılarıyla konuştuğumuzda ‘Ben burada rahat yürüdüm. Benim açımdan hiçbir sıkıntı olmadı’ diyor.” (G-3)

Kadınların dağcılık etkinliklerine güvenle katılabilmesi için en önemli görev erkeklere düşüyor:

“Ama dağda karakter çok önemli bence. Özellikle bir kadınsan, tırmanış yapıyorsan ve yanındaki de bir erkekse karakter çok önemli. Kesinlikle önemli, her anlamda. Çünkü niye? Bir kere dağda kadın veya erkek olmakla ilgili de aslında bir ayrım var ki, kadın olmak şehirdeki kadar dağda da zor baktığın zaman. Kolay değil aslında. Zor, çünkü eril bir grubun içerisinde, hep azınlıksın. Ben kadınların çoğunlukta olduğu, erkeğin bir tane olduğu bir yürüyüş, tırmanış hiç görmedim. Ama erkeklerin içinde bir kişi olduğum, iki kişi olduğumuz çok tırmanışa gittim. Yani oradaki o ‘erkek tırmanıcı’ tabirinin içinde ‘erkek cinsiyet’ kavramı da var tabii ki. İlgi de doğabilir o anda kişiler arasında. Sen kadınsın, cazip de gelebilirsin yanındaki tırmanış arkadaşına. Ve bununla baş etmek zorundasın. Nihayetinde kadınla erkek olarak bahsediyorsak yol almak için güven şart. Orada da işte karakter şart. O karakterin düzgünlüğü daha çok erkekte beklenen bir şey.” (G-1)

Kadınların kulüp etkinliklerine katılabilmesi için gerekli güven ortamının sağlanması için kulüp yönetimleri çaba gösteriyor:

“Kulüp üyelerimiz yürüyüşlerde dikkat ediyorlar. Örneğin iki erkek katılımcı vardı, belli hareketleri, tavırları, kadınlara yaklaşımları rahatsız ediciydi. Kadınlardan da duyduk bir şeyler. Bu kişilere dedik, ‘Kadınların sizden rahatsız olduğunu hissettik’ ve sonra bunları yürüyüşlere almadık, huzurumuz kaçmasın. Zaten en az üç yürüyüşe gelince kulüp üyeliğine başvurabiliyorsunuz. Yönetimde görüşüp ‘Bunu üye yapmayalım’ diyoruz. Bahane olarak ‘Uygun görmüyoruz’ diyoruz.” (G-15)

Farklar

Yeterli güven ortamı sağlandığında kadınların doğa yürüyüşlerine katılımı erkeklere göre farklılık gösteriyor. Doğa yürüyüşlerinde gruplar ikiye ayrılıyor. Daha kolay bir parkuru rahat bir tempoyla yürüyen çoğunluk A grubuna geçiyor. Daha zor bir parkuru, tempolu yürüyen çoğunluk ise B grubuna katılıyor. Hızlı grup olan B’de erkekler çoğunlukta ve kadınların azınlıkta oluyor; hali hazırda spor yapan kadınlar B grubuna geliyor. Kadınlar çoğunlukla A grubunu seçiyor. Zira kadınlar daha çok doğayı izlemeyi ve etkinliğin keyfini çıkarmayı, erkekler ise performansı ve zorlanmayı tercih ediyor:

“Erkekler daha çok yürümek, daha bağımsız olmak istiyor olabilir. Kadınlar ise herhalde biraz daha relaks, daha rahat yürümek istiyor olabilir. Kadınlar yürüdükleri yerin zevkini yaşamak istiyor, o günü zevkle geçirmek istiyor,

doğaya bakmak istiyor. Ama B grubu koşturarak ya da zorlayarak yürüdüğü için sadece yürüyorsun. Kadınlar bundan zevk almadığı için B grubunu daha az tercih ediyor.” (G-3)

Dağcılık etkinliklerinde erkek egemen ortam ve gelenek çerçevesinde kadınların nicel ve nitel etkisi sınırlı oluyor. Kadınların ve erkeklerin nicel ve nitel katılımının eşit ve dengeli olması en iyi seçenek bence. Zira sadece kadınlardan oluşan bir etkinlik de farklı sorunlara neden olabiliyor:

“Sadece kadınlardan oluşan bir ekiple en son Bozdağ'a gittim, etkinliğin tamamından değil ama bir noktada pişman oldum. Ben bir kadın olarak bunu söylüyorum, dağda kadınlarla baş etmek çok zor. Çok fazla şikâyet, mızızlanma ya da böyle çok gereksiz şeyler.. Kibar bir insanımdır ama korkmak, ağlamak gereksiz geliyor. Hadi 'cakkıdı cakkıdı' göbek atalım, her yeri bir matineye çevirelim. İnanılmaz rahatsız oluyorum... En rahatsız olduğum şeylerden birini daha söyleyeyim mi? Yürüyemiyorsun, adım atamıyorsun! Çünkü durmuş, 'Bir dakika selfie çekmem lazım, bir dakika.' Bu fotoğraf çekimi nedir sürekli? Fotoğraf da çekilir ama hep kendini çek, hep kendini çek! Etkinlikte aşırı konuşuyordu herkes, gereksiz. Yani dağa neden gidiyorum? Biraz trans haline girmek için. Yürürken ben zihnimde de bir sürü şeyle yürüyorum. O sırada arkadan çok alakasız bir şey duyuyorum. Ben istemiyorum onunla o diyalogu girmek. Ve kadınlar bunu birbirlerine zorluyor, dayatıyor. Bence olmamalı öyle.” (G-1)

Kadınlar ile erkekler dağa ayırabilecekleri zaman konusunda eşit konumda değiller. Zira iki tarafın da çalıştığı halde bile çocuk bakımı ve ev işleri kadından bekleniyor. G-1 aile, çocuk ve dağcılık konusunda “seçim” yapmayı vurguluyor:

“Bu konuda tabii ki seçim yapıyorsun. Hayat hep seçimlerin üzerine kurulu. Sadece bu değil, pek çok konuda öyle. Seçimlerle yol alarak ilerliyoruz, yaşımız doğrultusunda. Ben anne olmayı seçtim, o benim tercihimdi. Evlenmeyi de ben seçtim ve tabii ki onunla beraber bıraktıklarım ya da ertelediklerim oldu. Çünkü önceliklerim değişti, artık ister istemez hayatımın akışına yeni insanlar girdi; biri eşim, biri kızım. Bekar olmuş olsaydım kesinlikle çok daha fazla dağa giderdim. Belki çok daha farklı olarak antrenörlük düşünebilirdim. Hatta eğitimlik kısmına da girebilirdim, kendimi biliyorum çünkü. Hatta Türkiye ile yetinmezdim, şu ana kadar dünyada pek çok dağa belki gitmiş olurdum. Ama

tercihen, aile olmayı seçtiğim için olmadı. Ama onları yapmamak bende bir mutsuzluk da oluşturmadi.” (G-1)

3.5. Kulüp

1990’lardan bu yana dağcılığın yaygınlaşmasında gerekli kurumsal yapıyı dağcılık kulüpleri sağladı. Daha çok üniversite topluluklarıyla sınırlı dağcılığı kitlelere ulaştıran kulüpler, son otuz yılda büyük bir dönüşüm geçirdi. Öncelikle dernek yapısı spor kulübüne dönüştü. Dernek ofislerinin yüz yüze etkileşimi ve iletişimi sağladığı 1990’larda üye ve gelir çok kısıtlıydı. Günümüzde ise kurumsal temsil internet siteleri ve aslen sosyal medya hesapları üzerinden yapılıyor; üye sayısı ve gelir çok yüksek olabiliyor. Orta ve üst yaş grubundan kentli orta sınıfın akınına uğrayan kulüplerde üye sayısını kontrol etme, ticarileşme, kendini idare edebilme, sürekliliği sağlama, antrenör yetiştirme, nitelikli dağcılık yapabilme ve nihayet kulüplerden kopmalar dağcılarının kulüp deneyimlerinde öne çıkıyor.

1990’lar

Dağcılığın Türkiye’de yaygınlaştığı yıllarda üniversite kulüpleri daha etkinken, günümüzde dağcılık kulüpleri üzerinden insanlar dağlarla tanışmakta. Ancak bugünün kulüp yapısı ile 1990’larındaki çok farklı. Günümüzde kulüp ofisleri çok az kullanılıyor; üyeler hiç ofise uğramadan yıllarca dağa gidilebiliyor:

“Eskiden kulüp binası daha yoğun kullanılırdı. Koronun faaliyeti olurdu, özel günlerle ilgili etkinlikler olurdu. Yok, yılbaşı olurdu, yok, bayram olurdu. Sezona merhaba, sezona elveda olurdu. Kulüp çok aktif bir durumdaydı, kulüp binası gündüz değil ama akşam belli saatten sonra sürekli açık olurdu. Aylık program basılırdı, dağıtılırdı.” (G-10)

Günümüzde dağcılık etkinlikleri için kulüplerin internet sitesi Instagram hesabından çok daha az kullanılmakta. Günümüzde yürüyüşlere katılan ve çok etkin olmayan kulüp üyeleri ile misafir katılımcılar için kulübün resmi yüzünü kulüplerin Instagram hesapları temsil ediyor. 1990’larda ise dağcılık kulüplerinde iletişim için kulüp ofisini kullanmak zorunluydu ve iletişim çok kısıtlıydı:

“1994’te biz başladığımızda iletişim sabit telefon üzerinden idi. İnternet 2000’de başladı, o zamanlar Facebook yoktu, Instagram yoktu. Arkadaşımız olan il temsilcinin ofisi, kulüp ofisi gibiydi.” (G-3)

Günümüzde kulüplerde iletişim olanakları çok arttı ve hızlandı. Buna karşın artan katılımcıların ve üyelerin arasındaki ilişkiler daha mesafeli ve yüzeysel oldu:

“Eskiden herkes birbirini tanıyordu, biliyordu. Abi, abla ilişkisi vardı, o zaman her şey daha iyiydi. Daha yeni yeni yaygınlaşıyordu. Artık yürüyüşler kalabalık oluyor, insanları tanımıyoruz. Son yürüyüşte çok insan geldi, ismini listelerden öğreniyoruz... Bizim belli birkaç yürüyüşte 90, 100 kişi oldu. Onun haricinde çok 100’ün üstüne çıkmıyor bizde. Bazı kulüplerde var öyle, 100, 150, 200 kişi yürüyenler. Bizde yine o kadar fazla değil.” (G-3)

Günümüzde Ekim-Mayıs döneminde, her pazar günü İzmir’de ortalama 30 dağcılık kulübü veya yürüyüş grubu dışarıdan katılıma açık ve gününbirlik doğa yürüyüşleri düzenlemekte.⁶ Her pazar günü binlerce kişi, dağcılık kulübü üyesi veya lisanslı sporcu olmasa da dağcılık etkinliklerine katılabilmekte. Bugün için çok yaygın ve kolay olan yürüyüşler 1990’larda nadirdi ve çok daha zor şartlarda gerçekleşiyordu:

“Servis aracı yoktu, 5-10 kişiyle Kemalpaşa minibüsüne, Manisa otobüsüne biniliyordu. Ya da Balçova tarafına gideceksek normal ESOT otobüslerine binip gidiyorduk. Parkurlar otobüslerin, minibüslerin ulaştığı yerden başlıyordu. Buluşma yerimiz mesela Ege Üniversitesi kampüsü oluyordu. Eğer şehir tarafına gidiyorsak, Alsancak’ta çimenlikler var ya, garın önündeki; orası buluşma noktamız oluyordu. İlk zamanlar böyleydi. Sonra yavaş yavaş sayımız çoğalınca, servis aracı tutmaya başladık. Ama ilk başlangıç Kemalpaşa minibüsü, normal ESOT otobüsü ya da Manisa minibüsüydü. Kemalpaşa parkurlarını düşünelim, en uzun rotayı mesela. Kemalpaşa minibüsü ile Yenmiş köyüne gidiyoruz, oradan yürüyüşümüz başlıyordu; Yenmiş, Beşpınar, Atalanı köylerinden. Aşağı ineceğimiz için zirveyi denemiyorduk. Atalanı’ndan Oduncu Vadisi, Oduncu Vadisi’nden Manisa, Manisa’dan Otogar. Sabah başlıyordu, akşam 7-8’de yürüyüş bitiyordu. En uzun rotamız buydu. Servis aracıyla gitmediğimiz için bugünkü iki parkuru birleştirmiş oluyorduk. Kemalpaşa’dan giriyorduk, Manisa’dan çıkıyorduk. Manisa otobüsüyle geri dönüyorduk. O dönemde yaygın değildi dağcılık, bugünkü kadar kalabalık değildi. Çoğu insan bilmiyordu, aslında garip geliyordu insanlara. Mesela biz yürüyüşlere gittiğimiz zaman sabah kahveye gidip oturuyoruz, çayımızı içiyoruz. ‘Nereden geldiler bu tuhaf insanlar?’ diye çok bakıyorlardı bize, ama zamanla alıştılar.” (G-3)

⁶ Bu etkinlikler toplu olarak Instagram’daki “izmir.kamp.trekking.dag.doga” adlı hesaptan düzenli olarak duyurulmaktadır.

Kulüp üyeleri

Artan kulüp ve katılımcı sayısı günümüzde dağcılığın yaygınlaştığını gösteriyor. Yürüyüş odaklı kulüpler olduğu gibi geleneksel tırmanışı ve klasik dağcılığı odağına alan kulüpler de var. Kulüplerin belirli bir çerçevesi ve odağı olması gerekli:

“Yıllar geçtikçe kulüp sayısı çoğaldı, yürüyüş yapan çoğaldı. Beklentiler fazlaştı. Burada önemli olan nedir? Kulüp olarak yaptığın zaman belli bir amaç için yapmak lazım. Bu nedir? Yaygınlaşmak, dağcılığı göstermek, yaptırmak. Severse devam etsin, sevmese başka yerde beklentisini bulsun. Bizim kulübün belli bir çerçevesi var. Kulüpteki kurallara ve disipline uymazsa zaten gidiyor.” (G-3)

Çoğu zaman gönüllü idare edilen kulüplerde üye sayısı çok artınca kulübün yönetilmesi zorlaşıyor. Örneğin toplanması zorunlu genel kurulda, yeterli üye sayısına ulaşmakta zorlanılabiliyor:

“Mesela genel kurulumuz yaklaşıyor yine, 2026’da genel kurul var. O genel kurul gelmeden evvel biz alıyoruz önümüze listeyi, bakıyoruz bu kişi devam edecek mi? Etmeyecek mi? Bakıyoruz ne zaman gelmiş? Hangi tarihlerde gelmiş? Devam ediyor mu? Ne zamandır gelmiyor? O kişilerle mesela telefon görüşmesi yapıyoruz... Kimi 'Üyeliğimiz devam etsin' diyor, o şekilde devam ediyor. Bana kalsa üyeliğinin sonlanması gerekir. 6 ay aıdat borcunu ödememesi konusu tüzükte var aslında, üyeliği askıya alınıyor. Şöyle bir mantık var: İnsanlar üye olurken evraklarını veriyor. Dilekçesini, telefonun numarasını, nüfus cüzdan fotokopisini, fotoğrafını veriyor, üye oluyor. Sonra üyeliği sonlandırmak için bir istifa dilekçesi getirmek çok zor geliyor. İstifa dilekçesi olmayınca resmen yönetim kurulu kararıyla üyelik ancak askıya alınabiliyor. Spor kulübü olduğumuz için üyeliğini askıya alıyoruz ve genel kurulda oylanıyor, üyeliği sonlanıyor... Genel kurulda toplanma sayısını tutturmak zorundayız. Tüzüğe göre genel kurul için üyelerin üçte ikisinin genel kurul toplantılarına gelmesi gerekiyor. Önceki ofis biraz daha büyüktü, genel kurulu kaldırıyordu, iyiydi. Ama burası kaldırmayacak. Herhalde önümüzdeki toplantıya bir yer ayarlamamız gerekecek. Bana kalsa kulübün çok fazla büyümemeli, üye sayısı belli bir sayıda olmalı, 120’yi geçmemeli. Önceki kulübümde sayı azdı, daha iyi oluyor.” (G-3)

Üye sayısı arttıkça yeni üyelerin diğer üyeler tarafından tanınması da zaman alıyor. Kulüp ofislerinin sadece genel kurullarda kullanıldığı kulüplerde üyeler ancak etkinliklere katıldıkça birbirleriyle iletişime geçebiliyor:

“Yeni gelen üyeler doğa yürüyüşlerinde az çok tanınıyor. Sonra kamplara katılınca orada biraz daha zaman geçiriyor diğer insanlarla, daha iyi tanıyor birbiri. Bizim grubun yaş ortalaması yüksek. Ama yeni gelen üye kendi kuşağına, fikrine yakın kişilerle daha çok zaman geçiriyor.” (G-3)

Kulüp devamlılığı ve gelişimi için yeni üyelere zaman ve emek harcıyor. Bu yeni üyelerin bir kısmı ise dağcılığı hızla tüketiyor ve bırakıyor. Toplumdaki yaygın olan her türlü yeni deneyimi hızla tüketip ötekine koşturma eğilimini, dağcılıkta da görmek şaşırtıcı değil:

“Peki, biz ne kadar dağlara gidiyoruz? ‘Giderseniz olur’ demişler. Biz 3-4 yıldır neredeyse spor tırmanışta ve gelenekselde buradan 200’e yakın kişiyi eğitimden geçirdik. Ama insanlar ipte fotoğraf çektikten sonra bırakıyor. İnsanlar çabuk tüketiyor. ‘Ben Ağrı’ya çıkayım’, bitti olay! Her hafta sonu bir partner bulursun, kaya tırmanışına gidersin, çalışırsın, geliştirirsin kendini. Her seferinde bir tık daha yukarıya doğru kendini çekmeye çalışırsın, gelişirsin.” (G-6)

Türkiye’de ortak çalışma gerektiren kurumsal yapılarda iş yükü, birkaç çalışkan ve idealist insana kalır. Çoğu zaman gönüllülükle yürüyen dağcılık kulüplerinde de bu durum değişmiyor:

“Kulübün devamlılığı önemli. O yüzden işlerin birkaç kişinin üstünde yürümemesi lazım, biraz yaygınlaşması lazım. Süreklilik arz etmesi lazım. Şu anda işleri yapıyoruz, yaptığımız için de kulüp gidiyor. Ama bizden sonra da kulübü böyle götürecek birkaç kişinin daha çıkması lazım. Özverili ve gönülden. Çünkü işleri gönüllülük esasıyla yapıyoruz. Biz buradan bir şey kazanmıyoruz, kimse kazanmıyor. Ücretimizi de veriyoruz. Burayı herkese, arkadaşlara sevdirmeye çalışıyoruz.” (G-3)

Kulüplerin devamlılığında asıl görev ve iş yükü yönetim kuruluna düşüyor. 30 yıldır spor kulüpleri içinde yer alan G-6, yönetim kurulundaki üyelerin yaş ve meslek dağılımının devamlılık için önemini vurguluyor:

“Yönetim kurulunda hem genç üye olması lazım hem de bu işe gönül verecek bir kişi olması lazım. Bir de emekli olanlar gerekli. Çünkü emekli olanların vakti, zamanı uygun, yönetim kurulunda olmalı. Çalışanların zaman açısından sıkıntısı olacak, emeklilerin daha çok zamanı var. Yani hem çalışan hem emekli

olmalı. Yönetim kurulunda genç üyeler ne sağlayabilir? Mesela farklı bir şey öneri getirebilir. Bir yenilik olabilir, gelişim olabilir, değişim olabilir. Bakış açısı farklı olabilir. Geçen sene Gürcistan'ı önerdi genç arkadaşlar, bu sene Gürcistan'ı programa o şekilde koyduk.” (G-3)

Doğa yürüyüşleri

Yürüyüş için havanın uygun olduğu Ekim-Mayıs döneminde, kulüpler düzenli olarak her pazar günü doğa yürüyüşü düzenliyor. Üyeler kulüp ofisi yerine bu yürüyüşlerde bir araya geliyor, yüksek irtifa etkinlikleri için fiziksel hazırlık yapılıyor. Doğa yürüyüşleri normalde sadece kulüp üyelerine açık. Ancak bu yürüyüşlerde üyelerin yanı sıra dışarıdan “aday üye” adıyla katılım oluyor. Bunların sayısı çoğu zaman üyelerin katılımını geçiyor. Böylece kulüplere yeni üye ve gelir kazandırma imkânı oluyor:

“Kulübe üye olmayanlar yürüyüşlere geliyor, aday üye formu imzalıyoruz. Aslında biz misafir de almalıydık dedik. Bir kere yürüyüşe kabul edelim, üye değilse bir daha da gelmesin. Ama baktık ki müthiş bir şekilde altyapıyı kaybediyoruz. İnsanlar kulübe yürüyüşle geliyor, üye oluyor. Kulübün içerisi entegre bir tesis gibi! İçeride devamlı 30-40 kişilik bir daimî kadro var. Bir de girenlerle, çıkanlar var. Eğer yürüyüşlerden girişi keserseniz bir müddet sonra buradakilerin hepsi kıyma gibi dökülecek, gidecek. Biz içeride doğrayacak et bulamayacağız. Ekip azalacak ve yaşlanacak. O yüzden mecburuz da yürüyüşlere aday üye alıyoruz. Önce aday üyenin katılabileceği yürüyüş sayısını ikiye, sonra onu üçe çıkarttık. Çok kontrol yapıyoruz ve çok tedbirli davranıyoruz. Aday üyeleri doğa yürüyüşünde A grubuna alıyoruz ama B grubuna almıyoruz.” (G-6)

Doğa yürüyüşlerine katılan aday üyelerin zaman içinde üye olması ihtimali var, herhangi bir zorunluluk yok. Zira yürüyüşlere yıllarca aday üye olarak katılınabiliyor:

“Mesela yürüyüşlere çok insan geliyor. Misafir olarak katılımı ‘en fazla 3 sefer’ şartı var. Herkes hemen üye olsun ve kulüpler misafirlerle değil de daha çok üyelerle etkinliğe gitsin, misafir olayı azalsın diye. Ama o da olmadı. Bu sefer herkesi üye yapmak zorunda kalıyorsun. Bence en az 3 faaliyete katılsın. Ama o faaliyetlere katıldıktan sonra biz illa ‘Sen gel, üye ol’ demiyoruz. O kişi hala faaliyetlere geliyor ama üye yapmak zorunda değiliz, hissettiriyoruz zaten. Önemli olan bu işi sürekli yapacak, devam ettirecek, kulübe faydalı olacak

kişiler üye olsun. Dediğim gibi benim amacım fazla büyümek. Zaten şimdi 115 üyemiz var. 115 üyenin bilfiil yapanı zaten 40, 50, 60'ı geçmez.” (G-3)

Her pazar günü ortalama 40-50 kişiyle düzenlenen yürüyüşlere farklı insanlar farklı amaçlarla katılabiliyor:

“Bizim kulübe mesela bu amaçla gelenleri de biz onları da görüyoruz. Adam kendini belli gidiyor. Orta yaş grubundan oluyor, ilk defa gelmiş. Sürekli kadınlara gidiyor; bir o kadına gidiyor muhabbete, sonra başka bir kadına gidiyor, anlıyorsun. Onun niyeti belli! Birkaç yürüyüşte görüyorsun. Yine aynı şeyi yapıyor, rahatsız ediyor! Aynı şey kadın için de geçerli. Bunun ayrımı yoktur, kadının da niyetini anlıyorsun. Biz istiyoruz ki sporumuzu yapalım. Şöyle bir şey olabilir; ‘Gelip sporunu yaparsın, insanlarla tanışırsın. Bakış açın uygun olur.’ Ama bu niyetle gelmek... Amaç dağcılık olursa tanışabilirsin tabi. Kulüp içinde bu durumdan rahatsız oluyoruz.” (G-15)

Rehberlik

Ekim-Mayıs döneminde her pazar günü düzenlenen doğa yürüyüşleri, kulüplerin en çok düzenlediği ve emek verdiği etkinlik olarak öne çıkıyor. Burada kulübe katkı olarak toplanan gelir ve yürüyüş liderlerine veya rehberlere verilen, verilmeyen ücret gündeme geliyor:

“Çok fazla kulüp var. Federasyonda görev aldığım süreçte kulüp sayılarını görünce çok şaşırdım. Çoğunun aktif olmadıklarını da biliyorum. Aktif kulüpler ise neye göre aktif? Düzenli faaliyet yapan, en azından belli bir lisanslı sporcu sayısına ulaşan ve dağcılık ya da hiking gibi etkinlikleri bir program dahilinde yıl boyu yapan, hafta sonlarını dolduran kulüpleri ben aktif olarak görüyorum. Bunun dışında gençlik spora bağlı ama ticari olan kulüpler var. Nasıl ticari olabilirler? Katılımcılardan yol ücreti alınıyor. Artı kulübe de katkı payı alınıyor. Bizim kulüp alıyor, bunu da çok normal görüyorum. Çünkü kulübün eğitim vermesi bir misyonu ve bu eğitimlerde kullanılan malzemeler için çok minimum bir katılım payı alıyoruz. Ama bizim rehberlerimiz rehberliklerden ücret almıyor. İşin felsefesine aykırı buluyoruz ama bu şekilde rehberlerine ücret ödeyen ve böyle motive eden ve faaliyet sayısını böyle arttıran kulüpler var. İyi niyetli gibi görünüyor. Motivasyon kaynağı maalesef bazıları için halâ para. Bakıyoruz bazı kulüplerde çok fazla etkinlik açılıyor, çok fazla yürüyüş lideri var. ‘Bu yürüyüş liderleri her hafta nasıl hayatlarından bu kadar zaman ayırıp da günü insanları yürüterek geçiriyor?’ dediğimizde motivasyon kaynağının rehberlerin yürüyüşlerde aldığı para olduğunu gördüm ve tanık oldum. Bu da

rehberlerin daha çok faaliyet açma konusunda isteklerini arttırıyor. Daha çok faaliyet, daha çok sporcu ve kulübe daha çok katkı demek. Ve bu kulüpler çok sayıda değil, tanınmış kulüpler. Bu kulüplerin kasalarında para oluyor. Hep, iyi niyetle doğaya çıkan her insanın bir maddi beklentisi olmadığına inanıyorum, bu para kulüpte sporcular için kullanılıyor. Bazen ücretsiz etkinlikler yapılıyor.” (G-4)

Doğa yürüyüşlerinde yapılan rehberlik için ücretli ve meşakkatli eğitimlerin alınması gerekiyor. Ayrıca yürüyüş sırasındaki meşguliyet ve sorumluluk da önemli. Bu emeğin ve masrafın uygun bir karşılığının olması gerekiyor:

“Ben bir yıl içerisinde 6 faaliyet yapmıştım kulüpte. Bir faaliyet yaptığımda 30-40 kişi oluyordu o zamanlar. Bunların 4 tanesi ücretsizdi, hiç ücret istemedim. Kendim hiç beş kuruş para almadım da kulüpten yaptığım rehberlikler karşılığında. Kulübe bugüne kadar hep ben cebimden verdim hatta. Kulüpten de hiç eğitim ücreti gibi bir destek almadım. Ankara'daki o yürüyüş liderliği eğitimi ücretini de kendi cebimden verdim. Gitme, kalma ve her şeyin maliyeti bendendi. Yürüyüş liderliğine verdiği ücreti etkinliklerde çıkarman gerekir. Atıyorum, bir yürüyüşten 800 lira mı kaldı kulübe? Bunun 300, 400, 500 lirasını rehberlere verebilirsin yani. Misal İstanbul'da öyle yapıyor, rehberlere veriliyor. Şöyle bir motivasyonu var, bence gerekli. ‘Orada birilerini dağa götürüyorsun, sorumluluk alıyorsun, neyin karşılığında oluyorsun?’ Bir karşılığı olmalı. Neden? Yürümek ile rehberlik etmek arasında çok fark var. Rehberlik ettiğinde o yola sürekli bir zihin meşguliyeti içinde oluyorsun. Çünkü arkandaki grubu kontrol ediyorsun, artçıyla iletişimdesin, önüne rotaya bakıyorsun; yani bir sürü şey var zihinde. Etrafına bakıp gidemiyorsun, risk alıyorsun. Birine bir şey olsa sen ipin ucundasın. Sorumluluk sende! Soruyorlar: ‘Bütün önlemleri aldın mı? Yetkinliğin var mı?’ Bunun, hiç karşılıksız olması bence doğru değil. Bunun bir karşılığı olması lazım. Karşılık, ücret olabilir. Ya da kulüp olarak bir yerle anlaşırsın, rehber olan belli bir puan kazanınca gider oradan kendine malzeme tedarik eder.” (G-1)

Doğa yürüyüşlerine talep çok ve düzenleyen kulüp de çok olunca yürüyüş liderliği yapmak geçim kaynağı olabilir:

“Mesleklerini yapmayıp sadece kulüpte rehberlik yaparak para kazanan ya da dağcılık yaparak para kazanan insanlar var. Bunlara da saygı duyuyorum. Yani geçim kaynaklarını dağcılık ve yaptıkları faaliyetler olan tanıdığım insanlar var. Fiyatları yüksek oluyor, bir kulüp kuruyor, faaliyet düzenliyor, insanlara bunu sunuyor en iyi şekilde ve bundan para kazanıyor. Buna da bir şey diyemiyorum.

Faaliyeti kendi başınıza yapabilirsiniz, grupla da yapabilirsiniz, ticari olarak da yapabilirsiniz. Ben ve kulübüm ticaret içinde olmadık. Biz olayı insanları 'doğayla tanıştırmak ve doğada bulunmak, bizim aldığımız zevki almalarına yol açmak' olarak gördüğümüz için kendi kulübümüzde hiçbir şekilde bir maddi karşılık olmadan, elimizden geldiğince faaliyet düzenliyoruz. Ama ticari faaliyeti kabul eden insanlar olduğu sürece buna da bir şey diyemem. İnsanlar bilerek, para vererek, belki para vererek güveni sağladıklarını düşünerek, konforu sağladıklarını düşünerek tercihlerini yapıyorlar. Bizim kadromuz, kendi kulübüm adına bana göre güvenli, düzgün faaliyet yapıyoruz ve keyif alacak faaliyetler yapıyoruz. Birlikte olmaktan hoşlanan insanları bir araya getiriyoruz. O yüzden tercih ediyorum.” (G-4)

G-2 kulüpte, 4 günlük şehir dışı uzun yürüyüş etkinliğini gönüllü olarak hem düzenliyor hem de rehberlik yapıyor:

“3-4 günlük yürüyüşte en zor şey ne biliyor musun? Lojistik. Su, araba ve bir yerden bir yere ulaşım. Bütün bunların hepsini birleştirmen gerekiyor. En zor şey bu. Bilmediğin bir yere gidiyorum. 'Ben kaç tane video seyrettim, yolu öğrenebilmek için. 'Yolu var mı yok mu?' diye. Muhtarın telefonunu buldum, aradım, konuştum. Sonra köyden birilerini buldum. Bize kahvaltı hazırlayacaklar mesela. Bunlar hep zaman alan, gerçekten uğraştıran şeyler. Mesela, Youtube'da bulduğum video 1 saat 40 dakikaydı. Adam 1 saat 40 dakika öyle köylerin videosunu çekmiş. Çiçekten, böcekten bahsediyor. Ben yola bakıyorum, 'Yolda araba gider mi?' diye... Su için muhtarla konuştum: 'Su var mı?' 'Bir tane kuyu var' dedi 'Ama kuyuda su var mı yok mu bilmiyorum.' Kuyu da denize çok yakındı çok, tuzludur diye düşündüm.” (G-2)

Dağcılık kulüpleri her hafta etkinlik yapıyor ve üye olmayanları da kabul ediyorlar. Ancak yaşanabilecek herhangi bir kazada kulüplerin çok ciddi sorumlulukları oluyor:

“Etkinliklere giderken geçtiğimiz haftalarda bir kaza geçirdik. Doğa yürüyüşü etkinliğinden dönüşte arabamız kaza yaptı, bizim şoför kusurluydu. Bu yüzden yeni tedbirler alıyorum, yeni yazılar hazırlıyorum. Şimdi Dedegöl Dağı'na gidecek arkadaşlara imzalatacağım. Çünkü konuyu ciddiye almak zorundayız. Kaza olduğu zaman şoför ve mal sahibi sorumlu. Ama manevi tazminatta kulüp de sorumlu olabiliyor, kulübün mal varlığı kadar. Mühim olan cana zarar gelmesin. Ama 'Eşğini sağlam kazığa bağla' diye bir meşhur atasözü var. İnsanlara bu bildirimleri nasıl yaparım ki bu sorumluluğun kulüpte olmadığını,

kendisinde olduğunu bilsin? Ben niye kulübe üye olmayanı almıyorum yürüyüşlere? İzmir'deki bütün kulüpler bir faaliyete giderken rahatça kulüpleri dışından insanları alıp dağ götürebiliyor. Ama bizim kulüp sporcusunu genelde almazlar, çekinirler, şikâyet ederiz diye. Almaması da lazım. Çünkü gerçekte Spor Bakanlığı'na bağlı bir ciddi kulüpsek bizim artık Fenerbahçe'den, Beşiktaş'tan ya da bir yelken kulübünden, bir eskrim kulübünden bir farkımız yok. Orada nasıl lisanslı sporcularla faaliyete katılmak zorundaysak, biz de etkinliklerimizde kendi lisanslı sporcularımızla faaliyet yapmak zorundayız. Ben tanımadığım insanla dağa gitmeyi sevmem. Kendi üyemle ve hangi eğitim aldığını bildiğim kişiyle gitmek isterim.” (G-6)

Eğitim

Önceden sadece federasyon tarafından verilen yaz ve kış dağcılığı eğitimlerinin kulüpler tarafından verilebilmesi dağcılığın yaygınlaşması, kulüplerin çoğalması ve nihayet talebin artması sonucu mümkün oldu. Bu temel eğitimlerin kulüpler tarafından antrenörler aracılığıyla verilmesi, eğitimlerin kitlelere ulaşmasını kolaylaştırıyor; özellikle çalışan kesim hafta sonundaki kampa katılabiliyor. Ancak kulüplerin verdiği eğitimin federasyonunki kadar iyi olmadığı düşüncesi de yaygın:

“Önceden yaz ve kış dağcılığı eğitimlerini federasyon kendi bünyesinde veriyordu. Sonradan bunu kulüplere bıraktı. Kulüp kendi üyesine eğitimi verince eğitim alan sayısı çoğaldı. Neden? Kolay. Eğitim federasyonunkine göre biraz daha rahat oluyor ama sonuçta antrenörden alıyoruz. Federasyon onaylı oluyor, güvenli. Teorik eğitimini kulüp ofisinde alıyorsun, hafta sonu iki günlük kampa gidiyorsun. Sonra da bir hafta sonu sınava giriyorsun ya da aynı hafta içinde sınavı yapıyorsun. Böylece yaz ve kış dağcılığı eğitimlerini alıyorsun. Çalışanlar için de büyük kolaylık oldu kulübün eğitimleri vermesi. Federasyon verince bir hafta boyunca kamp yapıyorsun. Çalışanlar açısından izin almak zor oluyor. Mesela ben çalışırken çok istedim federasyonun eğitimlerine gitmek, ama yapamadım. Çünkü 7 gün boyunca 1. eğitimi alacaksın. Sonra bir daha 7 gün, sonra bir daha 7 gün daha. E zaten bizim yıllık iznimiz 10 yıla kadar 20 gündü, 10 yıldan sonra 30 gün oluyordu. Eğitimleri yıllık izinlerde almak zorundaydım.” (G-3)

Temel eğitimlerin kulüpler tarafından verilmesi eğitim alan sayısını artırıyor. Ancak bu sporcuların çok küçük bir azınlığı, ileri eğitimleri de alıp antrenör oluyor. Dağcılık yaygınlaşıyor ama nicel artış nitel bir gelişmeye dönüşmüyor.

Bunda dağcılık kulüplerine başlayanların çoğunluğun orta yaş ve üzerinde olmasının etkisi önemli:

“Kulübün sözleşmeli antrenörü var, belli bir eğitim ücreti alıyor. Bizim kulübün en büyük eksiği kulübe bağlı bir antrenörümüzün olmaması. Kulüpte çok insan yaz dağcılığı ve kış dağcılığı eğitimlerini aldı. 30’u geçti ama işte bunun devamı gelmedi. Eğitim alanlar genç ya da orta yaş. Yani 30’lu, 40’lı yaşlar. Gerçi 50’den sonra alan da var aslında azimle, büyük bir azimle o eğitimleri tamamlayan.” (G-3)

Temel eğitimi alanların devam edip antrenör olması ve kulübe hizmet etmesi önemli. Bu nedenle antrenör olma sürecindeki üyelerin eğitimlerini desteklemek bir kulüp politikası olabilir:

“Kulüp olmanın, birlikte takım olmalı avantajları var. Lojistik avantajı var, artı malzeme avantajı var. Bugün bir üyemiz gelip kask alacak, kendi alamamış. Mali olarak biliyorsunuz, bunlar çok pahalı şeyler. Kulübün de kendi üyelerine zaman zaman böyle küçük destekler yapması önemli... Eğitim ücreti desteğini ise kişi, antrenör olmaya doğru gidiyorsa veriyoruz. Kendine yatırım yapıyorsa vermiyoruz. Farkı nasıl anlıyoruz? O durum, ikinci eğitimden sonra ortaya çıkmaya başlar. Kulübeye emek veriyordur. Hem kulübün rehberidir hem de antrenör olmaya doğru gidiyordur. Kulüp olarak ona destek veriyoruz. Ama zaten burayı arayıp ‘Kulübe üye olmak istiyorum ama federasyon tek ip ve yaz dağcılık eğitimi açıyormuş, ona da yetişmek istiyorum’ diyen başka. O, büyük ihtimalle eğitimleri kendi için alacak. ‘Tamam, belgelerini hazırla, gel’ diyoruz, yardımcı oluyoruz. Eğitimlere yolluyoruz ama gelecekte bir faydası olmayacak kulübe, bir şey beklemiyoruz.” (G-6)

Kulüpten ayrılımlar

Kulüplerin artan üye sayısı kalıcı bir üye profiline dönüşmüyor. Üyelerin bir kısmı beklentileri karşılanmayınca ayrılabilir:

“Mesela bir kişi 10-15 senedir kulüpte, artık belli bir kapasiteye ulaşmış, her şeyi yapmış. Kulüp artık beklentileri karşılamıyor olabilir. Üyeliği devam ettirmiyor. Faaliyetlere kulüp dışında, kendisi devam ediyor. Birkaç kişi ‘Daha zorlu, yüksek irtifalı etkinlikler yapılmıyor’ diye ayrıldı. Gidebilirler, çünkü beklentileri farklı. Biz, kulüp olarak beklentileri karşılayamadıysak olabilir.” (G-3)

Kulüplere üye olup doğa yürüyüşlerine katılan, bir süre sonra eğitim alıp rehberlik yapanlar ve antrenör olanlar kendi yürüyüş gruplarını ve kulüplerini kurmayı düşünebiliyor:

“Günümüzde dağcılık yanlış anlaşıldı. İnsanlar sosyal medyayla başlıyor. Ya da önceden e-posta gruplarıyla, arkadaş yakınlıklarıyla dağcılığa başlayan birçok kişi var. Bunlar, bu etkinliklerin basitçe yapabileceğini düşünür; ‘Bir otobüs tutar, üç kişiyi götürürüm, üç beş kuruş da ben kazanırım’ der bana. Biz kulüpte eğitim veriyoruz, rehber yetiştiriyoruz. Rehber grubun karşısına çıktığı zaman onun ilk rehberliği olduğunu çok kişi bilmez. Yürütürken hemen ‘Hocam’ demeye başlıyorlar. Bir müddet sonra ‘Hoca’nın yürüyüşü bile değişiyor. O yüzden ve bir müddet sonra ‘Bu işi neden kulübün kurallarıyla yapayım ki? Ben bir sürü çile çekiyorum. Sosyal medyada grup kurarım, ben yürütürüm’ diyor. Halbuki bu işi resmi belgelerle, resmi harcamalarla falan yapıldığı zaman fazla parası da yok. Böyle rehber olup grup kuranların büyük kısmı paradan bir öte statü kazanmış oluyor. Antrenörler için de aynı durum söz konusu. Şimdi doğudaki bir ilde adam, kulübün antrenörü gözükiyor. Adam orada hiçbir baltaya sap olamamışken, antrenör olarak federasyon eğitimine geliyor. İnsanların karşısında konuşma becerisi yok, kâğıttan ezberlediği şeyleri söylüyor. ‘Hocam’ diye de takdir edildiği zaman, adamın yürüyüşü değişiyor. Aslında eğitilmiş insan seçilmeli. Gerekirse lise mezunu bile değil, üniversite mezununu al antrenörlüğe.” (G-6)

G-2 de antrenör olmanın ayrı bir kulüp kurmaya yönlendirebildiğini vurguluyor:

“Sonradan ‘Bu parayı biz de kazanırız’ diyerek bazı kulüplerden kopmalar, ayrılmalar oldu. Mesela bir kulüpte diyelim, 7 tane antrenör var. Eğitimleri falan bu antrenörler verdiler. Altan gelip de antrenör olanların bazıları dedi ki ‘Ya ben antrenörüm, benim de kulübüm olsun.’ Başka bir antrenörün ya da aynı dönemden olan bir antrenörün sözünü dinlemek istemiyor. Kendi programını yapmak istiyor. Kendi parasını kazanmak istiyor. Antrenör olmak önemli. Çoğu antrenör kendi kulübünü kurdu.” (G-2)

Artan kulüp ve üye sayısı karşısında, kulüpten ayrılıp yeni kulüp kurma aslında doğal bir süreç. Dağcılıktan ve kulüpten farklı beklentileri olanların ayrılması her iki taraf için de yararlı görülüyor:

“Bizden kopan arkadaşların kurduğu kulüpler var. Sonra o kulüplerden de kopup yeni kulüp kuranlar var. Kopma süreci iyi oluyor, arınma oluyor. Bakış

açısı değişik kişilerin bir an önce kulüpten ayrılması iyi. Biz genelde geleneksel, biraz daha nitelikli dağcılık yapmak istiyoruz. Onlar eğlence istiyor. Mesela benden bugünlerde bile isteyenler var. 'Raftinge falan gidelim, Antalya tarafına.' Dedim ki 'Raftinge gitmek isteyenler tur şirketleriyle anlaşın, 10 kişi bir araya gelin, katılın. Ben rafting falan yapmıyorum artık.' 2015'ten beri burada sosyal etkililik yapmıyorum. 'Tekne turuna gidelim, raftinge gidelim' gibi şeyler yapmıyoruz. Önceden, o dönemki yöneticilerin ağırlık vermesinden yapıyorduk. Sonra biraz daha nitelikli dağcılığın farkına vardık... Bu da kendi özeleştirim olsun. Yani o zaman harala, gürele bazı kalabalıkları toplamak belki hoşumuza gidiyordu. Zaman içinde eğitiliyoruz. Çünkü insanın eğitiminin yaşı yok. Bugün bile yeni şeyler öğreniyoruz." (G-6)

Ayrılma ve yeni kulüp kurma sürecinde kulübün işleyiş biçimi de önemli olabiliyor:

"Bizim kulüpte temel neden şuydu: Biz, bir kurumsallaşma yaratmak istedik. Burada bir kurumsal yapı olsun, bu kurumsal yapıyı bugün varsam, ben yöneteyim. Benden sonra gelecek olan da aynı kurumsal yapıyı yönetsin. Kulübe üye olan kişi, 6 ay aday üye olsun. Çünkü bu tür ortamları biliyoruz. Kulübe gelen insanların kimisi sportif amaçlı geliyor, kimisi doğayı sevdiği için geliyor, kimisi de arkadaş edinmek, flört etmek için geliyor. Bu arkadaşları biz görelim, tanıyalım adaylık sürecinde. Gelen raporlar olumluya, üyeliğini asil olarak devam ettirelim. Aday üye faaliyetlere katılıyor, yürüyüşlere katılıyor. Bizim dönemde her yürüyüşün sonucunda rehber rapor verirdi: 'Kaç kişi geldi? Kaç kişi gitti?' Uyumsuz bir durum varsa, aday üyelerle ilgili olumsuz bir durum varsa raporda geçerdi. Buna karşı çıkan oldu, 'Bir sivil toplum kuruluşuna üye olurken böyle bir sınır olmamalı.' Biz de dedik, 'Biz burada dağcı olsun istiyoruz. Doğada yürümek isteyen, dağa tırmanmak isteyen burada olsun istiyoruz.' Böyle bir fason üyelikle elde edilecek bir şey değil istediğimiz." (G-10)

Kulüplerin herkesi dağcı yapma hedefi ile deneyimli dağcıların yaklaşımları farklı olabiliyor. Bu farklılık da kulüpten ayrılmayla sonuçlanabiliyor:

"Ben, bu işin usta-çırak ilişkisiyle sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Ve eğitim verdiğim dönemlerde de ona odaklanıyordum. Kulüpten ayrılma sebeplerinden bir tanesi de buydu. Şimdi kulüplerin genelinin derdi daha çok kitleye yayılmak. Benim bu işe yaklaşımım farklıydı. 'Çok daha fazla tecrübeye sahibim, odaklanacağım şu kadar insan sayısı var. O kadar insan seçelim, filtre yapalım. O insanlara eğitim vereyim. O insanlar da aldığını arkadan gelene versin.

Birlikte böyle bir grup halinde ilerleyelim' şeklindeydi. Kulüp insan seçimine karşı olduğu için bağlantımız koptu... Çünkü çok riskli bir iş ve ben bu işi aktarırken en son ucuna kadar, dibine kadar aktarıyorum. Yapacaksan gelmelisin. Çünkü ben sana zaman harcıyorum, malzeme harcıyorum. Ve benim zamanım bana çok değerli. Seninkini bilmiyorum ama bana değerli olduğu için benim zamanıma gösterdiğim özeni karşı taraftan da bekliyorum. 'Ya böyle bir şey varmış, buna bir bakayım, gideyim' değil. 'Bu iş artık onun tutkusu olabilme ihtimali olan insanlarla' olmalı. Olmayınca da 'Sen, sen, sen gelme artık haftaya diyorum' mesela. İlk hafta bakıyorum, kimisi ben orada bir şey anlatırken başka bir derdin peşine düşüyor. Doğal olarak, sosyalleşme ortamları, ıvır zıvır. 'Sen haftaya gelme, o kadar malzememiz de yok, zamanımız da yok' deyince olmuyor, kulüpler öyle çalışmıyor. Herkesi kapsadığı için 'Her ne olursan gel' diyor; bende öyle çalışmıyor sistem. Veya fazla ciddi alıyorum bu işi, bilmiyorum. O benim bakış açım yani." (G-7)

Birbiri ardına yeni kulüplerin açılması ve üye sayılarının hızla artması dağcılıkta nicel artışı gösterirken etkinliklerde nitel bir dönüş yaşanması kaçınılmaz. Bu durum kurumsallaşma gibi nitel bir gelişimi amaçlayan kulüplerde üyelerin ayrılmalarını kaçınılmaz kılıyor. Elmalı'daki Akdağ gibi özellikle taş yuvarlanma riski yüksek bir etkinlik kulüpten kopmanın vesilesi olmuş:

"Dağa gidecek insanların mutlaka önceki seminerlerine katılmış olması gerekiyor. Örneğin bir kampa gidiyoruz. 'Bu kampa, kampçılık eğitimi almış olan kişiler katılabilir' diyoruz doğal olarak. Bu kimseye zarar veren bir şey değil. Ama kısıtlayıcı bir durum olduğu için sorun oluyor. Örneğin Antalya'ya, Gömbe Akdağ'a gideceğiz. 3.000 metreye yakın bir dağ. Buraya hiçbir eğitimi olmayan, hiçbir kamp deneyimi olmayan birileri de gelmek istedi. Kulüp üyeleri, lisansları var; yürüyüşlere geliyorlar ama kamp deneyimleri yok, kampçılık eğitimi de almamışlar. Bir de rehber arkadaşımız var. 'İşte bunlar benim arkadaşım. Bunlar gelecek, ben idare ederim' dedi. 'Öyle bir şey yok, öyle bir dünya yok. Bu arkadaşlar gelmeyecek' dedik. Gelecekti, gelmeyecekti, birkaç gün tartışma oldu, sonunda kestik: 'Hayır, bu arkadaşlar ekipte olmayacak' dedik. 'Ben de gitmem o zaman, ben götürmem' dedi rehber arkadaş. 'Tamam, teşekkür ederiz. Götürecek biri vardır. Bu faaliyet yarın kalmaz, iptal olmaz ve dağa götürülür' dedik. Ekip gitti, faaliyet gerçekleşti. Onlar hemen organize oldular ve kulüpten ayrıldılar." (G-10)

Herhangi bir kulübe üye olmadan veya kâğıt üstünde üye olarak dağcılık yapmak mümkün. Küçük bir arkadaş grubuyla yapılan düzenli doğa yürüyüşlerinin yanı sıra iki yüksek irtifa dağcısının dünyanın zirvelerine birlikte gidişi kulüpsüz dağcılığa örnek olabilir. İki örnekte de kulübe ihtiyaç duyulmayabiliyor. Nadir örnekler dışında kulüpsüz dağcılık yaygın değil:

“Kulüpsüz dağcılığı çok doğru bulmuyorum. Bireysel lisans alıp herhangi bir kulübe ait olmayıp ya da kulüplerde olup da bir süre sonra birtakım kurallara tepki verip ayrılıp kendi başına dağa giden birçok insan tanıyorum. Bunu, bireysel dağcılığı trekking olarak yapabilirsin, sorun yok, bir şey demiyorum. Belli yüksekteki dağlara da belki kendin gidebilirsin. Yüksek irtifa dağcılığında da solo turmanışlar oluyor, olmuyor değil. Ama benim keyif alacağım bir şey değil. Benim için önemli olan dağa gitmek, dağda o paylaşımı yaşamak. O nedenle de hep ekipte gittim. En kötü ihtimalle ve çok nadir olarak sadece partnerimle gitmişimdir. Bunca yıllık süre içerisinde iki kişi olarak dağa on kez gitmemişimdir.” (G-10)

Kulüpsüz dağcılığı çoğunlukla kulübün imkanlarını aşan yüksek irtifa dağcılığı yapan sporcular tercih edebiliyor. Diğer yandan kulüpler, kurumsal yapılarıyla bireylerin tek başına gerçekleştiremeyeceği etkinliklere imkânsız şartlarda gitmesine imkân sağlıyor:

“2016’nın temmuz ayında tam darbenin olduğu gün, İran’ın Demavend Dağı’na gittik, çok ilginçti. O zaman emekli olmamıştım, devlet memurluğum devam ediyordu. O akşam darbe girişimi oldu, ama yurtdışı çıkışlar kapanmamıştı. Bizim o gece sabaha karşı uçağımız vardı. Biz de yazışıyoruz grupta ‘Çıkalım mı? Çıkmayalım mı? Araba bulur muyuz? Uçak kalkar mı kalkmaz mı? Gidebilir miyiz, gidemez miyiz? Yolda kalır mıyız, kalmaz mıyız?’ Grupta ‘Hadi çıkalım’ dediler. Çıktık, havalimanına geldik. Neyse ki uçaklar kalkıyormuş. Van’a indik ama bir gece bekledik Van’da mecburen. ‘Sınır kapısı açık mı? Değil mi? Kapalı mı? Geçebilecek miyiz?’ diye bir gece bekletiler. 17’sinde çıktık, Demavend’e gittik. Dönüşte sınır kapısında memurlar ‘Nasıl çıktın?’ diyor. Dedim ‘Bir günle kurtardım.’ İzmir-Van uçuşumuz 16 değil 17 Temmuz olsaydı gidemeyecektik. Ondan sonra zaten bütün kapılar kapandı.” (G-3)

3.6. Ticarileşme

Dağcılığın yaygınlaşmasıyla dağcılık kulüplerinin sayısı ve bu kulüplerin üye sayıları arttı. Özellikle her hafta sonu düzenlenen doğa yürüyüşleri, şehirli orta sınıflar için turizm şirketlerine ucuz ve sportif bir alternatif sundu. Kulüplerde deneyim kazanan doğa yürüyüşü rehberleri ve antrenörler kulüp aidiyetini aşarak kendi yürüyüş gruplarını veya kulüplerini kurmaya yöneldi. Dağcılığın ticarileşme sürecini kurumsal yapının dernekten spor kulübüne dönüşme süreci de destekledi. Dağcılıktaki nicel artışa nitel bir gelişimin eşlik etmediği kaygısı hâkim oldu.

Özellikle son yıllarda kulüp sayısı ve kulüplerin üye sayısı hızla arttı. Dağcılığın bu artış kadar geliştiğini söylemek güç. Özellikle her hafta sonu düzenlenen doğa yürüyüşleri ile turistik gezi turları arasındaki fark bazen belli olmuyor:

“Kulüpler bir kazanç kapısına dönüştü. Etkinliklere ne kadar çok katılımcı olursa o kadar büyük rant ortaya çıktı. Ne kadar reklam, o kadar büyük rant. Bu iyidir ve kötüdür; tartışılabilir. İstanbul'daki kulüplerdeki o rant olayı daha fazla. Milyon ciro yapan, binlerce üyesi olan kulüpler var. Her hafta sonu beş ayrı otobüs çıkartıp, 35 kişilik Iveco'lardan beş ayrı faaliyet çıkaran kulüpler var. Bizim kulüp hariç, biz çok butiğiz. Dağcılık herkese ulaştı ama kişisel çıkarlar çatışmaya başladı. Kulüp, üyesine 'Başka kulübe gitme, yoksa cezai işlem uygulayım' diyor. Niye? Çünkü seni kaybetmek istemez. Sen başka kulüpte yürümeye gittikten sonra 'Bu insanlar bana daha profesyonel geliyor. Kendimi daha iyi hissettim, onların rotalarında. Onların tercihleri tam bana göre' deyip belki de o kulübe geçmek isteyeceksin. Niye seni kaybetsin? Senin lisansın üzerinden para alıyor; üye sayısına göre kazancı var. Yaptığı faaliyetlere katılan kişiler üzerinden kazancı var. Bundan neden vazgeçsin ki? Kimse babasının hayrına o kulüpleri yürütmüyor. Kulüp sana eğitim veriyor, o da seni bağlıyor aslında, bağlayıcı oluyor.” (G-1)

Dağcılık kulübü olup deniz kampı ve tatil gezisi gibi etkinlikler düzenleyenler aslında tur şirketi gibi çalışıyor. Tur şirketinin tabi olduğu yasal ve mali zorunluluklardan azade düzenlenen etkinlikler dağcılık altında yapılıyor:

“Bu işi ticari olarak götüren arkadaşlarımız var. Dağcılık kuralları uygulamayan kulüpler var, çünkü bir ticari kaygıları var. Ne kadar çok adam

yürüyüşe götürürsen kulübe o kadar çok gelir elde edebiliyor. Ya da bir kamp organize ediyor, özellikle deniz kampları. Aslında bunlar yasal olarak da doğru şeyler değil. Bir şikâyet olursa büyük sıkıntılar yaşanabilir. İş turizme dönüşmüş. Bu nedenle kulüpten ayrılıp gidenler var. Geliyor, işte belli şeyleri öğreniyor. ‘Tamam ya, ben bu işi yaparım’ deyip kulüpten ayrılıp yeni bir kulüp kuran arkadaşlarımız da çok oldu. Bir deneyim kazandıktan sonra bu deneyimi de bir şekilde gelire dönüştürebileceğini düşünen insanlar. Yürüyüş nasıl organize edilir? Nerelere gidilir? Rotalar nedir? Üye aidatı nasıl toplanır? Ya da Likya yoluna yürüyüş yapıyorsunuz. İki günü kampta geçecek, son iki günü otelde geçecek, deniz keyfi olacak. Bunlar nasıl organize ediliyor; öğreniliyor. Birtakım deneyime sahip olduktan sonra orada bir kapı gören, sonra o işleri yapan ve para kazanan insanlar. Dağcılık kulübü ama tur şirketi gibi çalışıyor.” (G-10)

G-2 de ticarileşmeye çarpıcı örnekler sunuyor:

“Geçim kaynağı olarak yapıyorlar. Mesela servisçinin kulübü var! Adam servis sahibi, dağcılık kulübü kurmuş. Karısıyla beraber dağcıları götürüyor, getiriyor. Servis işinden para kazanıyor. Ama dağa çıkmıyor, adam göbekli! Mesela bizim kulüpten de birisi ayrıldı, antrenör değildi. İşte bir şekilde dağcılığa başlamış, iki tane dağ çıkmış. ‘Kendi kulübümü kuracağım’ dedi. Kurdu ama resmi olarak kuruluş yapmadı. Biraz götürdü fakat sonradan çok zarar etti tabii. Bizden gidenler oldu ticari amaçla. Dedim ki ‘Giderseniz sizi bir daha almam kulübe.’ ‘Kulüp kurarım, işte kulübe gelirler, çay yaparım’ diye düşündüler. Kendine geçim kaynağı ya meslek yapmaya çalışıyor. Yani turizm şirketi gibi bir şey. TÜRSAB’a üye olmak lazım. Oranın kuralları var. Bir seyahat firmasının rehber bulundurma zorunluluğu var. Bir sürü maliyeti var yani. Defter tutacaksın, fatura keseceksin. Yazarkasa ya da bayağı bir ticari işletme olacak. Bizde öyle değil. Bizimkisi dernekti.” (G-2)

Pikniğe dönüşen doğa yürüyüşleri, dağcılık kulüplerini ve dağcılık kültürünü olumsuz etkiliyor:

“Ticaret amaçlı yapanlar var, belli oluyor zaten. Diyecek bir şey yok, adam kulübü ticarete dönüştürmüş. Bu durumdan rahatsızım. O adam para için yapıyor, dağcılığa katkısı bir yere kadar oluyor. Ne yapıyorlar? Sadece hiking yapıyorlar. Adam de zaten daha fazlasını istemiyor, istemediği için de gelişmiyor. Çünkü parasını kazanıyor, temiz. Onun olayı başka, konsept başka. Yüksek dağcılık yapmıyor, gerek duymuyor. Ne oluyor o zaman? Dağcılık olmuyor! Onların turizm etkinliği olarak yapması gerekir aslında. Çünkü

insanların gelişinde doğadan ziyade başka niyetler de var. Sadece doğa değil açıkçası, eş bulma niyeti de var. Giden arkadaşlardan duyduğum konsept biraz farklı. Dağa gidip 2-3 saat yürüyüp halay çekmek, zangır zangır müzik açmak. Halayını şehirde çekeceğine dağda çekiyor, adamların mangal sistemleri var. Orada olay dağcılıktan ziyade para kazanmak ve insanlar birbirleriyle iletişime geçiyor. Birkaç kulüp var böyle. Bunların dağcılığa bir faydası olmuyor.” (G-15)

Dağcılık yerine sosyalleşme etkinliği yapan kulüplerin dağcılığı zarar veriyor:

“Mesela bazı kulüpler federasyonun toplantılarına gelmiyorlar. Özellikle evlilik kulübü gibi olanlar. ‘Bizim gruptan 46 kişi birbiriyle evlendi’ diyorlar. Yüzlerce kişiyle yürüyorlar... Yani yürüyüş yapmıyorlar, bir kilometre yürüyorlar. Izgarayı kemerine asmış, sallana sallana yürüyen dağcı gördüm ya! Böyle bir şey olur mu? Izgara sallanıyor böyle! O kulüplerin fiyatları daha yüksek, eğlence vaat ediyorlar. Kalabalıklar, böyle eğlence seven büyük bir yoğunluk var yani... Dağcılığı gerçekten ciddi yapan, atıyorum 10 tane kulüp var. Bunlar 80 kişi götürürse 800 kişi. Ama yürüyüşe gelen 5 bin kişi. Ve bunların paralarını da bu adamlar alıyorlar... Aslında turizm şirketi olması lazım. Bizi kötüliyorlar aslında.” (G-2)

G-4, dağcılığın gönüllü bir spor olduğunu belirtiyor. Ayrıca doğaya zarar verilmediği sürece tur şirketlerinin yaptığı dağ turizmine karşı olmadığını vurguluyor:

“Dağcılık benim için sportif bir aktivite, hiçbir zaman ticari olmayan. Liderlik yaptığım faaliyetler de var. Gönüllülükte dağcılıktan para kazanma kaygısını hiç yaşamadım ki dağ mihmandarıyım. Aslında bunu yapabilirim, bir turizm şirketinde de çalışabilirim. Ama başlama noktam, bunu bir meslek edinmek ya da gelir, kazanç kapısı olarak görmek değil. Özgürlük, kendime yolculuk, yani tepesini gördüğümüz veya göremediğimiz bir yerlerin tepesinde olup aşağı görmek, o anı yaşamak, o anı arkadaşlarımla yaşamak. İndiğimde güzel anılar biriktirmek. Benim için böyle ama dağ turizmine karşı değilim tabii ki. Bunu yapan da çok arkadaşım var. Dağ turizmine katılan turistlerin ya da katılımcıların da beklentilerini karşıladıklarını düşünüyorum. Onlar için çok çaba harcamadan, çadırları kurulu vaziyette, işte havaalanından alındıkları, bir yere yürütüldükleri, çantaların taşındığı bir aktivite. Ben öyle bakmıyorum dağcılığa. Ama onların da aslında konforlarından vazgeçmeden bir şeyleri başarma hazzını yaşamalarını çok garip karşılamıyorum açıkçası. Neden

olmasın? Şirketler ve insanlar kirletmedikleri sürece doğayı, benim için hiç sorun yok.” (G-4)

3.7. Federasyon

Dağcıların, özellikle özellikle kulüp yönetiminde olanların federasyon konusunda söyleyecek çok sözü var. Federasyonla ilgili eleştiriler kulüp gibi büyük etkinlikler düzenlemesi, eğitimlerin yetersizliği, seçimlerin demokratikliği ve ayrımcılık konularında birleşiyor. Federasyonda görev almış olanlar ise bürokratik yapıyı ve federasyondan aşırı beklentiyi vurguluyor.

Eleştiriler

Federasyon çeşitli eğitim ve kursların yanı sıra her ay bir-iki toplu tırmanış etkinliği düzenliyor. Bu tırmanışlar yüzlerce sporcunun katılımıyla gerçekleştiği için ekip düzeni ve güvenlik sorunları ortaya çıkabiliyor. G-6’ya göre farklı kulüplerden gelenlerle oluşan toplama ekipler; federasyon etkinliği olsun olmasın tehlikeye çok açık:

“Yüzlerce kişiyle etkinlik yapıldığı için federasyon faaliyetlerine katılım sağlamıyoruz biz. 180 kişi sabah yürüyüşe çıkıyor, ip gibi. Zirveyi yaptıktan sonra salkım saçak iniyorlar ve çadırını toplayan kaçıyor. İyi bir lider varsa, kaçanları engelliyor ama yukarda birisi sakatlansa kimsenin haberi bile yok. Geçen sene Ağrı’da iki kişi donarak öldü, Temmuz ayında. 7-8 kişilik toplama bir grup. Rehber ‘Dönelim’ diyor gruba, ancak 3 kişi çıkmak istiyor, hava çok kötü değil diye. Başka bir grubu takip edip zirveye varıyorlar. Dönerken diğer gruptan ayrı iniyorlar ve izi kaybedip öndeki grubu göremiyorlar. Bir kişinin ayağı kırılıyor, arkadan gelen başka bir grup kurtarıyor. Ancak diğer iki kişi donarak ölüyor.. Benim kulüp etkinliğimde rehber ‘Dönelim’ derse herkes döner; ip gibi çıkarız, ip gibi ineriz. Ama toplama gruplarda rehberi dinlemeyebiliyorlar.” (G-6)

Federasyondan tırmanış etkinliği düzenleyip “büyük bir kulüp” gibi hareket etmesi yerine düzenleyici bir kurum olması bekleniyor:

“Federasyon konsensusu sağlayacak kişi, üst makam, çatı makam olmalı. Ama çatı makam, 200 kişiyle faaliyet planlayıp dağlara götürme peşinde... Biz federasyona dedik ki ‘Sen büyük bir kulüp gibi hareket etme. Mümkün olduğu kadar bizlere sahayı aç. Standartları düzgün yap, eğitimcilerini güzel eğit. Hatta

onlara formasyon da ver. 'Çünkü karşımıza çıkan herkesin farklı dil kullanması bile çok abes. Yani adam sadece saçımın rengini beğenmediği için beni eğitimden bırakıyor. Ya da çok başka şeyler oluyor, taciz olayları var, şikayetler var dosya dosya. Kız sana yüz vermedi diye birini bırakamazsın kardeşim sen. Hatta bizim kulüpten bir kızımız bu nedenle eğitimi bıraktı.' (G-6)

Federasyonunun asli görevi olduğu düşünülen eğitimlerin kalitesine dair eleştirilerde antrenörlerin kalitesi öne çıkıyor:

"Doğruları konuşmaya başladığımızda federasyonla aramızda ihtilâflar çıkmaya başladı. Ben 1999'da federasyondan yaz dağcılığı eğitimi aldığım da beğenmemiştim eğitimi, eleştirmiştim. Çünkü eğitimler standartlara göre verilmiyor. Sahaya çıkan antrenörün kafasına göre eğitim verdiği bir düzen. Antrenör, dağa giden insanlardan genelde teşekkül değil, antrenör olduktan sonra dağı unutuyor. Öncesinde de belki 2 ya da 3 kere dağa gitmiş olabiliyor. Duvar çıkan dağcımız yok. ODTÜ DKSK'da mesela, siz direkt 3-5 kişi gitmişsinizdir, usta-çırak yönetiminde dağcılığı öğrenmişsinizdir. Bizde usta-çırak diye bir şey yok. Usta olduğunu sananlar var, çok bildiğini sananlar! Bir de onları hiç umursamadan dağlara gidenler var." (G-6)

1990'lardan itibaren dağcılıkta görülen nicel artış nitele yansımamış. G-6 önemli dağcılarının kökenlerinin üniversite kulüpleri olduğunu ve federasyona yapılan itirazların hoş karşılanmadığını vurguluyor:

"Ben 2002 yılında federasyona sekiz maddelik bir yazı yazdım. Federasyon başkanı küplere bildi. 'Sen kim oluyorsun da bir güdük kulüp, beni eleştiriyorsun?' diye. Ondan sonra aramızda ciddi bir itilâf başladı. Türkiye dağcılığındaki o başarısız grafiği, istatistiksel büyümeyi ama nicelik olarak büyürken nitelik olarak büyümemeyi çok net gören bir kadro var. Ama bunların %90'ı üniversiteli dağcılar; üniversitelerden yetişmişlerdir. Seyhan Çamlıgüney'den tutun Batur Kürüz'e, Tunç Fındık'a, Nasuh'a kadar herkes federasyonun dışında. Federaller var, bir de dağcılar var. Federallere bağlı olarak resmi tek spor kulübüyüz, bizi destekleyen ama gizli destekleyen çok. Ama yanımızda gözükmeye korkan da çok. Yani bizimle birlikte yürümek istemiyorlar ama eleştiriyorlar, eski federasyon başkanını eleştiriyorlar." (G-6)

İçerden düzeltme çabası

Federasyona yönelik sıklıkla yapılan eleştiriler karşısında G-4, görev alıp içerden değiştirme yolunu seçmiş:

“Avrupa'daki dağcılığın, Alplerdeki dağcılığın çok çok gerisindeyiz. Ben de federasyon dışındayken federasyonu eleştiriyordum. Ama eleştiriye biliyorsunuz, herkes sıkça zevk alarak yapıyor. Eleştirirken kolay, ama ‘Elinizi taşın altına koymuyorsunuz, buyurun gelin yapın’ dendiğinde ‘Ben mi yapacağım?’ denilen, genelde görevden kaçınılan işler bunlar. Dernekler, kurullar, federasyonlar; ben de eleştiriyordum ve hiç de içinde olmamıştım...”
(G-4)

Federasyonda ayrımcılık yapıldığı konusunda G-4, kendi döneminde yaşanmadığını belirtiyor:

“Sonuçta dağ başında baş başa kaldığınızda, elinizi uzattığınızda o adamın ne düşündüğünü, hangi hayat görüşüne sahip olduğunu düşünmüyoruz, düşünmemeliyiz. Ama bazı ayrıcalıklar, işte dediğin gibi görevlendirmeler de olmuş olabilir. Ama açıkçası bizim yönetimde böyle bir şey görmedim. Hatta tam tersi, bu konuda hassas davranıp görevlendirmelerde adil olma konusunda ekstra hassas davrandığımızı düşünüyorum.” (G-4)

Federasyonda görev yapmış olan G-4, sorunların kaynağının insanlardan çok bürokratik yapı olduğunu vurguluyor:

“Hep iyi niyetli düşünüyorum. İçinde olduğumda da oradaki insanların, işte birlikte çalıştığım başkanın da gerçekten yapıcı ve iyi niyetli olduğunu gördüm ama her şey istediğiniz gibi olmuyor. Çok saçma, gereksiz bir bürokrasi içerisinde oldum. Bir eğitim talimatında çok gerekli bir değişiklik yapmak için aylarca beklediğimizi, hiçbir şey yapılmadığına, bekletildiğine de tanık oldum. Türkiye'nin genel sistemi içerisinde bunların artık alışılmış, kanıksanmış şeyler olduğunu da gördüm. Dışarıdan eleştirmek çok kolay oluyor ama gerçekten son dönemde, bir şeylerin değişmesi sizin istemeniz ya da birilerine kabul ettirmenizle olmuyor. Çok fazla bürokrasi var.” (G-4)

G-4, federasyonun kulüplere çatı olma görevini destekliyor ancak federasyonu temel karar alma merci olarak görmediğini ve dağcılığın gelişmesinde başat aktör olmadığını vurguluyor:

“Federasyonun kulüp gibi davrandığı konusunu ise açıkçası hiç düşünmedim. Aracı mı olur? Bu konuda çok fikir yürütmedim. Ama dediğim gibi kulüplere bir çatı olup durma konusunda varlığını, kötü bulmuyorum. Olanaklar da sağlıyor, genç sporculara olanaklar sunuyor, yurtdışına gönderiyor, projeler yapıyor. Ama üniversite kulüplerindeki gençler, federasyonun içine çok daha

fazla dahil edilebilirdi. Çok uzak kalınmasaydı, daha iyi bir birliktelik olurdu. Ama dağcılığın gelişmesinde asıl görevin, federasyona düştüğüne de hiç inanmıyorum ben. Yani federasyon faaliyet düzenlemek zorunda bile değil. Faaliyetleri kulüplerle düzenleyebilir, kişilerle düzenleyebilir. Aracılık yapabilir ama asıl karar mercii federasyon değil benim gözümde.” (G-4)

Federasyon seçimlerinde alternatif ve demokrasi eksikliği olabiliyor:

“Federasyonda bir dönem yönetim kurulunda yer aldım. Başkanın teklifiyle seçimlerde onun listesindeydim. Kulüplerin oylarıyla seçildik. Bir üç yıl geçirdim. Yeni dönemde birlikte çalıştığım başkanımız aday olmadı. Ben de aslında aday olmayı düşünmüyordum ama tek adayla seçime girilecekti, çok demokratik gelmedi bana. Kulüplerin ya da delegelerin bir seçeneği olması gerekiyordu. Güvendiğim, inandığım başka bir aday seçime girdi, beni de listesine almayı teklif etti. Gerçekten çok istemiyordum ama kazanılmayacağını da biraz tahmin ediyordum. O başkan adayının güvenini sarsmamak ve yalnız bırakmamak için, dediğim gibi ‘Demokratik olsun, iki seçenek olsun, insanlar seçsin, bir kişiye bağlı kalmasın’ diye seçime girdik ama kazanamadık. Bir yenilgi gibi de görmedim. Daha çok vaktim kaldı bana, çok yorucuydu benim için.” (G-4)

Türkiye’de insanlar çoğunlukla kurumları ve kişileri kendi perspektiflerinden değerlendirebiliyor. Bu durum federasyonda da geçerli olabiliyor:

“Görev yaptığım sürece ve sonrasında vicdanen de rahatım, elimden geleni yaptığımı bildiğim için. Ama yıpratıcıydı, bana göre olmadığını çok farkında vardım. Ne kadar emek harcasınız da görülen kısmı insanların görmek istediği kadar idi. Ya da kendilerine uygun olan kısımları gördüler. O yüzden yıpratıcıydı, yetti bana. Ben o görevden sonra artık dağlara gidince çok daha mutlu hissediyorum.” (G-4)

Dünya çapında yüksek irtifa dağcılığı yapan elit sporcuların federasyonla ilişkisi, lisansı olan yürüyüş ve kamp odaklı dağcılık yapan binlerce sporcudan farklı geliyor. 7.000’lik, 8.000’lik dağlara planlanan tırmanışlarda federasyondan destek alma imkânı olabiliyor. Desteklerin yönelimi zamanla değişebiliyor:

“Şu anda ben ve tırmanış partnerim mesela federasyondan bu tırmanışlar için destek alamıyoruz. Belki üç kere, dört kere aynı tırmanışı denedik, vizyonumuz daraldı. Belki başka birilerine vermek istiyorlar. Süreç şöyle oluyor, projenizi

yazıyorsunuz federasyona. Ciddi bir tırmanışsa federasyon bunu inceliyor, 'Tamam' diyor, 'Biz bu ekibi destekleyeceğiz, yüksek irtifaya önemli birtakım olarak yollayacağız.' Federasyona nüfuz etmiş isimler biraz daha rahat alabiliyorlar desteği. Federaller beni çok sevmesler. Bir 7000'lik zirveye gitmek şu an ne kadara patlıyor? Oradaki izin işlemleri, base camp'te kalmak vs. kişi başı 3.000 dolar. Toplamda 6.000 dolar harcanır en az kişi başı şu anda. Eskiden federasyonun bütçeyi iyiydi, masrafların hepsini veriyordu diye hatırlıyorum. Dolar, euro bu kadar değildi. Şu an verir mi bilmiyorum? Belki verebilir de; tartışılır. 'Şu an federasyonun bütçesi gayet iyi' diye biliyorum. Bakanlık çok destek veriyor. Ama o desteği genelde spor tırmanışa aktarmış durumda bakanlık da. Aslında spor tırmanışta geleceği fark ettiklerinden. Mesela şu an iki sporcumuz dünya şampiyonasına gitti. Herhangi bir başarı elde edemeseler bile bakanlık nezdinde iki sporcumuz spor tırmanış branşıyla dünya kupasında. Uzun yıllar sonra ilk defa yolladılar. Büyükler kategorisinde yaklaşık belki 8-10 yıldır kimseyi yollamıyorlardı. Çocuklara yatırım yapıyorlardı, gençlere yatırım yapıyorlardı. 8-10 yıl sonra ilk kez büyükler kategorisinde iki sporcu dünya kupasına gönderildi." (G-11)

3.8. Spor Tırmanış

Son yıllarda dağcılık camiası için hızla yükselen ve yaygınlaşan branş spor tırmanıştır. Geleneksel tırmanış gibi zaman, masraf ve tehlike içermeden tırmanış yapmak için dağa gitmeye bile gerek kalmıyor. "Fast Food" olarak tanımlanıyor. Zira gün içinde spor salonuna gider gibi tırmanışa gidilebiliyor, bir-iki saatte etkinlik bitmiş oluyor, hızlı ve güvenli bir haz deneyimi yaşanıyor. Sadece kentli beyaz yakalılara hitap etmeyen spor tırmanış, çocuklar için eğlenceli bir spor ve ötesinde olimpiik bir branşta ilerleme imkânı da sunuyor. Diğer dağcılık branşlarının aksine Türkiye'yi olimpiyatlarda temsil eden spor tırmanışa emek verenlerin federasyondan ayrılma ve bağımsız hareket etme beklentisi de dikkat çekici.

Fast-Food tırmanış

Geleneksel tırmanışın eğitim alma, dağa gitme, kamp yapma gibi uzun, masraflı ve meşakkatli süreçleri karşısında spor tırmanış, çoğunluğu kentli dağcılar için kolayca erişilen bir seçenek oldu:

“Eskisi gibi ‘insanlar eğitim alalım’ modundan, olimpiik bir branş olmasından sonra çıktı bence. Biraz Fast Food'a döndü. Özellikle bu boulder dediğimiz sistem tırmanışın Fast Food'u bence. Çok kolay ulaşabiliyor insanlar. Daha çok beyaz yakalıları geliyor. 30-45 yaş arası daha fazla. 20’li yaşlarda üniversite öğrencisi çok az. Boulder salonuna geliyorlar, istedikleri kadar vakit geçiriyorlar. Rotalar devamlı değişiyor. Herhangi bir şey yapmana gerek yok, partnere ihtiyacın yok. Sen buraya gelip tek başına takılıp tırmanasan olur, bireysel bir spor. Ayrıca gelip sosyalleşebiliyor insanlarla tanışıp istediğin kadar vakit geçirebiliyorsun. Üniversite topluluklarına da gerek kalmadı yani. Hatta belki dağcılık kulüplerine bile gerek kalmadı, birçok insanın bakış açısına göre.” (G-11)

Dağcılığa ilgi duyan insanlar günümüz toplumun parçası. Her şeyin hızla tüketildiği, hazzın öncelendiği bir toplumda dağcılar da emek ve zaman isteyen geleneksel dağcılığa yönelmiyor:

“Bugünkü gençlerde dağcılık motivasyonu eksikliği zamanın ruhuyla ilgili. Zamanın ruhu size hazzı önceliyor. Bu hazzın çok hızlı şekilde temin edilen ve hızla tüketilen bir şey olması icap ediyor. Bizim zamanımız farklıydı, sanırım serotonin daha öncelikliydi, çünkü serotonin daha uzun süreçli bir doyum durumu. Şu anda dopamin öncelikli yaşıyor insanımız, ‘flash’ etki arıyor. Çünkü her şey çok hızlandı. Hayat da çok hızlandığı için bütün keyifler, haz duygusu hızlandı. Bu hızlı geçişkenlik, hayatın kendisine yayılıyor. Yani sürekli hızlı videolar izleyen, Instagram’da hızlı hızlı geçiş yapan bir zihin, bu kadar atlamalı yaşayan bir zihin durağan ve uzun süreçli bir serotonine tahammül etmek istemiyor. Dopaminde ise haz aralığı çok kısa ve yüksek değerinde haz alıyor. Ama bu içsel bir şey değil, dışsal bir şey, bunu fark etmiyorlar. Dopamin dediğiniz size dışarıdan verilen bir etkiyle gerçekleşiyor. Ama serotonin dediğiniz içeriden, sizin ürettiğiniz, çok uzun süreçte, yavaş yavaş olan bir şey. Bu an, bu çağ maalesef gerçekten değerlendirmeden yaşıyor. Farkında değiller ama zamanın ruhu bu. Yani ‘serotonin out, dopamin in.’ O yüzden böyle, o yüzden gençlerin dağcılık motivasyonu düşük.” (G-8)

Kolayca erişilen ve hızla tüketilen bir dağcılık çeşidi olan spor tırmanışın artan popüleritesi zamanın ruhuyla ve bireylerin haz odaklı olmasıyla ilgili. Emek, zorluk ve maddi bedel içeren geleneksel tırmanış yerine salona gelen herkesin her gün çıktığı aynı rotadan tırmanmak öne çıkıyor:

“Spor tırmanış da böyle. Çünkü vur kaç yapıyorsun, aldığın haz yüksek ve akşam evinde rahat yatağındasın. Vurdun kaçtın. ‘Akşam soğuk biramı içerim, rahatıma bakarım’ diyorsun. Sonrasında çile devam etmiyor. Uzun süreli açlık yaşamıyorsunuz. Sürekli üşümek zorunda değilsiniz, ağırlık taşıyorsunuz. Bilmem kaç saatten sonra bacaklarındaki yorgunluğa ya da uykusuzluğa lanet etmiyorsunuz. Bütün bunlar vücudun kendi içindeki o uzun mücadelesinde, aslında size içeriden serotonin üretiyor. Ama buna tahammül ederseniz! Tahammül etmezseniz de kısa sürelik vur kaç yaptığınızda dopamin oluyor ve size dışarıdan geliyor o etki. Spor tırmanırken ‘tak, tak, tak,’ bir hareket yaptım, başardım. Ama sen neyi başardın? Orada hazır bir rota vardı. O rotayı birisi başardığı için sen onu tekrar etmeye çalıştın, yani orijinal hiçbir şey yok. Sadece yapılmış bir şeyi tekrar ediyorsun. Monoton, birbirinin tekrarı olan o hareketler, sana dışarıdan haz duygusunu hissettiriyor.” (G-8)

Salon ve dağ ayrımı

Dağcılığın bir parçası olmasına rağmen spor tırmanış ile geleneksel tırmanış arasındaki mesafeye dikkat çekiyor:

“Outdoor’da hiç çıkmayabiliyor, sadece Indoor tırmanan insanlar var. 5 yıldır burada tırmanıp ama kayaya parmağını bile dokunmamış insanlar var. Çünkü çok soyutlandı Indoor ve Outdoor bence birbirinden. Eskiden, 2000’lerin başında spor tırmanış olsaydı, belki biz de kayaya gitmeyecektik. Salon tırmanışı olmadığından dağa gittik diye düşünüyorum. Örneğin şu an Avusturya Innsbruck’ta Boulder ve spor tırmanış dünya şampiyonası var. Dünyanın en elit kadın ve erkek tırmanıcıları, olimpiyat şampiyonları oradalar. Türkiye’den iki kişi, bir kadın bir erkek gitti. İkisi de 18 yaşında. Kadın sporcumuz İzmir’li, antrenmanlarını burada yürütüyor. 18 yaşında bir çocuk, inanılmaz bir vizyonla dönecek diye düşünüyorum oradan. Ve ‘Kayaya kaç kere gitmiştir?’ diye sor, belki 3, belki 5. Senede 2-3 kere gidiyorsa o kadar, tamamen Indoor’da tırmanıyor.” (G-11)

Spor tırmanış salonunun günün herhangi bir saatinde kişisel idman yapılan diğer spor salonları gibi hizmet vermesi karşısında sporcuların çok azı dağda ve kayada yapılan geleneksel tırmanışa gidiyor:

“Tırmanış salonuna gelenlerden dağa gidenler, bence %5 falandır. Bu ‘Fast Food’, benim tabirim. İnsanlar beni linçleyebilirler, bu tabirden ötürü. Etrafıma çok söylüyorum çünkü. Bence gerçekten 3 farklı dalda Olimpik olarak disiplinleşmiş bir spor bu. Birisi boulder, birisi spor tırmanış, diğeri de speed tırmanış dediğimiz. Bunların arasında en Fast Food olanı boulder bence.

Dediğim gibi hiçbir şey yapmanıza gerek yok. Günlük kıyafetle bile gelseniz buradan ayakkabınızı alabiliyorsunuz. Tişörtün yoksa tişörtünü de alıp oradan üstüne giyebiliyorsun. Günlük kıyafetle geldin, terlemek istemiyorsun. Tişörtünü, şortunu bile satın alıp girebiliyorsun, herhangi bir ekipmanın olmasına gerek yok. Rotalar çok düzenli değişiyor. Ayrıca bütün duvar değişmiş oluyor. İkinci, üçüncü kişiye gerek duymuyorsun. Belki arkadaş istemiyorsun, belki sosyal olmak istemiyorsun. Gelip kendi kendine bir şeyler yapıyorsun burada. Onun için bence tırmanışın Fast Food'u diyebiliriz boulder'a tam olarak.” (G-11)

Uzun yıllardır dağcılık yapan; yüksek irtifa etkinliklerine katılmış dağcılar bile spor tırmanışın kolay erişiminden etkileniyor:

“Eskiden bence daha aktiftim. Kışları ya dağda ya snowboard üstünde ya da kayak üstünde geçiyordu. Çoğunlukla dağda bulunuyordum. Artık o kadar dağda gidemiyorum. Çünkü Türkiye'deki dağlara da çok uzak bir noktadayız. Bugün Aladağlara gidiyorum desen, kontağı çalıştırdığında 12 saat sürüyor şuradan arabayla. Ankara'dan, İstanbul'dan gitsen daha kısa sürer. İstanbul'dayken Adana'ya gidiyordum uçakla, oradan geçiyordum Aladağlara. Spor tırmanış ise insanı dağlardan uzaklaştırıyor. İzmir'in öyle bir batağı var. İzmir'de yaşıyorsan ve spor tırmanışa başladıysan dağa gerek yok diyorsun. İşte deniz var şurada. 'Gidiyorum, akşam biramı içiyorum. Salona gidiyorum, 2 saat tırmanıyorum' diyorsun. Ve kendini bir türlü dağa atamıyorsun.” (G-11)

Salon tırmanışına gelenlerin çok az bir bölümü gerçek kayada tırmanış yapmak istiyor. Ancak geleneksel tırmanışı isteyen küçük bir azınlık için yeterli seçenek var:

“İzmir'in belki 5 farklı kayıt tırmanış bölgesi var. Bu tırmanış salonundan sonra çok talep oldu. Çünkü insanlar İzmir'de boulder denen bir sporla tanıştılar ve Indoor'da bunu yaptıktan sonra Outdoor'a da gitmek istiyorlar. Bafa'da boulder var, çok yakında ve Outdoor tırmanış imkânı çok fazla. Biz buradan kalabalık bir grupta gidiyoruz sık sık. Sezon başlayınca her hafta sonu Bafa'da oluyoruz. Sezon Kasım'da başlıyor aşağı yukarı, sıcaklar gittikten sonra. Yazın gitmek çok mümkün değil, kavruluyorsunuz, tırmanış imkânı vermiyor. Alaska'ya gördüm, Hawai'ye kadar gittim, çok gezdim öğrenciyken. Bizim üniversitenin imkânlarıyla gezebildim; üniversite bana parayı verdi ve ben de gezdim. Ama Bafa gibi bir yer görmedim ve buraya sadece iki saat uzaklıkta. 500'den fazla kaya bloğunun olduğu, çok fazla rotanın olduğu bir bölge. Ve çok bakir halâ. Diğer yandan tırmanış bölgesinin, Latmos'un arka tarafında maden ocakları

onlar. Gözükmüyorlar Bafa Heraklia Antik Kenti kısmından. Bir yandan da inanılmaz tahribat var, onunla ilgili de insanların mücadelesi sürüyor. Diğer yandan da Türkiye'de hatta Avrupa'da böyle bir yer yok yani. İzmirli insanlar niye gitmiyor?" (G-11)

Çocukların son durağı

Spor tırmanışa günümüzde orta yaş ve orta sınıfın yanı sıra çocuklar da yöneliyor. Şehir hayatında sokağa çıkarılmayan çocukları meşgul etme ve bir spor alışkanlığı sağlama konusunda, spor tırmanış çekici bir seçenek olmuş:

"Eskiden ailelerin gözünde belli başlı sporlar vardı. Yüzme gibi, tenis gibi 'Çocuğumuz küçük yaşta başlasın, fiziği güzel olsun, yüzmeye gitsin, esnek olsun' denilen. Ben yıllarca havuzda da çalıştım, biliyorum ki bu sporları isteyenler veliler, aileler aslında, çocuklar değil! Çocuklar havuza ağlayarak atarlardı. Veliler de sabahın beş buçuğunda elinde 'protein shake', çocuğu yarışmaya hazırlayacağım diye uğraşırdı. Ama çocuklar yüzmeyi sevmezdi. Spor tırmanış biraz çocukların son durağı gibi oldu. Buraya gelen çocukların neredeyse %99'luk bir kısmından bahsediyorum. Kesinlikle yüzme kursuna gitmişler, jimnastik kursuna gitmişler, tutunamamışlar hiçbir yerde. Ama buraya çocuklar severek geliyorlar. Çünkü özgürler burada. Kimse kısıtlamıyor, bir havuzun içinde ve ıslak değilsin, çocuklar genelde mutlu oluyorlar. Popüler sporların arasına girdi; nasıl yüzmeye, jimnastiğe gidiyorsa çocuklar, tırmanışa da gelmeye başladılar. Çünkü aileler fark etti ki, bilinçli antrenör var, diğer çocuklar var, güvenli tırmanış var. Ve tırmanış sporunun ne işe yaradığını öğrendiler." (G-11)

Yüzme ve jimnastik gibi yaygın olarak çocukların götürüldüğü sporlar gibi spor tırmanış da boy uzatmıyor ancak olimpik bir branş niteliği var:

"Anne babalar istiyor ki çocukların boyu uzasın, esnek olsun, jimnastiğe gitsin. Boy uzatmaz ama işte uzuyor sanıyorlar. Onun için yüzmeye götürüyorlar çocukları. Ya da jimnastiğe gitsin, çok esnek olsun, atletik bir fiziği olsun. Aslında boy uzatan bir spor yok! Zaten uzun insanlar voleybol, basketbol oynuyor. Oynadıkları için uzamıyorlar! Tırmanış salonunda şunu fark ettiler. İlk geldiklerinde burayı bir park, oyun yeri sanıyorlar, AVM'lerde olur ya, 'Çocuğu götürüyoruz, salıyoruz, biraz koştursun, sonra alırsız'. Ama sonra fark ediyorlar ki, spor tırmanış olimpik bir spor, olimpiyatlarda yer alıyor." (G-11)

Veliler için yeni bir olimpiik branş olan spor tırmanış, çocuklar için daha kolay sportif başarıya ulaşma potansiyeli taşıyor:

“İnsanlar macera parklarında çok tanıyorlar, görüyorlar. Öğrencilerime hep soruyorum: ‘Daha önce tırmandın mı?’ ‘Evet.’ ‘Nerede?’ ‘Macera parkında.’ Ama o daha rekreatif bir ortam... Velilerin bazıları dağcılık yapmışlar, farkındalar. Bazıları üniversitede işin içine girmiş biliyor. Ama ‘Çocuğum dağcılık yapmasın, salon sporu yapsın’ diyor. Çok elit bir spor tırmanış, inanılmaz elit bir spor. Diğer branşlara göre Türkiye’de başarı elde edip parlama şansınız çok yüksek. Özellikle, ‘Çocuğum derece alsın, ileride üniversitede bunları kullanır’ diye düşünen veliler bu spora yükleniyor. Eğitim verdiğim miniklerim Türkiye şampiyonu oldu. Aileleri çok destekliyor. Düşünsenize İzmir’de 20 okulda daha duvar ve hoca var. Nasıl yayılabildiğini düşünebiliyor musunuz?” (G-9)

Ancak veliler ve çocuklar arasında yaygınlaşma potansiyeli olan spor tırmanışın gelişmesi için yeterli altyapı eksikliği önemli bir sorun:

“Türkiye’de dağcılık ve doğa sporları kültürü yok. Böyle bir kültür yok! Hani ne var? Futbol, voleybol, basketbol var temel olarak. Spor tırmanış ise salon sporu. İzmir’de halka açık, bir tane Kâtip Çelebi Üniversitesi’nde var, o da halka açık değil. Bir tane spor tırmanış salonu yok İzmir’de! Biz geçen sene okul sporları yarışmasını İzmir’de değil, Soma’da yaptık. Çünkü İzmir’de duvar yoktu. Ama Soma’da var, Aksaray’da var. Var, çünkü oradaki ilk temsilcisi, bu işle uğraşan kişinin bağlantıları iyi. Bir spor müdürüyle konuşuyor, yapıyorlar. Ve geçen sene Kâtip Çelebi Üniversitesi, bize duvarını açmadı, kapattı. Niye? Bilmiyorum. Kendince belli bir sebepleri var ve biz eğitim veremedik... Şimdi biz İzmir’de hiç federasyon yarışması yapamıyoruz. Sadece o değil, koskoca İzmir’de halka açık bir tane boulder tırmanış salonu var, ben orada ders veriyorum. Bir de mekanik tırmanış salonu var. Çok gerideyiz, çok kötü durumdayız. Özellikle İzmir, çok acınası bir yerde. Çok da pahalı bu işler. Hem nitelikli bir lider duvarı hem de yarışma duvarı yapmak zor. Özel sektörden birisi bunu girişip güzel bir salon açıyorum dese, en az 15-20 milyonu gözden çıkarmalı... Yarışma duvarının minimum 12-14 metre olması lazım. Speed duvarının 15 metre olması lazım. Boulder duvarının da en az 4,5 metre olması lazım.” (G-9)

Ayrı bir federasyon

Geleneksel dağcılık branşlarından farklı olan, dağda değil şehirde ve de kapalı bir salonda yapılan spor tırmanışın, mevcut federasyondan ayrılması beklentisi var. Bu beklenti spor tırmanışın olimpiik bir branş niteliği kazanmasıyla ilgili:

“Spor tırmanış ayrı federasyon olacak zaten. Kaçarı yok, tabii ki. Olimpiik bir branş, olimpiik olmayan bir branşın altında duramaz. Dağcılık federasyonundan ayrılacak ve çok başka yerlere gidecek spor tırmanış, dağcılığın çok daha ötesine. Artık başka bir şey zaten, dağcılıkla kıyaslamamak gerekiyor. Dağ başka bir şey, spor tırmanış başka bir şey... Federasyon tırmanışın ayrılmasını istemez, çünkü spor tırmanışın bütçesi çok daha fazla. Çünkü çok kategori var. Öğrencilerin milli takım kampları, konaklamaları, yurt dışı falan. Mesela şu an bizim genç sporcularımız İsviçre’de. (G-9)

Gelişmekten olan spor tırmanış camiasının ayrılma düşüncesine ve talebine federasyonun olumlu yaklaşmayacağı düşünülüyor:

“Spor tırmanışın dağcılık federasyonundan ayrılması zor. Federasyon başkanının iki dudağının arasında. Federasyon başkanı buna onay vermediği sürece, spor tırmanışın farklı bir branş olarak ayrılması mümkün değil. Biz istiyoruz, başkaları da istiyor ama pek mümkün gözüküyor.” (G-11)

3.9. Malzeme

Günümüzde dağcılık malzemesi aklımıza gelmeyecek ürünleri de içerecek şekilde çeşitli. Her ihtiyaç ya da konfor için birden çok ürün var. Teknolojinin ve dağcılık pazarının gelişmesi aslında bu çeşitliliğin temel sebebi. Daha da önemlisi bu çeşitliğe erişim hem büyük dağcılık mağazaları hem de internet siteleri üzerinden oldukça kolay. Fiyatlar ucuz olmasa da 1990'lara göre daha erişilebilir. Ancak bu çeşitlilik ve erişim kolaylığı ayakkabı, çanta, çadır gibi malzemelerde dayanıklılıkta eski günlerin aranmasını gizleyemiyor. Dahası malzeme bolluğu ve erişilebilir fiyatlar dağcılıkta niteliksel bir sıçrama getirmemiş. Wikiloc uygulaması ise teknolojinin gelişmesini ve doğa yürüyüşlerinin kolaylaşmasını simgelerken teknoloji bağımlılığı ve kişisel becerilerin körelmesi kaygısını da gündeme getiriyor.

Kıtlık

1990'larda, küçük dağcılık camiasında, zorlu dağ şartlarıyla mücadele ederken minimum malzeme kullanımı takdir edilirmiş. Günümüzün çeşitliğe ve konfora

alışkın tüketim toplumunun dağcıları için malzeme yokluğunu hayal etmek bile zor:

“ ‘Survivor’ diye tabir edilen, doğada en az malzemeyle hayatta kalabilmek başka bir branş. Eğer dağlara ben zirve hedefiyle gidiyorsam, zirve yapmamı kolaylaştıracak bazı şeylere sahip olmayı istiyorum. Ama eskiden biraz daha minimalist bir yaklaşım vardı, işte matın da en güzeli olmasın, biraz huzursuz uyuyacağız gibi. Ama dereceler arttıkça, daha sportif etkinliklere yönelince o zaman konfor da önem kazanıyor. Çünkü daha iyi uyku, ertesi güne daha iyi dinlenmek demek. 2000’den önceki yıllarda Aladağlara, kışın Yedigöller’e gittiğinizde 5-6 gün 2 kilo unla idare etmek zorundaydınız. O küçük dağcılık çevresi içinde efsane olurdunuz.” (G-5)

Dağcılıkta ilk alınması gereken ve en önemli malzemenin ayakkabı olduğu kabul edilir:

“Kıyafetinle, polarınla bir şekilde soğukta idare edersin. Ama ayakkabı en önemlisi. Çünkü bütün bizi taşıyan o. Ayakkabıya verdiğimiz paraya acımayacağız.” (G-3)

Ancak bugün ayakkabı gibi en önemli malzemelerde de eski günler aranabiliyor. Zira 1990’larda alınan malzemelerin daha pahalı ve ağır olmasına rağmen daha dayanıklı olduğu düşüncesi yaygın. Teknolojinin gelişmesi hafifliği ve çeşitliliği getirirken malzeme sağlamlığını azaltıp tekrar satın almaya yöneltiyor:

“Mesela Vaude çadırımı 1997 yılında almıştım. O zaman mark vardı, euro yoktu, 500 marka almıştım, iyi paraydı. O zaman annem bile, ‘Çeyiz düzüyon’ diyordu. Ama yıllarca kullandım. Hiçbir şey olmadı; ne pollerinde ne fermuarında bir sorun vardı. Sonra şimdiki çadırı aldım. Yüksek irtifada kullanıyorum. Eski çadırın kalitesini bunda göremiyoruz. Poller aynı kalitede değil, fermuarı bile takılmaya başladı. Şimdiki malzemelerde kalite düşük. İlk aldığım malzemenin kalitesini ikinci aldığım üründe kesinlikle görmüyorum. Muhtemelen herkes yenilesin, yeni şeyler alsın diye! Teknoloji geliştii tabii, eski çadırın kilosu daha fazlaydı, şimdiki çadırın 2.80 kg. Belki kilo hafifleyince malzemenin de hafifliği ve kalitesi değişiyor.” (G-3)

Malzemedeki gelişim iletişim olanaklarına da yansımış. Zira 1980’ler ve 1990’lardaki kulüp etkinliklerinde iletişim basılı ve kablolu teknolojiye dayanıyordu. Bugünkü gibi anlık haberleşme yerine çok daha düşük ritimli ama uzun süreli ve yüz yüze gerçekleşiyordu:

“1980’lerde dağcılık kulübümüzde her ay programımız matbaada basılırdı. Program ay başlamadan 15 gün öncesinde belli olurdu ve basılırdı. Kulüp binasında panoya asılırdı. Hafta içi de sürekli kulüpte eğitim olurdu, kulüp binası daha sık kullanılıyordu. Herkes aylık programı görürdü, cebine atar giderdi. Hangi hafta nereye gideceğine de ona göre karar verirdi. Eğer parkur önceden iptal olursa sabit telefonlardan haber verilir. Eğer son anda iptal oluyorsa zaten görevli toplanma noktasına gelir, orada bilgi verir, herkes oradan evinde dönerdi. Onun dışında öncesinde telefon vardı genel bir şekilde.” (G-10)

Bolluk

Günümüzdeki malzeme bolluğu üniversite kulüplerinde dağcılık motivasyonu artırmamış, niteliksel bir gelişime neden olmamış:

“Üniversitede sekiz tane büyük büro dolabımız var. Bir tanesi kitaplık, bir tanesi tulumlar, bir tanesi ful teknik malzeme, kaya malzemesi, bir tanesi kazmalar kramponlar, bir tanesi elektronikler, telsizler, GPS telsizler, diğerlerinde çadırlar; böyle inanılmaz malzeme var. Hani üniversite kulübü olarak ciddi bir birikim olmuş. Tabii bunlar çok uzun yıllarda birikiyor ve 5-10 yıl içinde bunların süresi bitiyor, atıyorsunuz, tekrar yavaş yavaş üst üste konulan malzemeler. Bunların hiç olmadığı zamanı bilerek şimdiki zamanı görüp değerlendirdiğinizde ‘Çok iyi imkânlar’ diyorsunuz. Bugün gençlerin elinde malzeme çok, imkanlar geniş, daha şanslılar. Ama dağcılık motivasyonları bizim dönemimize göre daha düşük. Bizim gibi ‘Araştıralım, bir yerlere gidelim, şuraya gidelim, buraya gidelim’ diye koşturan insan görmüyorum. Yani Wikiloc mu vardı bizim zamanımızda? O zamanın kafasıyla düşünüyorum, o küçük görülen incecik Aladağlar kitabına bakarak tırmandığımız zamanlara göre şu anda Wikiloc varsa elinde, her yere tırmanabilirsin. Her yerin kayıtlı rotaları var. Çocuklarda bir motivasyon eksikliği var demek ki.” (G-8)

Fotoğraf 8: Türkiye’de çok yaygın olarak kullanılan Wikiloc uygulaması
<https://likiyolu.net/wikiloc-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/>

Dağcılık teknolojisinin gelişiminde en iyi örneklerden biri, yürüyüş rotalarını cep telefonuyla takibe imkân veren ‘Wikiloc’ benzeri cep telefonu uygulamalarıdır. Türkiye’de en yaygın kullanılan rota uygulaması olan Wikiloc’un dünya üzerinde 19 milyona yakın kullanıcısı ve programda takip edilebilen 71 milyona yakın rotası var.⁷ Wikiloc bir yandan dağda yön bulma konusunda büyük bir kolaylık sağlarken diğer yandan her teknolojik gelişim gibi bağımlılık yapıyor, kişisel becerilerini köreltiyor. 1980’lerden bu yana düzenli dağcılık yapan G-10 bu bağımlılığı vurguluyor:

“Bizi yürüyüşe götürenlerden öğrendiklerimiz; biraz da harita ve yön bilgimiz vardır. Ona göre, o sorumluluğu olarak başladık yürüyüş rehberliğine. Teknoloji güzel ama bir yönden de kötü. Kendi becerilerini kullanmıyorsun, sadece ona bağımlı oluyorsun. Mesela Wikiloc’u kullanıyorum ama çok kullanmayı sevmiyorum. İlk kez gittiğim yerde kullanmayı tercih ediyorum. Sürekli gittiğim yerlerde ona bağımlı kalarak yürümek istemiyorum. Kafamda daha çok kurguladığım, yürüdüğüm yollarda, patikalarda yürümek istiyorum. Wikiloc’a bağımlı kaldığın zaman sürekli ona bakmak zorundasın. ‘Rotayı çizen nereden girmiş? Nereden çıkmış?’ anlamıyorsun. Bu sefer kendi fikrini, kendi görüşünü, kendi bakış açısını orada yansıtamıyorsun. Beynini çalıştıramıyorsun, ‘Şuradan gideyim’ diyeceğim mesela. Oradan girebilirsin ama rota dışına çıkınca Wikiloc

⁷ <https://www.wikiloc.com/> (Erişim 17.11.2025).

ötüyor, ‘Yanlış yola girdin’ diyor. Sonuçta belki aynı yere kavuşacağız. Sen ne yapıyorsun? Çizilmiş rotaya geri dönüyorsun. Başka yerden de gidebilirdin. Diğer yandan çok rahatlatıyor insanı. Çok kolay, güven veriyor kaybolmamak açısından. Ama çok da bağlanmamak gerek. Hem iyi hem kötü özellikleri var.”
(G-10)

Acil durumlarda telefon tabii çok önemli ve teknolojinin gelişmesi hayat kurtarabiliyor. Dağcılığa 1980’lerde başlayan G-10 için telefon zorunlu değil. Günümüzde dağcılığa başlayan ve hayatın her alanında cep telefonunu kullananlar için anlaşılması zor bir tercih:

“Eskiden dağa giderken son yerleşim yerinde yaşayanlara bilgi veriyorduk. Artık dağda herhangi bir olumsuzluk olduğunda şehre daha kolay erişebiliyorsun. Cep telefonunuz açıksa bulunduğunuz koordinatı tespit edebiliyorlar, size ulaşabiliyorlar. Ya da uydu telefonlardan erişebiliyorlar. Bu ihtiyaçların dışında ben dağa gidince pek telefonu açmıyorum. Rotayı bilen bir arkadaşınızla gidiyorsanız yolu biliyor. Yoksa zaten raporları okursunuz ya da yerelden rehber alırsınız. Hiçbiri yoksa Wikiloc’u açacaksınız.” (G-10)

Malzeme ve teknolojinin gelişimi konusu doğrudan dağda konfor talebiyle ilgili. Dağcılık kentli ve daha çok beyaz yakalıların sporu. Zira klimalı, şofbenli ve konforlu kent hayatımızda güneşten, yağmurdan, kardan ve rüzgârdan korunuyoruz. Sonra bu konforlu hayattan bunalıp dağlara gidiyoruz. Kalıcı değiliz; bir ya da birkaç günlüğüne dağların turistiyiz. Dağlara ancak kentteki konforumuzu taşıyan yüksek teknolojikli kıyafetlerimizle, malzemelerimizle; kaz tüyü montlarımızla, rotayı gösteren cep telefonlarıyla, kol saatlerimizle gidebiliyoruz. Bookchin “dağdaki kentli” çelişkimizi çarpıcı biçimde ortaya koyuyor:

“Yaban doğa tutkunu, bir zaman için yüceltici görünse de gerçekte asıl toplumsal çevresine yabancı olan bir dünyanın içinde bir ziyaretçi ya da bir tatilcidir. Bu yaban doğa tutkunları, tıpkı omuzlarındaki çantalarının yüksek bir sanayi toplumunun ürünü olması gibi bilseler de bilmeseler de kendi toplumsal çevrelerini içlerinde taşırlar.” (Bookchin 1999:153-154)

Ömrünü dağda geçiren ve ekmeğini çıkaran çobanlarda biz kentli dağcılardaki kıyafet konforu yok. Çoban elinde bir sokum, içinde peynir, yağ ve pekmezle günü geçirebiliyor. Biz “dağcılar” ise gerçekten ve sürekli olarak dağda

yaşayana göre çok yapayız, dağa yabancıyız; velhasıl “dağcı”dan çok “dağın turisti”yiz. Renkli, göz alıcı, pahalı kıyafetlerimiz ve malzememizle dağa en yabancı olanız, yine de “dağcı” adıyla dağa ait olduğumuzu iddia ediyoruz.

3.10. Doğa

Yaban doğada gerçekleşen dağcılık etkinlikleri dağlara zarar verebiliyor. Ancak dağcıların büyük çoğunluğu “Doğada sadece ayak izimizi bırakalım” düşüncesini benimsediğini iddia ediyor. Hatta kendilerini dağın diğer ziyaretçilerine göre daha duyarlı ve çevreci görüyorlar. O kadar ki meyve kabuklarını dağda bırakmayı “organik” kavramıyla ve doğaya destek olmayla açıklıyorlar. Organik olarak tanımlanan atıkların zararlı mı faydalı mı olduğu konusunda farklı görüşler var. Ancak, Türkiye’nin en yüksek dağı ve popüler dağcılık rotası Ağrı Dağı’nın kirliliği konusunda herkes hemfikir. Yurt dışındaki iyi örneklerle karşılaştırdınca durum daha da acı verici oluyor. G-3 de Nepal meclisinde tartışılan Everest’e tırmanmak için ülkede 7.000 metrelik bir zirveye tırmanma şartına⁸ olumlu yaklaşıyor: *“Vallahi getirsinler. Zaten dağların da kendini koruması lazım. O kadar çok çıkılmasın.”*

Dağcılık gerçekleştiği mekâna; dağa, doğaya zarar verebiliyor. Türkiye’de özellikle sık kullanılan parkurlarda dağa yürüyüşü yapanların ve yörede yaşayan köylülerin çöpleriyle karşılaşabiliyoruz. G-12 dağların bir kapasitesi olduğunu vurguluyor:

“Dağcılık dağa zarar verebiliyor. Dağın da bir kapasitesi olmalı değil mi? Bunu bilimsel olarak ben bilebilir miyim? Bildiğimi söyleyemem ama mesela bir hafta sonu Balçova’ya o kadar çok insan çıkıyor ki! Aslında doğru değil. Bu, doğaya da zarar veriyor, hakikaten veriyor. Şehre yakın olan rotalarda özellikle kulüp dışında da yürüten çok insan oluyor. ‘Onlar ne kadar doğacı, ne kadar çevreci, hangi amaçlarla yürüyor?’ bilmiyoruz. Dağa gidip gelirken ben çok çöp topluyorum, her zaman da toplamıyorum. Çikolatanın paketi, pet şişenin boşu, kutu biraları, teneke kolaları çok görüyoruz. ‘Ben çöpçü müyüm?’ diyorum. ‘Adam atmış, niye ben toplayayım?’ Ben topladığım sürece onlar atacak. Toplayan arkadaş da oluyor. Ama ben oraya çöp toplamak için gitmiyorum. Çöpünü atanı yakalayalım. Uygun dille ikaz edelim.” (G-12)

⁸ <https://edition.cnn.com/2025/04/28/travel/nepal-everest-permits-experienced-climbers-intl-hnk> (27.11.2025)

Dağları kimin kirlettiği konusunda dağcılar kadar yerel halk da sorumlu tutuluyor. G-14 dağcılarının doğayı en çok koruyan grup olduğuna dikkat çekiyor:

“Biz dağcılar olarak normal piknikçilere bakarak dağı temiz tutmamız kat kat daha iyi, dağcılık kültürümüz var. Bazı köylü diyor ‘Dağcılar geldi, buraya çadır kurdu, çöpünü bıraktı.’ ‘Abi’ diyorum, ‘Bak, ben geleni tanımıyorum ama kalıbımı basarım, imzamı atarım, bunların dağcı olmadığına dair’. 49-50 dağcılık kulübü var İzmir’de. Arkadaşım dağda ayak izimizi bırakacağız. Başka çöpümüz yok. Yüzde 90’ı, 95’i bunu yapıyor. Benim gördüğüm dağcılar böyle.”
(G-14)

Fotoğraf 9: Everest Dağı’nda kirlilik

<https://www.bbc.com/news/newsbeat-39442821>

Günlük hayatta yere çöp atmayan, yaşadığı yeri, sokakları kirletmeyen insanlar dağda hayatı tehlike içeren şartlarda başka türlü davranmak zorunda kalabiliyor:

“Normal şartlarda asla ve asla öyle çöp bırakılmaz. Bu, bende dağcılığa başladıktan sonra başlayan bir şey değil. Çocukluğumuzdan beri biz kibrit çöpünü cebimize koyar, şehirde taşırdık, sokağa atmazdık, asla. Bu, biraz insanın içinde olmalı; benim içime anam doğururken koymuş herhalde bunu. Anladın mı? Bizim aile de öyle, benim çocuklarım da öyle. Asla, asla hiçbir yere de çöp atmıyoruz... Dağa gittiğimizde, içinde bulunduğumuz şartlar çok önemli, biliyor musunuz? Mesela öyle bir gün, mecburen kampı toplayıp aşağı inmeniz gerekiyor. Çünkü hava iki-üç gündür korkunç kötü ve iaşemiz, yakacağımız da

tükenmiş ya da çadırlarımızda hasar var. O kadar zor şartlarda kampı toplayabiliyoruz ki çadırın içi ıslanmış, üstünde kar var; nizami katlamak, toplamak mümkün değil. Hemen çantanın içine basıyoruz, tamam mı? Bu arada çöp möp ne varsa, o çantanın içine giren giriyor. Ama dışarıda da kalan çöpler olabiliyor. Bakın şimdi bu benim hayatımın önüne geçiyorsa ben onu bırakırım hocam. Bırakmadım dersem yalan söylerim.” (G-12)

Fotoğraf 10: Ağrı Dağı’nda federasyon etkinliği

<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/agri-dagi-karli-zirvesiyle-dagci-kafileleri-agirliyor-/2622813>

Ağrı Dağı

Türkiye’de dağcılarının büyük çoğunluğun mutlaka çıkmak istediği dağların başında Ağrı Dağı geliyor. Dağcılığa yeni başlayanların bile hayali, ilk fırsatta Ağrı Dağı’na çıkmak oluyor. Günümüzde yaygınlaşan ve kitleselleşen dağcılığın hedef mekânı olan Ağrı Dağı’nın en büyük sorunlarından biri ise kirlilik:

“Mesela Ağrı’nın klasik rotası bildiğin çöplük, içler acısı bir durumda! Olacak iş mi ya? Olacak iş mi? Ağrı bu ya! Yabancılar bir çöp atmıyor, hep bizimkiler atıyor ve oradaki yerel rehber atıyor çöpü. Yerel tur firmaları bayağı hizmet veriyor. Çoğunu da tanıyorum zaten. Bize de gereken ilgi alakayı da gösteriyorlar, eyvallah. Ama çevre konusunda maalesef yani o duyarlılığı yakalayamamışlar. Yani yerel bazı arkadaşlar bunu biliyor ve ellerinden geleni

de yapıyorlar ama geneli, daha çoğu bu işi benimseyememiş. Ağrı Dağı çöplük yani.” (G-12)

Yurt dışında da yüksek dağlara çıkmış ve orada kirliliğe tanık olmamış G-13, haklı bir biçimde Ağrı Dağı’ndaki kirliliğe isyan ediyor:

“Toplam 5-6 tur şirketi var. Birisi ciddi anlamda büyük, çöpünü koymuş, poşetini koymuş, yataklarını, çadırlarını koyuyor. Turla giderseniz yemekleri veriyor. Çöpünü alıyor, poşetlerle katırla aşağıya indiriyor. Dağları onlar temiz tutmaya çalışıyor ama onların da altyapıları iyi değil. Yani para kazanıyorlar, parayı kazandıkları dağda ‘Adam gibi bir tuvalet yapayım, adam gibi bir sosyal bir bina yapayım’ demiyorlar. İnsanlar çadırların içerisinde zor şartlarda kalsın. Çünkü yurt dışına gittiğinizde bunları görüyorsunuz. Fas’a gittiğimde hayran kaldım dağdaki tesise. Ana kampta bir bina yapmış adam, 2.800 metreye, Uludağ’dan daha yüksekte. Odaları, koridorları, salonları, çatısı, müthiş bir tesis; Fransız kültürü var. Fas’a o kültürü aşılardan dolayı Fransızlar, İspanyollar. Türkiye dağlarında bu anlamda bir tesis yok. Ağrı’da yok işte! 4.200 metrede kayanın arkasına tuvaletinizi yapıyorsunuz. 3 sene önce gittiğimizde adam gibi bir tuvalet yoktu. ‘Kadınlar o tarafa, erkekler bu tarafa’ vardı. Sonra yavaş yavaş belki yapılmaya başladı. 3.200 metre daha iyi ama 4.200 metrede düz alan yok. Sabahleyin baktım, bir kişi gelmiş çadırının kenarına, tuvaletini yapmış, sabah zirve yürüyüşüne gitmiş. Yok ki tuvalet, kullansın! Turistler gayet rahatlar, çadırın ilerisine tuvaletini yapıyor. Gözümle gördüm; sağda solda dışkıyı yapmış, zirveye yürümüş, sonra çadırını söküp iniyor. Biz bu anlamda Ağrı Dağı’nda kesinlikle sınıfta kalmışız; dağcılar ve bu organizasyonları yapanlar olarak. Bunun içine federasyonu da koymak gerekirse; oraya bir tane sosyal bir bina yapamıyorsa federasyon, hiçbir şey yapmasın daha iyi. Başka dağımız yok övüneceğimiz Ağrı Dağı’ndan başka. Orası tam bir fiyaskoydu bizim gittiğimiz yıl; çok da eski değil, 3 veya 4 yıl önceydi.” (G-13)

Afrika ve Asya ülkelerinde dağların temiz tutulduğu örnekleri gördükten sonra Ağrı Dağı’ndaki kirliliği kabul etmek daha zor oluyor:

“Ben Şubat’ta Tanzanya’daydım. Kilimanjaro Dağı’na gittim. Bir tane çöp göremezsiniz. Ne yürüyüş odasında ne de kamp alanında. Çünkü yasak! Dağcılar getiren rehber, mutlaka çöpünü aşağıya indirmek durumunda. Dağın girişinde, çıkışında, kamp alanlarına girip kontrol ediyorlar. Girerken bütün malzemelerinizi ölçüyorlar, biçiyorlar, tartıyorlar, çıkarken kontrol ediyorlar. Böyle bir şey görmedim, hayretler içerisinde kaldım! Bir kültür oluşmuş orada.

Sizin ekibinize hizmet eden, yardımcı olan herkesin elinde birer poşet var. İşte küçük de olsa, parça da olsa, kıymık da olsa bir şeye düşmüşse onu alıp toplarlar. Ama Ağrı'daki hizmetler öyle değil. Everest'te yüksek kamplarda da çöp var, ama onlara da şimdi yasak getirdiler ve bir kontrol yapacaklar diye biliyorum.” (G-10)

Ağrı Dağı'nın kirliliği konusunda eleştirilen federasyon, temizlik projesi geliştirmiş ancak proje uygulanmamış. Dağın temiz tutulması için yerel aktörlerin de katılımı gerekli:

“Ağrı Dağı'na gitmenizi öneririm. Her gelen dağcı, çöpünü bırakıyor. En son 2023'te gittim, çok rezil bir durumdaydı. Turlar paket tırmanış organize ediyorlar, eşyaları hayvanlarla götürüyorlar. Çıkan çöpü oradan toplayıp aşağıdaki dereye döküyorlar ya da orada yakıyorlar. Bu doğru bir yöntem değil! Turların kamp alanlarının çevresi de çöp yığını. ‘Vali gelsin alsın, vali toplansın’ diyorlar. Orada böyle bir kontrol yok, bir kontrol mekanizmasının oluşması lazım. Biz federasyon yönetimindeyken, burada dağa girişle ilgili bir prosedür hazırlamıştık. O prosedüre bağlı olarak da bütün bu işlemler yürüyecekti. Ama ne yazık ki buna siyaseten izin vermediler. Özellikle yerelde, ‘yerel rehber’ denilen alan kılavuzluğu eğitimleri verildi. Orman Bakanlığı bir kısım insanlara böyle bir belge verdi. Sonra yerelde rehberler de var. Normalde yurt dışından gelen kişi bakanlığa müracaat ediyor, bakanlık bir sayı veriyor ve federasyona bildiriyor. Federasyonda da ilgili yönetmeliğe göre 10 kişiye bir rehber olacak şekilde bu tırmanışın organize edilmesi lazım. Bu kişilerin de bir ücret ödemesi lazım. Biz yurt dışına gittiğimizde her dağa bedel ödüyoruz. Bizde de bunun olması lazım. Bu alınan bedelin bir kısmı federasyona, rehberlik hizmeti için gelir, bir kısmı ilin valiliğine, kaymakamlığına birtakım hizmetler için gelir. Bunların hepsi şu an ortadan kalkmış durumda. Her isteyen dağa gidebilir, kontrol var ama kaçak giden çok insan var. Ama bu tür ücretlerin ödenmesi konusunda kontrol yok şu an. Ve o dönemde bize ‘Siz karışmayın, müdahale etmeyin. Efendim turizmden buradaki insanlar faydalanmayacak mı?’ dediler. Faydalansın ama kendi kendini yok ediyor.” (G-10)

G-12 dağcılarının spor veya turistik amaçlı etkinliklerde atların eziyet çekmesini eleştiriyor:

“Atların kullanılmasına karşıyım, ne olursa olsun. Yani o hayvancağızlar eziyet çekiyor. Ben dağa gideceğim diye niye hayvan benim eziyetimi çeksin? Bu bana mantıklı gelmiyor, doğru gelmiyor. Mümkünse eşyayı hep kendim taşımaya çalışıyorum. Tabii onlar bu işi ticari olarak yaptıkları için araçla bir yere kadar

taşıyorlar, sonrasında da atlarla bir üst kampa kadar çantaları taşıyorlar. Kendi eşyalarını, iaşeyi, büyük tüpleri falan taşıyorlar.” (G-12)

“Organik” ikilemi

Dağları temiz tutma, çöp atmama konusunda titiz ve iddialı olan, “ayaz izinden başka bir şey bırakmama” sloganını gururla tekrarlayan dağcılık camiasında meyve kabuklarını, yumurta kabuklarını ve diğer yemek artıkları dağa atmak ilginç bir ikilem oluşturuyor:

“İkileme düşünüyoruz bu konuda. Çünkü bazı arkadaşlarımız, ‘Bir mandalina kabuğunun, muz kabuğunun veya portakal kabuğunun doğada yok olabilecek organik bir kirlilik’ olduğunu düşünüyor. Bazı arkadaşlarım ‘Hayır’ diyor, ‘Onu da atmayacaksın, poşetine koyup getireceksin.’ Bu konuda bir konsensus yok aslında. Bana kalsa atmamak en güzeli ama atarsanız da uzun vadede orada bir kirlilik yaratmaz. Mandalina kabuğu bir süre sonra organik olarak yok olur gider. Ama onu belki bir hayvan yemez, belki bir domuz yiyebilir. Ama doğrusu hiç bırakmamak, geri getirmek. Sizin ufak bir poşete koyacağınız bir avuç çöpünüzdür. Geri getirmekten imtina etmemek lazım.” (G-13)

Dağcılık eğitim müfredatında meyve kabuğu dahil her türlü çöpün atılmaması isteniyor. Zira dışardan herhangi bir yabancı organik veya inorganik madde girişi dağın dengesine, ekosistem olarak bütünlüğüne zarar veriyor. Bilimsel çalışmalara rağmen bazı dağcılar muz kabuğu gibi organik atıkların doğaya verdiği zararın önemsiz olduğunu düşünüyor. Bu atıkların “doğal” olduğu ve doğada hızla ve zarar vermeden yok olacağı düşüncesi dağcılar arasında çok yaygın. G-10, federasyonun yaklaşımının da organik olarak adlandırılan meyve kabuklarını atılmaması yönünde olduğuna dikkat çekiyor. Bunda hem doğanın çöplüğe dönüşmemesi hem de ekosistem düşüncesi öne çıkıyor:

“Muz kabuğu gibi çöpleri doğaya atmıyoruz. Birincisi örnek olmamak açısından. Siz bırakırsanız, sizden sonra gelecek kişi ‘Nasıl olsa burada bir çöp var’ diye artık bilmem ne yapıyor. Orası çöplüğe dönebilir. İkincisi de doğanın dengesini korumak açısından çok doğru değil. Neden? Hayvanlar muzla ilk defa karşılaşılıyorlar. Bir sonraki sefer belki bulacaklar, bulamayacaklar. Ama genelde düşünce de şudur, ‘Nasıl olsa bu çürüyecek, gübre olacak’. Ama çok doğru bir düşünce değil. Geneldeki uygulama bıraktırmama yönünde. Federasyondayken de uygulamamız bütün kamp etkinliklerinin sonunda dönüşte herkesin çöpünü alması yönünde duyuru yapardık. Kamp alanında herhangi bir şey bırakmayız.” (G-10)

Meyve artıklarını doğaya atmanın yararlı ve zararlı olduğuna dair görüşler dağcıların kafasını karıştırabiliyor:

“Muz kabuğunun, elma çöpünün atılmaması gerekiyor ama atılıyor. Atmak istemesem de atıyorum bazen. Ben dahil meyve kabuğu, muz kabuğu, çiğdem çitledikten sonra kabuklarını çöp olarak görmüyoruz. Doğaya bir zarar vermediğimizi düşünüyoruz. Kendi kendimize böyle söylüyoruz. Fakat bize verilen eğitimlerde ‘Sadece ayak izi bırakmak lazım. Ekmek dahi atmamamız lazım. Tilki gibi yaban hayvanın bunu yememesi lazım. Bundan ishal olur; hastalanabilir’ demişlerdi. O meyve kabuğunu bilinçli bırakan var. ‘Bir canlı faydalanacak, gübre olacak bu ota, ot daha iyi yetişecek’ diyor. Aslında öyle değil, o da bir kirlilik, atılmaması gerekiyor. Bazı yerde atmıyoruz, bazen de ufak tefek gittiğimiz tepelerde bırakıyoruz, bırakmamamız gerekiyor. Biraz da bu söyleşiden sonra meyve konusunda daha hassas olacağım. Ama kâğıt, peçete, naylon kesinlikle atmıyoruz.” (G-14)

G-14 yürüyüşlerde doğaya verilen zararın daha çok olduğuna dikkat çekiyor:

“Dağda yere çöp atma konusunda bize eğitim veren antrenör hocamız vardı, bilimsel bakıyordu. ‘Sen mesela muz kabuğunu attın ama normalde orada muz yetişmiyordur’ diyor. ‘Oradaki karınca aslında muz yemiyordur ama muzun kabuğunu yediği zaman oranın dengesini bozabiliyordur.’ Dağda muz kabuğu bırakmanın benim düşündüğümünden çok zarar vereceğini düşünmüyorum. Çünkü onu o kadar detaylı düşünürsen ‘Bizim orada yürümemiz daha büyük zarar verir’ diye düşünüyorum. Mesela sen orada yürüyorsun, o parkuru yürüterek o doğanın dengesini, o hayvanların geçişini bozabilirsin. Belki oradan geçen başka karıncaları öldürebilirsin. O da bir zarar aslında. O açıdan bakarsan benim ‘Muz kabuğunu attığımdaki zarar benim orada yürümemden daha az’ diye düşünüyorum. Bir de olaya şöyle bakmak lazım. Aslında doğanın bu düzenini çok bozmuyorsun. Sen muz kabuğu attığın zaman başkası onu çöp gibi düşünüp yürüyüşe gelen başka bir şeyini de atabiliyor. O zaman kötü örnek oluyor. Atmamak gerekiyor bence. Atıyorsam bile kimse yokken görünmeyen bir yere atıyorum.” (G-15)

G-12 meyve kabuğu atma durumunun dağcının o anki psikolojine ve gidilen yere göre değiştiğine dikkat çekiyor:

“Hocam ben bir şeyi abartmak da istemem. Mesela yumurta kabuğu. Bunu hayvanlar yiyor hocam ve çok insani bir şey. Bırak yesin yani. O anki psikolojik durum, yani etkileyen çok şey var. Çok uğrak yerse elma kabuğunu, portakal

kabuğunu taşların altına koyarım. Hem organik hem doğaya karışacak hem de hayvan yesin. Ama gittiğimiz dağa göre de değişir. Gitmişsin yedi binlik dağa, zaten orada hep kar buz. Organik diye bıraksan doğaya dönemez, hayvan da yok ki yesin. Çok kullanılan yerlere de asla organik de olsa bırakmayız. Görüntü kirliliği oluyor. Organik olabilir ama görüntü kirliliği. Yani çekirdek çitleyip kabuğunu böyle atmak. Organik olabilir ama o kötü bir görüntü mesela. Ona asla ben izin vermem. Zaten bizim kulüpte de öyle bir şey olmaz, mümkün

olduğunca. 'Kulüp ne götürdüysen geri getir' der.' (G-12)

Fotoğraf 11: Galler'de Eryri Ulusal Parkı'nda organik atık sorunu
<https://www.bbc.com/news/uk-wales-66258233>

Galler'deki Eryri Ulusal Parkı görevlileri muz, portakal ve elma kabuklarının aylarca çözünmediklerini, toprağın asiditesini artırıp yaban hayata zarar verdiğini vurguluyor.

4. SONUÇ

1999'da Ankara'da ODTÜ Dağcılık ve Kış Sporları Kolunda (DKSK) temel eğitimlerini aldığım dağcılığa, 2023'te İzmir'de doğa yürüyüşleriyle döndüm. Aradan geçen 20 senede dağcılığın çok kitleselleştiğine ve farklılaştığına tanık oldum. Bu çerçevede Türkiye'de 1990'lardan itibaren yaygınlaşan dağcılık faaliyetlerine katılan bir grup dağcının dağcılık deneyimlerini, görüşlerini ve anlayışlarını anlamak ve anlatmak amacıyla bu nitel araştırmaya giriştim.

Bu amaca ulaşmak için derinlemesine görüşme tekniğini kullandım. Bu çerçevede, araştırma asistanım Arda Kuru'yla birlikte 2025'in yaz aylarında 15 dağcı ile yüz yüze ve online görüşmeler gerçekleştirdik. Ortalama iki buçuk saat süren görüşmeleri araştırma asistanı deşifre etti. Sonra tematik veri analizi çerçevesinde kategoriler oluşturdum ve bulgular bölümünde sundum.

Bulgular on başlık altında toplandı: Nasıl başladım, dağcılık anlayışı, dağda ve şehirde ilişkiler, kadın-erkek farkı, kulüp, ticarileşme, federasyon, spor tırmanış, malzeme ve doğa. Dağcıların on kategoride düşünce, bakış açısı ve deneyimleri anlaşılmaya ve aktarılmaya çalışıldı.

İlk kategoride dağcılığa başlama sürecinde ailenin etkisi, federasyon, kulüp veya üniversite gibi kurumların katkısı ve izcilik, kampçılık gibi çocuklukta doğayla temas konuları öne çıktı.

İkinci kategoride dağcılık anlayışı başlığı altında, kitleselleşen ve tüketim kültürünün bir parçası haline gelen dağcılık kültürüne dağcıların bakışı anlatıldı. Şehirden kaçmak, dağda huzur bulmak, kendini bulmak, olgunlaşmak, zirve hazzı ve ekip ruhu gibi temalar örneklerle sunuldu.

Üçüncü olarak dağda ve şehirde ilişkiler kategorisinde, zorlu dağ şartlarında kurulan güvene dayalı ömürlük arkadaşlıklar ve yerelde yaşayan insanlarla kurulan öğretici ve sıcak dostluklar anlatıldı. Dağ tutkusunu aileler genelde paylaşıyor ve dağcılar çoğunlukla şehirde de dağcılarla daha çok şey paylaşıyor.

Dördüncü kategoride ise dağcı kadınlar, erkek egemen dağcılık camiasında nicel ve nitel katılımlarının artması için öncelikle “güven ortamının oluşmasını” vurguladı. İkinci husus ise aile ve ev sorumluluklarının getirdiği eşitsiz yükten dağcılığa zaman ayırabilme mücadelesi. İki engeli aşan kadınlar çoğunlukla -erkeklerden farklı olarak- dağda performans göstermekten çok doğayı dinlemeyi, izlemeyi ve etkinliğinin keyfini çıkarmayı tercih edebiliyor.

Beşinci kategoride, dağcılığın yaygınlaşmasında sporculara kurumsal bir çatı sağlayan kulüplerin artması ve farklılaşması anlatıldı. Kulüplerin gündeminde üye sayısını artırma, ticarileşme, sürekliliği sağlama, yüksek irtifa tırmanışı gibi nitelikli etkinlikler yapma, antrenör yetiştirebilme ve kulüplerden ayrılıp yeni kulüp kurulması konuları yer alıyor.

Altıncı başlık olan ticarileşme kapsamında kulüplerin, “nitelikli dağcılık ile uygun fiyatlı turizm şirketi” arasında farklı derecelerde konumlandığı öne çıktı. Kulüplerde rehberler ve antrenörlerin ayrılıp kendi gruplarını veya kulüplerini kurması, dernekten spor kulübü yapısına geçiş ve nitelikli dağcılık eksikliği ticarileşme çerçevesinde dile getirildi.

Yedinci kategoride, federasyona yönelik yetersiz eğitim, kulüp gibi davranma ve ayrımcılık eleştirilerinin karşısında bürokratik yapının kısıtları ve federasyondan aşırı beklenti konuları yer aldı.

Sekizinci başlıkta spor tırmanışın kapalı salonda yapılan ve popüler bir branş olarak dağcılık camiasında yükselişi anlatıldı. Geleneksel dağcılığın “Fast Food”a dönüşmesi, kente özgü bir eğlence ve haz deneyimi olmasına karşı olimpik bir branş olarak potansiyelinin yüksek olması ve ayrı bir federasyona dönüşme ihtimali konuları öne çıktı.

Dağcılıkta teknolojinin özellikle 1990’lardan bu yana gösterdiği gelişim ve malzeme çeşitliliği, malzemelerin ucuz, bol ancak niteliksiz olması ve Wikiloc örneğinde olduğu gibi bireysel gelişimi engelleyecek şekilde teknoloji bağımlılığı dokuzuncu başlıkta anlatıldı.

Son olarak doğa kategorisinde dağları en az kirletenlerin dağcıların oluşu, “sadece ayak izi bırakalım” söylemi ile muz kabuğu gibi “doğada çözünen organik atık” söyleminin mücadelesi ve Ağrı Dağı’nın kirliliği karşısında yurt dışındaki temiz örnekler sunuldu.

Bulgular literatürle karşılaştırıldığında benzerlikler dikkat çekmektedir. Hensen’in (1995) dağcılığın orta ve üst sınıfa ait bir kültür olarak ortaya çıkma tespitine koşut olarak günümüzde dağcılık kulüplerinin çoğunluğu orta sınıf kökenli kentlilerden oluşmaktadır. 1970’lerde tüketim kültürü çerçevesinde gelişen bireyciliğin doğaya zarar vermeden ve ateş yakmadan doğada gezme geleneği (Berg 2015), günümüzde de devam etmektedir. Tatil günlerinde bir hobiyle meşgul olmak, doğayla yakın olmak ve ormanları korumak gibi günümüzün orta sınıf değerlerini dağcılık kulüplerinde görmek mümkündür. Dağlara plastik atık atmaktan kaçınırken “organik” meyve kabuklarını atmak ve kirlilikten yerel halkı sorumlu tutmak dağcılıkta, orta sınıf çevreciliğini işaret eder. 2025’in Kasım ayındaki bir doğa yürüyüşünde bir dağcının, köye yaklaşıldığında görülen çöplere tepkisi örnek verilebilir: *“Doğayı en çok o yörede yaşayan insanlar kirletiyor. Etrafa atılmış bira kutularından, çöplerden köye yaklaştığını anlıyorsun.”* Koba ve Alkan’ın (2023:214) İzmir’deki bir dağcılık kulübü üyelerine yönelik gerçekleştirdikleri nitel araştırma bulguları, dağcıların sabır, paylaşım, güven ve huzur kavramlarına verdiği önemi göstermiştir. Bu çalışmada da görüşülenler aynı değerleri vurgulamıştır. Zorlu dağ koşullarında birbirine güvenmek zorunda olmak, sabırlı olmak, zorluğu paylaşmak ve dağda huzur bulmak dağcıların paylaştığı önemli ve unutulmayan deneyimlerdir.

Öneriler

Bu kitap dağcıların dağlara yönelik görüş, deneyim ve bakış açılarının tamamını yansıtmada iddiasında değildir. Zira hiçbir araştırmanın böyle büyük bir iddiası olamaz. Nicel bir araştırma binlerce dağcıya ulaşabilir ancak doğası gereği yüzeysel kalırdı, bu çalışmadaki bulgu derinliğine ulaşamazdı. Diğer yandan nitel bir araştırma doğası gereği sınırlı kişiye erişebilmektedir. Çalışmanın geliştirilmesi için birkaç öneri yapılabilir. İlk olarak devam çalışmasında, zaman yetersizliği nedeniyle eksik kalan iki kategori eklenebilir. Bunlar dağcılığın spor, turizm, eğlence nitelikleri ile dağda tehlike, risk, ölüm

başlıklarıydı. İkinci olarak Türkiye’de dağcılığın saç ayaklarından biri olan üniversite dağcılığı konusunun devam çalışmalarında mutlaka ele alınması gerekmektedir. Son olarak Doğa Sporları Platformu’nun sosyal medya hesabında yayınlanan çok çeşitli ve zengin dağcılık söyleşileri de devam çalışmalarında yer almalıdır.

KAYNAKÇA

- Akcan, Funda. 2011. *Dağcılık Alt Kültürü: Semboller, Anlamlar, Kimlikler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Akcan, Funda. 2016. “Dağlardan Yükselen Kadın Sesleri: Dağcı Kadınların Deneyimlerine Dair Bir İnceleme.” Ss. 166-183 içinde Edt. Canan Koca. *Sporun Toplumsal Cinsiyet Halleri*. Ankara: Spor Yayınevi.
- Alpaslan, Kardelen, Canan Tanrısever ve Burcu Tütüncü. 2018. “Dağcılık Turizminde Moleküler Gastronomi Kullanılabilir mi?” *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi* 2(Ek.1), 104-122.
- Apollo, Michal. 2021. “There is Greater Gender Equality in Mountaineering Research.” *Current Issues in Tourism* 24(2):3121-3126.
- Ardahan, Faik. 2012. “Duygusal Zekâ ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin Doğa Sporunu Yapanlar Örneğinin İncelenmesi.” *Pamukkale Journal of Sport Sciences* 3(3):20-33.
- Berg, Adam. 2015. “To Conquer Myself ”: The New Strenuousness and the Emergence of “Thru-hiking” on the Appalachian Trail in the 1970s.” *Journal of Sport History* 42(1):1-19.
- Bookchin, Murray. 1999. *Toplumu Yeniden Kurmak* (Çev. Kaya Şahin). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bostancı, Özgür, Emre Karaduman ve Kenan Şebin. 2018. “Dağcılarının Özgüven Seviyelerinin Çeşitli Değişkenler Açısında İncelenmesi.” *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 20(3):146-154.

- Brown, Douglas A. 2003. “Fleshing-out Field Notes: Prosaic, Poetic and Picturesque Representations of Canadian Mountaineering, 1906-1940.” *Journal of Sport History*, 30(3):347-371.
- Choi, Sooyoung & Kim Insin. 2024. Role of Restorative Natural Environments in Predicting Hikers’ Pro-environmental Behavior in a Nature Trail Context. *Journal of Travel & Tourism Marketing*. 41(4):596-613.
- Crockett, Linda J., Nicholas P. Murray & David B. Kime. 2022. “Self-Determination Strategy in Mountaineering: Collecting Colorado’s Highest Peaks.” *Leisure Sciences* 44(7):939-958, DOI: 10.1080/01490400.2020.1738968.
- Çuhadar, Murat ve Çetin Meydan. 2013. “Türkiye’de Dağcılık Eğitimleri: Katılımcıların Profillerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma.” *II. Rekreasyon Araştırma Kongresi* 31 Ekim – 03 Kasım 2013, Kuşadası, Aydın.
- Doran, A., P. Schofield & T. Low. 2020. “Women’s Mountaineering: Accessing Participation Benefits Through Constraint Negotiation Strategies.” *Leisure Studies*, 39(5):721-735, DOI: 10.1080/02614367.2020.1763439.
- Ekici, Sümmani, Tekin Çolkoğlu ve Akan Bayraktar. 2011. “Dağcılık Sporuyla Uğraşan Bireylerin Bu Spora Yönelme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma.” *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 5(2):110-119.
- Ertaş, Mehmet. 2022. “Examining Mountaineering as an Outdoor Leisure Activity: A Qualitative Study.” *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences* 5(1):16-26.
- Fleetwood, Lachlan. 2024. “Himalayan Mountaineering, Imperial Masculinity and Altitude Records Before Everest.” *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 52(2):231-259, DOI: 10.1080/03086534.2024.2325733.

- Flynn, John. 2024. “Summit Diplomacy: US-Soviet Mountaineering Exchanges, 1974–1989.” *The International Journal of the History of Sport* 41(2-3):137-164, DOI:10.1080/09523367.2024.2341827.
- Geiger, Katrin; Svenja Sers, Lennart Buday & Hagen Wäsche. 2023. “Why Hikers Hike: An Analysis of Motives for Hiking.” *Journal of Sport & Tourism* 27(4):315-329.
- Gürer, Burak. 2022. “Dağcılık - Heyecan Arayışı ve Ölüm Kaygısı Üzerine Bir İnceleme.” *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(1):97-108.
- Gürer, Burak, Fikret Alıncak ve Mehmet Öçalan. 2016. “Türkiye’deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet Alanlarının İncelenmesi.” *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 15(3):987-1000.
- Gürer, Burak ve Halil İbrahim Kılıç. 2022. “Spor Tırmanışta Rota Zorluğunun Zihinsel Dayanıklılık ve Kaygı Düzeyi Üzerine Etkisi.” *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 17(2):327-343.
- Hansen, Peter H. 1995. “Albert Smith, the Alpine Club, and the Invention of Mountaineering in Mid-Victorian Britain.” *Journal of British Studies* 34(3):300-324.
- Harper, Elizabeth Skene. 2019. “‘The Ladies Merely Breathed Deeply’: Women’s Invisible Contributions to Smoky Mountains Hiking Club.” *Journal of Appalachian Studies* 25(2):143-164.
- Kaplan, Ayşe ve Faik Ardahan. 2012. “Doğa Sporları Yapan Bireylerin Profilleri, Doğa Sporunu Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar: Antalya Örneği.” *12. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 12-14 Aralık 2012 / Denizli.
- Koba, Yeşim ve Ceylan Alkan. 2023. “Açık Alan Rekreasyon Aktivitesi Olarak Dağcılık Faaliyeti ve Yaşam Doyumu İlişkisi.” *GSI Journals*

Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS), 6(1): 205-219.

Kural, Burak. 2022. “Kaya Tırmanıcıların Kişilik Özellikleri, Öz yeterlilikleri ve Heyecan Arama Davranışları.” *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi* 5(1):516-530.

Kümbetoğlu, Belkıs. 2015. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lodes, Emma B. 2022. “Glaciers Are For Girls: The Inaugural Expedition of Girls on Ice Austria Succeeded in Empowering Nine Young Women in August 2021.” *Polarforschung*, 90:1–6. <https://doi.org/10.5194/polrf-90-1-2022>.

Mackenzie, Susan Houge & John H. Kerr. 2012. “A (mis)guided Adventure Tourism Experience: An Autoethnographic Analysis of Mountaineering in Bolivia.” *Journal of Sport & Tourism* 17(2):125-144. DOI: 10.1080/14775085.2012.729901

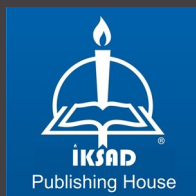
Miller, Maggie C. & Heather Mair. 2020. “Between Space and Place in Mountaineering: Navigating Risk, Death, and Power.” *Tourism Geographies*, 22(2):354-369, DOI:10.1080/14616688.2019.1654538.

Neuman, W. Lawrence. 2010. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri – Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.

Ortner, Sherry B. 1997. “Thick Resistance: Death and the Cultural Construction of Agency in Himalayan Mountaineering.” *Representations* 59:135–162. <https://doi.org/10.2307/2928818>.

Özdaşlı, Kürşat ve Hamza Kandemir. 2016. “Dağcılık Sporunun Stratejik Bilince Etkisi: Bir Tırmanış Senaryosu Üzerinden Değerlendirme.” *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* (1):131-145.

- Reidy, Michael S. 2015. "Mountaineering, Masculinity, and the Male Body in Mid-Victorian Britain." *Osiris* 30(1):158-181.
- Schut, Pierre-Olaf. 2013. "Sport as a Major Player in the Development of Tourism: The History of Mountaineering in the Pelvoux Massif, France, from 1861 to 1914." *The International Journal of the History of Sport*, 30(12):1329-1350, DOI:10.1080/09523367.2013.784272.
- Somuncu, Mehmet. 2004. "Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel." *Coğrafi Bilimler Dergisi* 2(1):1-21.
- Şimşek, Hakkı. 2019. *Amatör Dağcıların Spora Katılım Motivasyonlarının Yorumlayıcı Fenomenolojik Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin Üniversitesi.
- Turner, James Morton. 2002. "From Woodcraft to 'Leave No Trace': Wilderness, Consumerism, and Environmentalism in Twentieth-Century America." *Environmental History*, 7(3):462-484
<https://www.jstor.org/stable/3985918>.
- Yakut, Hilal ve Aylin Met. 2012. "Sivil Toplum Kuruluşlarında Üye Beklentileri ile Genel Merkez Hedefleri Arasındaki Uyum Derecesinin Araştırılması: Zirve Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Örneği." *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (25):241-250.

ISBN: 978-625-378-498-0